ઓરતો કા હજ ઓર ઉમરાહ કા આસાન તરીકા

: લેખક :
મુફતી-અબ્દુરરઊફ
સખ્ખીરવી

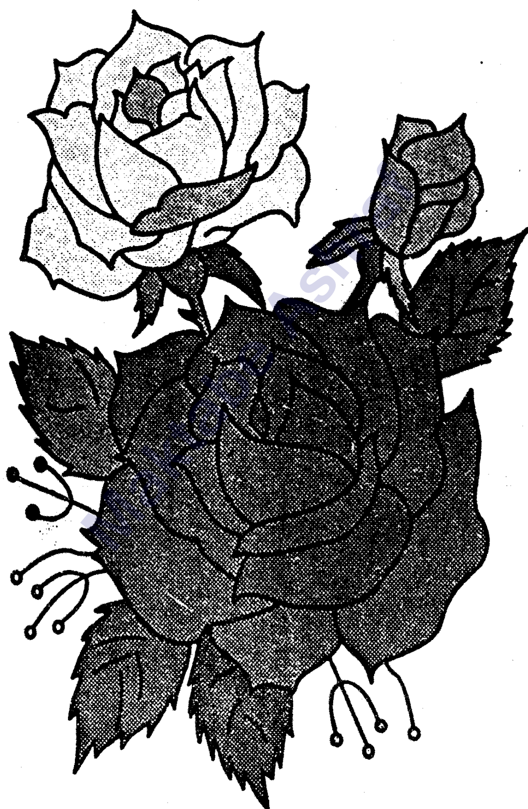
ખવાતીન (ઔરતોં) કા હજ

ઈસ રિસાલે મેં ખવાતીન (ઔરતોં) કે હજ વ ઉમરહ કા આસાન તરીકા તેહરીર કિયા (લિખા) ગયા હૈ ઔર મૌકા બમૌકા ઉનકે મખ્સૂસ મસાઈલ (ખાસ મસ્અલે) લિખે ગએ હૈં.

તાલીફ

અબ્દુર રઊફ સખરવી

નાઈબ મુફ્તી જામિઆ દારુલ ઉલૂમ કરાચી

ફેહરિસ્તે મઝામીન

તસ્દીક

હઝરત મૌલાના મુફતી મુહમ્મદ તકી ઉસ્માની સાહબ મદ ઝિલ્લહુમ

(નાઈબ સદ્ર દારુલ ઉલૂમ કરાચી)

બિસ્મિલ્લાહિર રહમાનિર રહીમ

અલ્હમ્દુ લિલ્લાહિ વ કફા વ સલામુન અલા ઈબાદિહિલ લઝીનસ્તફા.

અમ્મા બઅદ ! બિરાદરે ગિરામીકદ્ર મૌલાના મુફતી અબ્દુર રઊફ ઝૈદ મજદહુમ ને અપની તાઝા તાલીફે લતીફ (કિતાબ) "ખવાતીન કા હજ વ ઉમરહ" મુસવ્વદે કી (સરસરી તૌર પર લિખી ગઇ) શકલ મેં દેખને કે લિયે અતા ફરમાઈ. ઔર અહકર (મુફતી તકી ઉસ્માની સા. મ.ઝિ.) કો પૂરા રિસાલા અઝ અવ્વલ તા આખિર દેખને ઔર ઈસ્તિફાદા કરને (ફાઈદા ઉઠાને) કા મૌકા મિલા.

યૂં તો હજ વ ઉમરહ કે મસાઈલ સે

નાવાકિફિયત (મસ્અલે ન જાનના) આમ હૈ હી, લેકિન ખાસ તૌર પર ખવાતીન કે મખ્સૂસ મસાઈલ (ઔરતોં કે ખાસ મસ્અલોં) કે બારે મેં ઝિયાદા નાવાકિફિયત પાઈ જાતી હૈ. ખવાતીન હજ યા ઉમરહ પર જાતે વક્ત અગર અહકામે હજ વ ઉમરહ કી આમ કિતાબોં કા મુતાલઆ કરેં (ગૌર સે દેખેં) તો ઉનમેં બહોત-સે મસાઈલ ઐસે હોતે હૈં જો મર્દોં કે સાથ ખાસ હૈં. ઔર ખવાતીન (ઔરતોં) કો અપને સે મુતઅલ્લિક મસાઈલ કી તલાશ (મસ્અલોં કે ઢૂંડને) મેં દુશ્વારી પૈદા હોતી હૈ. લિહાઝા ઐસી કિતાબ કી ઝરૂરત થી જો ખુસૂસી તૌર પર ખવાતીન કે મસાઈલ ઔર ઝરૂરિયાત કો મદ્દે-નઝર (સામને) રખ કર લિખી ગઈ હો. તાકે વો ઉસકા મુતાલઆ કરકે અપને લિયે હજ વ ઉમરહ કે મસાઈલ કો માલૂમ કર સકેં. બિફઝલિહી તઆલા મૌલાના મુફ્તી અબ્દુર રઊફ સખરવી સાહબ કી ઈસ કિતાબ ને યે ઝરૂરત બતરીકે અહસન (અચ્છી તરહ સે) પૂરી ફરમા દી હૈ.

અહકર ને કિતાબ કો નિહાયત આસાન, આમ ફહમ ઔર મુસ્તનદ મસાઈલ વ મઅલૂમાત પર મબ્ની પાયા. બાઝ જગહ અહકર ને કુછ મશ્વરે ભી દિયે જિનકો ફાઝિલ મુઅલ્લિફ (કિતાબ તરતીબ દેને વાલે) ને કુબૂલ ફરમાયા. અબ યે અપને મૌઝૂઅ (મઝમૂન, ટૉપિક) પર માશાઅલ્લાહ નિહાયત મુફીદ (ફાઈદા પહુંચાને વાલી) કિતાબ હૈ. દિલ સે દુઆ હૈ કે અલ્લાહ તઆલા ઈસકો નાફેઅ (નફા પહુંચાને વાલી) બનાએં ઔર ફાઝિલ મુઅલ્લિફ કી ઈસ કાવિશ (ખોજ, મેહનત) કો અપની બારગાહ મેં શર્ફે કુબૂલિયત સે નવાઝેં, આમીન.

અહકર મુહમ્મદ તકી ઉસ્માની અફી અન્હુ

૨૨ શઅબાન ૧૪૧૨ હિજરી

અર્ઝે મુઅલ્લિફ

મસાઈલે હજ કી બહોત-સી કિતાબેં નઝર સે ગુઝરીં જો આમ તૌર પર મર્દોં કે લિયે લિખી ગઈ થીં. ઉનમેં ખવાતીન કે મસાઈલ (ઔરતોં કે મસ્અલે) યા તો મઝકૂર (લિખે હુવે) હી ન થે યા મુખ્તસર તૌર પર લિખે ગએ થે. ઉસ વક્ત હક તઆલા કે ફઝલ સે ઝહન મેં ખયાલ આયા કે એક રિસાલા ઐસા હોના ચાહિયે જિસમેં શુરૂ સે આખિર તક ખવાતીન કે હજ વ ઉમરહ કા આસાન તરીકા દર્જ (લિખા) હો ઔર ખવાતીન કે મખ્સૂસ મસાઈલ ભી તેહરીર (લિખે) હોં, તાકે ખવાતીન નિહાયત આસાની સે ઉસ રિસાલે કી રેહનુમાઈ મેં (મદદ સે) અપના હજ વ ઉમરહ અદા કર સકેં ઔર અપને મખ્સૂસ મસાઈલ સે ભી પૂરી તરહ બા-ખબર રહેં.

ઈસ ખયાલ કે બાદ નાચીઝ ને મસાઈલે હજ કી મુસ્તનદ કિતાબોં સે ખવાતીન કે ખાસ ખાસ

મસાઈલ જમા કરને શુરૂ કર દિયે ઔર જબ બકદ્રે ઝરૂરત મસાઈલ (ઝરૂરત કે મુતાબિક મસ્અલે) જમા હો ગએ તો હક તઆલા કી તૌફીક વ ઈનાયત સે ઉનકો ઈસ રિસાલે કી શકલ મેં તરતીબ દે દિયા. અલ્લાહ તઆલા અપની રહમત સે ઈસ રિસાલે કો કુબૂલ ફરમાએ ઔર ખવાતીન કે લિયે નાફેઅ (નફા પહુંચાને વાલા) ફરમાએ, આમીન.

હિદાયતઃ જબ ઈસ કિતાબ સે આપકી ઝરૂરત પૂરી હો જાએ તો ઈસકો આઈન્દા કી ઝરૂરત કે લિયે મેહફૂઝ રખેં યા કિસી ઔર ઝરૂરતમંદ કો દે દેં, ઝાએઅ ન ફરમાએં. જઝાકુમુલ્લાહ

હજ કી તૈયારી

આદાબ વ અહકામ
(ઉસૂલ ઔર હુકમ)

બિસ્મિલ્લાહિર રહમાનિર રહીમ

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ وَالصَّلٰوةُ والسَّلَامُ عَلٰى

رَسُوْلِهٖ مُحَمَّدٍ وَّاٰلِهٖ وَاَصْحَابِهٖ اَجْمَعِيْنَ.

અલ્હમ્દુ લિલ્લાહિ રબ્બિલ આ-લમીન, વસ્સલાતુ વસ્સલામુ અલા રસૂલિહી મુહમ્મદિંવ વ આલિહી વઅસ્હાબિહી અજમઈન.

ઇરાદએ હજ

જબ હજ યા ઉમરહ કા ઈરાદા કરલેં તો દર્જે ઝૈલ (નીચે લિખે હુવે) કામ અંજામ દેં :

(૧) સબસે પેહલે યે નિય્યત કરેં કે "મૈં સિર્ફ અલ્લાહ તઆલા કી ખુશ્નૂદી (ખુશી), ઉસકે હુક્મ કી તઅમીલ (હુક્મ પૂરા કરને) ઔર સવાબે આખિરત હાસિલ કરને (પાને) કે લિયે યે સફર કર રહી હૂં."

(૨) અગર મકરૂહ વક્ત ન હો ઔર ન હૈઝ

(માસિક) વ નિફાસ (બચ્ચા પૈદા હોને પર ખૂન આના) યા જનાબત (હમબિસ્તરી કી નાપાકી) કી હાલત હો તો તૌબા કી નિય્યત સે દો રક્અતેં નફિલ પઢ્હેં. ઔર ગુઝિશ્તા (પેહલે કે) ગુનાહોં સે સચ્ચે દિલ સે તૌબા કરલેં.

(૩) નમાઝ, રોઝએ રમઝાન ઔર ઝકાત, ઈન સબકે ફર્ઝ હો જાને કે બાદ સે ઈનકી અદાઈગી (પૂરા કરને) મેં આપસે જિતની કોતાહી હુઈ હૈ ઉસકો પૂરા કરને કા અઝમે મુસમ્મમ (પક્કા ઈરાદા) કરલેં ઔર બકદ્રે હિમ્મત વ તાકત (તાકત કે મુતાબિક) કઝા કરના (બાદ મેં અદા કરના) શુરૂ કરદેં.

(૪) કિસી કાબિલે એઅતિમાદ (ભરોસે વાલે) શખ્સ કો લેન વ દેન કા સબ હિસાબ ઔર સારે મુઆમલાત સમઝા દેં ઔર કોઈ વસિય્યત કરની હો તો વો લિખ દેં ઔર કિસી અમાનતદાર કે સુપુર્દ (હવાલે) કરદેં.

(૫) કિસી સે લળાઈ ઝગળા હો ગયા હો તો

મુઆફી તલાફી કરલેં ઔર કહા સુના મુઆફ કરાલેં. વાલિદૈન હયાત (માં બાપ ઝિંદા) હોં ઔર નારાઝ હોં તો ઉન્હેં રાઝી કરલેં ઔર હત્તલ-ઈમકાન (જહાં તક મુમ્કિન હો) દૂસરે અઝીઝોં (રિશ્તેદારોં) ઔર મિલને જુલને વાલોં સે સુલહ સફાઈ કરલેં ઔર દિલ સાફ કરલેં.

મકાન સે રવાનગી (નિકલના)

જબ સફરે હજ કે લિયે ઘર સે નિકલને લગેં ઔર મકરૂહ વક્ત ન હો ઔર ન હી હૈઝ યા નિફાસ (માસિક ઔર બચ્ચા પૈદા હોને કા ખૂન) વગૈરા હો તો ઘર મેં આમ તરીકે સે દો રક્અત નફિલ અદા કરેં, ઔર સલામ ફેરને કે બાદ હક તઆલા સે સફર કી આસાની કે લિયે ખૂબ દુઆ કરેં. ઔર યે દુઆ ભી કરલેં:

"યા અલ્લાહ સફર મેં જાતે વક્ત જિતની દુઆએં સરકારે દો આલમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ ને કી હૈં યા બતલાઈ હૈં ઔર આપકે નેક બંદોં ને જો દુઆએં માંગી

હૈં વો સબ દુઆએં મેરી તરફ સે કુબૂલ ફરમા લીજિયે, આમીન."

ઈસકે બાદ હર જગહ, ઘર સે બાહર આતે વક્ત, સવારી પર સવાર હોતે વક્ત, અહબાબ સે રુખ્સત (દોસ્તોં સે જુદા) હોતે વક્ત, સવારી કે રવાના હોને (નિકલને) પર, એહરામ બાંધને કે વક્ત, મક્કા મુઅઝઝમા ઔર મદીના મુનવ્વરા નઝર આને પર, તવાફ મેં, સફા મરવા પર, અરફાત, મુઝદલિફા ઔર મિના મેં, ગરઝ હર મૌકે પર એક મરતબા યે મઝકૂરા (બતાઈ ગઈ) દુઆ માંગ લિયા કરેં.

સફરે હજ કા આગાઝ (શુરૂઆત)

ચૂંકે યે સફર ૪૮ મીલ સે ઝિયાદા કા હૈ ઈસલિયે જબ આપ અપને શહર કી હુદૂદ (હદોં) સે બાહર જાએંગી તો આપ "શરઈ મુસાફિર" હો જાએંગી. ઔર ઝુહર, અસર ઔર ઈશા કે વક્ત બજાએ ચાર રકઅત કે દો રકઅત ફર્ઝ પઢેંગી. અલબત્તા ફજર વ મગરિબ કી દો ઔર તીન રકઅત

હી અદા કરની હોંગી. લેકિન અગર ઈત્તિફાકન કિસી મુકીમ (અપને શહર યા ગાંવ મેં રેહને વાલે) ઈમામ કે પીછે નમાઝે બા-જમાઅત અદા કરને (જમાઅત કે સાથ નમાઝ પઢને) કી નૌબત આ જાએ તો ઈમામ કે સાથ પૂરી નમાઝ અદા કરની હોગી. હાં અગર ઈમામ ભી મુસાફિર હો તો ચાર કી બજાએ દો રકઅત અદા કરની હોંગી.

સુન્નતોં ઔર નફલોં કા હુકમ યે હૈ કે અગર ઈત્મીનાન કા વક્ત હૈ તો પૂરી પૂરી પઢેં. ઔર અગર જલ્દી હૈ યા તકલીફ હોતી હૈ, થકન હૈ યા કોઈ દુશ્વારી હૈ તો બિલ્કુલ ન પઢેં, કોઈ ગુનાહ નહીં.

કરાચી સે જિદ્દા રવાનગી

જબ આપ કરાચી પહુંચ જાએં ઔર મક્કા મુકર્રમા જાને કે લિયે જિદ્દા રવાનગી (નિકલને) કા વક્ત કરીબ આ જાએ તો યે દેખેં કે જિદ્દા બઝર્યએ હવાઈ જહાઝ જાના હૈ યા પાની કે જહાઝ સે. અગર હવાઈ જહાઝ સે જાના હૈ તો કરાચી હી સે એહરામ

બાંધા જાએગા. ઔર અગર પાની કે જહાઝ સે જાના હે તો જિદા પહુંચને સે પેહલે એહરામ બાંધા જાએગા. મગર એહરામ બાંધને સે પેહલે યે માલૂમ હોના ઝરૂરી હે કે આપ કિસ કિસ્મ કા એહરામ બાંધના ચાહતી હૈં, કયુંકે હજ કી કઈ કિસ્મેં હૈં. લિહાઝા એહરામ સે પેહલે હજ કી કિસ્મેં પઢ લીજિયે ઔર સમઝ લીજિયે.

હજ કી કિસ્મેં

હજ કી તીન સૂરતેં હૈં: ઈફરાદ, કિરાન ઔર તમત્તુઅ. ઈનકી મુખ્તસર તશરીહ (તફસીલ) યે હે.

ઇફરાદ

અગર મીકાત સે સિર્ફ હજ કા એહરામ બાંધેં ઔર એહરામ બાંધતે વક્ત સિર્ફ હજ કી નિય્યત કરેં તો યે "હજ્જે ઈફરાદ" કેહલાતા હે.

યે એહરામ બકરઈદ તક બંધા હી રહેગા, હજ કરને કે બાદ ખુલેગા, કયુંકે ઈસમેં ઉમરહ શામિલ નહીં હોતા. ઔર યે એહરામ લંબા હો જાતા હે ઈલ્લા (મગર) યે કે અય્યામે હજ (હજ કે દિનોં) કે

કરીબ બાંધા જાએ તો લંબા ન હોગા. ઔર ઈસમેં હજ કી કુર્બાની વાજિબ નહીં હોતી.

કિરાન

અગર મીકાત સે હજ ઔર ઉમરહ દોનોં કા એક સાથ એહરામ બાંધેં ઔર એક હી એહરામ સે દોનોં કો અદા કરને કી નિય્યત કરેં તો યે "હજ્જે કિરાન" કેહલાતા હૈ.

યે એહરામ ભી બકરઈદ તક બંધા રહેગા. ઉમરહ કરકે એહરામ નહીં ખુલેગા બલ્કે ઉમરહ કરને કે બાદ ભી એહરામ બંધા હી રહેગા. ઔર હજ કરકે કુર્બાની કે બાદ સર કે બાલ કતરવા કર યે એહરામ ખુલેગા. યે ભી બાઝ દફા લંબા હો જાતા હૈ

તમત્તુઅ

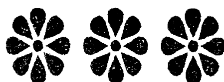
અગર મીકાત સે સિર્ફ ઉમરહ કા એહરામ બાંધેં ઔર શવ્વાલ કા મહીના શુરૂ હોને કે બાદ ઉમરહ કરકે એહરામ ખોલ દેં, ફિર આમ શેહરિયોં કી તરહ રહેં ઔર ફિર ઝિલ્હજ્જા કી આઠ તારીખ કો હજ કા એહરામ બાંધ કર હજ કરેં તો યે "હજ્જે

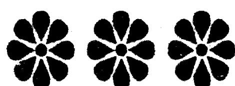
તમત્તુઅ" કેહલાતા હૈ.

ઈસમેં ઔર કિરાન મેં હજ કી કુર્બાની બતૌરે શુક્રાના વાજિબ હોતી હૈ ઔર યે કુર્બાની માલદારી કી કુર્બાની કે અલાવા હૈ.

ચૂંકે હુજ્જાજ (હજ કરને વાલોં) કો ઈસ આખરી સૂરત મેં આસાની ઝિયાદા હોતી હૈ ઔર હુજ્જાજ ઉમૂમન હજ્જે તમત્તુઅ હી કરતે હૈં. ઔર હજ્જે તમત્તુઅ કરને કી સૂરત મેં પેહલે આપ સિર્ફ ઉમરહ કા એહરામ બાંધેંગી ઔર મક્કા મુકર્રમા પહુંચ કર સિર્ફ ઉમરહ અદા કરેંગી. ઉસકે બાદ એહરામ ખોલ દેંગી ઔર વહાં કે બાશિંદોં (રેહને વાલોં) કી તરહ મઅમૂલ કે મુતાબિક રહેંગી. ઔર ફિર આઠ ઝિલ્હજ્જા કી તારીખ કો મક્કા મુકર્રમા સે હજ કા એહરામ બાંધેંગી.

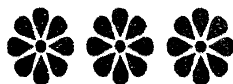
લિહાઝા ઈસકે મુતાબિક હમ પેહલે ઉમરહ કા તરીકા ઔર ફિર હજ કા તરીકા લિખેંગે.

ઉમરહ કા તરીકા

નિય્યત, એહરામ, મમ્નૂઅ (મના કી ગઈ), મકરૂહ ઔર મુબાહ (જાઈઝ) બાતેં ઔર મુખ્તસર મઅલૂમાત

તલ્બિયા (લબ્બૈક)

لَبَّیْکَ اَللّٰھُمَّ لَبَّیْکَ، لَبَّیْکَ لَا شَرِیْکَ لَکَ
لَبَّیْکَ، اِنَّ الْحَمْدَ وَالنِّعْمَةَ لَکَ وَالْمُلْکَ ط لَا
شَرِیْکَ لَکَ.

લબ્બય્-ક અલ્લાહુમ-મ લબ્બય્ક, લબ્બય્-ક લા શરી-ક લ-ક લબ્બય્ક, ઇન્નલ હમ-દ વન્નિઅ્મ-ત લ-ક વલ મુલ્ક, લા શરી-ક લક.

તરજુમા: હાઝિર હૂં, અય અલ્લાહ મૈં હાઝિર હૂં, આપકા કોઇ શરીક નહીં મૈં હાઝિર હૂં, ઔર સબ નેઅમતેં આપ હી કી અતા કી હુઇ હૈં ઔર મુલ્ક ભી આપકા હૈ, ઇસમેં આપકા કોઇ શરીક(પાર્ટનર) નહીં.

નોટ: ઇન કલિમાતે તલ્બિયા (લબ્બૈક) કો ઝબાની યાદ કરલેં. આઇન્દા (બાદ મેં) ભી મૌકા બમૌકા ઇનકો પઢના હૈ. ઔર ખવાતીન (ઔરતેં) તલ્બિયા હર જગહ ઔર હર મરતબા આહિસ્તા

(ધીમી) આવાઝ સે કહેંગી.

એહરામ કા તરીકા ઔર આદાબ

જબ આપ હજ યા ઉમરહ કા એહરામ બાંધના ચાહેં તો યે કામ કરેં:

- નાખુન કતર લેં, ઝેરે-નાફ (શર્મગાહ કે) ઔર બગલ કે બાલ સાફ કરલેં.
- સુન્નત કે મુતાબિક ગુસ્લ કરલેં (નહા લેં). ઔર સિર્ફ વુઝૂ કર લેના ભી કાફી હૈ.
- સારે સિલે હુવે કપળે બદસ્તૂર (રિવાજ કે મતાબિક) પેહની રહેં ઔર મકરૂહ વક્ત ન હો ઔર માહવારી (મહીને કા ખૂન) ભી ન આ રહી હો તો આમ તરીકે સે દો રક્અત નફિલ પળ્હેં ઔર ચેહરે સે કપળા હટા લેં ઔર ઉમરહ કી નિય્યત કરલેં યા કોઈ દૂસરા શખ્સ કેહલવા દે. અગર ઉમરહ કા એહરામ બાંધને કે વક્ત માહવારી આ રહી હૈ તો એહરામ બાંધને કા તરીકા યે હૈ કે ગુસ્લ કરલેં યા સિર્ફ વુઝૂ કરલેં લેકિન દો રક્અત નફિલ ન પળ્હેં. બગૈર નફિલ

પળ્હે કિબ્લા-રુખ (કઅબે કી તરફ ચેહરા કરકે) બૈઠ જાએં ઔર ચેહરે સે કપળા હટા લેં ઔર ઉમરહ કી નિય્યત કરલેં. ઉમરહ કી નિય્યત યે હૈ.

ઉમરહ કી નિય્યત

"અય અલ્લાહ ! મૈં આપકી રઝા કે વાસ્તે ઉમરહ કરને કી નિય્યત કરતી હૂં, ઈસકો મેરે લિયે આસાન કર દીજિયે ઔર કુબૂલ ફરમા લીજિયે, આમીન."

ઈસકે ફૌરન બાદ ઉમરહ કે એહરામ કી નિય્યત સે તીન મરતબા આહિસ્તા (ધીમી) આવાઝ સે લબ્બૈક કહેં યા કોઈ દૂસરા શખ્સ કેહલવા દે. લબ્બૈક યે હૈ ઔર ઈસકો ઝબાની યાદ કરલેં.

لَبَّیْکَ اَللّٰھُمَّ لَبَّیْکَ، لَبَّیْکَ لَا شَرِیْکَ لَکَ

لَبَّیْکَ، اِنَّ الْحَمْدَ وَالنِّعْمَۃَ لَکَ وَالْمُلْکَ ط لَا

شَرِیْکَ لَکَ.

લબ્બય્-ક અલ્લાહુમ-મ લબ્બય્ક, લબ્બય્-ક લા શરી-ક લ-ક લબ્બય્ક, ઇન્નલ હમ-દ વન્નિઅ્મ-ત લ-ક વલ મુલ્ક, લા શરી-ક લક.

તરજુમાઃ હાઝિર હૂં, અય અલ્લાહ મૈં હાઝિર હૂં, આપકા કોઇ શરીક (પાર્ટનર) નહીં મૈં હાઝિર હૂં, ઔર સબ નેઅમતેં આપ હી કી અતા કી હુઇ હૈં ઔર મુલ્ક ભી આપકા હૈ, ઇસમેં આપકા કોઇ શરીક નહીં.

ઇસકે બાદ હલ્કી આવાઝ સે દુરૂદ શરીફ પઢ઼ેં ઔર યે દુઆ માંગેઃ

અય અલ્લાહ ! મૈં આપકી રઝામંદી ઔર જન્નત કા સવાલ કરતી હૂં, મુઝે દે દીજિયે, ઔર આપકી નારાઝગી ઔર દોઝખ સે પનાહ માંગતી હૂં, મુઝે બચા લીજિયે. યા ઇલાહલ આલમીન ! સરકારે દો આલમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ ને એહરામ બાંધને કે વક્ત જો દુઆએં માંગી હીં યા બતલાઇ હૈં વો સબ મેરી તરફસે કુબૂલ ફરમા લીજિયે.

ઈસકે બાદ અપની ખાસ હાજતેં (ઝરૂરતેં) ગિળગિળા કર માંગેં. ખવાતીન (ઔરતેં) એહરામ કી હાલત મેં હર કિસ્મ કે જૂતે, ચપ્પલ ઔર અપને તમામ સિલે હુવે કપળે પેહને રહેંગી. સિર્ફ ઈતની બાત હૈ કે ચેહરે પર કપળા ન લગે, જિસકા આસાન તરીકા અગલે ઉન્વાન (મઝમૂન) મેં આ રહા હૈ.

એહરામ ઔર પર્દા

ખવાતીન કો હજ યા ઉમરહ કે એહરામ કી હાલત મેં ઔર એહરામ કે બગૈર ભી મક્કા મુકર્રમા યા મદીના મુનવ્વરા કે કયામ (ઠહેરને) કે દૌરાન નામેહરમ મર્દોં (જિન મર્દોં સે શાદી કરના જાઈઝ હૈ) સે પર્દા કરના ઝરૂરી હૈ. શરઈ (ઈસ્લામી) પર્દા ન કરના ઔર બે-પર્દા હોકર સામને આના, સાથ રેહના, મિલના જુલના નાજાઈઝ હૈ ઔર સખ્ત ગુનાહ હૈ, જિસસે બચના ઔર તૌબા કરના વાજિબ હૈ. હરમૈન શરીફૈન મેં હરમે મુહતરમ કી અઝમત કે પેશે-નઝર (બળાઈ કો સામને રખતે હુવે) બે-પર્દગી કા યે ગુનાહ ઔર સંગીન (સખ્ત)

હોં જાતા હૈ. ઈસલિયે વહાં શરઈ પર્દે કા એહતિમામ ઔર ઝિયાદા ઝરૂરી હૈ. (હયાત)

જાહિલોં મેં મશ્હૂર હૈ કે હજ યા ઉમરહ કા સફર શુરૂ હોતે હી નામેહરમ મર્દ ઔર ઔરત સગે બહન ભાઈ કી તરહ હો જાતે હૈં, ઈસલિયે ખવાતીન (ઔરતેં) નામેહરમ મર્દોં સે અપના પર્દા ખત્મ કર દેતી હૈં ઔર જહાઝ મેં સવાર હોતે હી બુરકા વાપસ કર દેતી હૈં ઔર ફિર પૂરે સફરે હજ મેં કયામ (ઠહેરને) કે દૌરાન બિલ્કુલ બે-પર્દા રેહતી હૈં. યે બિલ્કુલ ગલત હૈ ઔર નાજાઈઝ હૈ. હર મરહલે (મૌકે) પર શરઈ(શરીઅત કે મુતાબિક) પર્દા વાજિબ હૈ ઔર ઈસકા એહતિમામ (પાબંદી) ઝરૂરી હૈ.

ઈસી તરહ બાઝ જાહિલ કેહતે હૈં કે સફરે હજ મેં કિસકો ઈતની ફુરસત હૈ કે ઔરતોં કો દેખે ઔર ઉનસે બુરાઈ કા ઈરાદા કરે, ઈસલિયે પર્દે કી કોઈ ઝરૂરત નહીં. યે ભી સરાસર ગલત હૈ ઔર ઈસ વજહ સે શરઈ પર્દે છોળના જાઈઝ નહીં હૈ.

એહરામ મેં પર્દે કા તરીકા

બહરહાલ ખવાતીન કો હજ યા ઉમરહ કે એહરામ મેં ભી નામેહરમ મર્દોં સે પર્દા ફર્ઝ હૈ. ઔર ચેહરે કા પર્દા ભી ઝરૂરી હૈ, ઔર યે ભી લાઝમી (ઝરૂરી) હૈ કે કપળા ચેહરે સે ન લગે. ઈન દોનોં પર અમલ કરને કી આસાન તરકીબ (તરીકા) યે હૈ કે ખવાતીન એક વિલાયતી હેટ (ધૂપ સે બચને કે લિયે ઈસ્તેમાલ હોને વાલી કૅપ) ખરીદ લેં ઔર ઉસમેં આંખોં કો ધૂપ સે બચાને કે લિયે જો ગત્તા છજ્જે (છત કે આગે બળ્હે હુવે હિસ્સે) કી તરહ આગે લગા હુવા હોતા હૈ ઉસ પર બારીક કપળે કી નકાબ સી લેં, જિસમેં ચેહરા ભી ન ઝલ્કે. ઔર આંખોં કે સામને બારીક-સી જાલી સી લેં તાકે રાસ્તા બઆસાની નઝર આ સકે. ઔર ઉસકો સર ઔર પેશાની (માથે) કે ઊપર ઓળ્હ લેં ઔર ચેહરે પર ઉસકી નકાબ ડાલ લેં ઔર હેટ કી ટોપી પર બુરકા ઓળ્હ લેં. ઔર બુરકે કી નકાબ સર પે પીછે કર લેં ઔર બાકી તમામ જિસ્મ કો બુરકે સે ઢાંપ લેં. ઔર

ચેહરે કે સામને હેટ કી નકાબ એક હાથ સે થામે રખેં તાકે વો હવા સે ઉળ કર ચેહરે પર ન લગને પાએ. ઈસ તરહ નામેહરમ મર્દો સે ભી પર્દા હો જાએગા ઔર નકાબ ભી ચેહરે સે દૂર રહેગી. (આજ કલ ઐસા હેટ બના બનાયા બુરકે બેચને વાલોં કી દુકાન સે બઆસાની મિલ જાતા હૈ વો લે લેં.) લિહાઝા ખવાતીન (ઔરતેં) ઈસ આસાન તરીકે પર અમલ કરેં. યાદ રહે કે ઈસ એહતિમામ (પાબંદી) કે દૌરાન ભી અગર કભી નકાબ ચેહરે સે લગે ઔર ફૌરન હી નકાબ કો ચેહરે સે હટા દેં તો ઈસમેં કોઈ જુર્માના (ડંડ) વાજિબ નહીં. ઔર પૂરા મસ્અલા યે હૈ:

મસ્અલાઃ અગર કિસી ખાતૂન કે હાલતે એહરામ મેં નકાબ યા કપળા યા કોઈ દૂસરા કપળા ચેહરે સે લગે ઔર વો ફૌરન હટા દે તો ઈસમેં કોઈ જુર્માના વાજિબ નહીં ખ્વાહ કિતની બાર લગે. લેકિન ઈસસે ભી બચના ચાહિયે. ઔર અગર કુછ દેર તક કપળા ચેહરે સે લગા રહે, લેકિન એક ઘંટે સે કમ કમ લગે તો હર મરતબા મેં એક મુઠ્ઠી ગંદુમ

(ગેહૂં) સદકા દેના વાજિબ હૈ. ઔર અગર એક ઘંટે સે ઝિયાદા ઔર એક દિન યા એક રાત સે કમ કપળા ચેહરે સે લગા રહે તો સદકએ-ફિત્ર કે બરાબર યાની પૌને દો કિલો (૧.૭૫ કિલો) ગંદુમ યા ઉસકી કીમત સદકા કરના વાજિબ હૈ. ઔર અગર કામિલ (પૂરા) એક દિન યા કામિલ એક રાત કપળે સે ચેહરા છુપાએ રખે ઔર કપળા ચેહરે સે લગા રહે, ઔર ઐસા કરના બિલા- ઉઝર (શરઈ મજબૂરી) હો તો એક દમ (જાનવર કી કુર્બાની) વાજિબ હૈ. (ગુન્યહ, સફહા ૧૩૭)

અગર કિસી ઔરત કો કોઈ શદીદ મજબૂરી હો મસ્લન નઝર કમઝ઼ોર હો યા કોઈ ઔર ઉઝરે-કવી હો ઔર ચેહરે કે સામને કપળા લટકાને કી સૂરત મેં ચલના સખ્ત મુશકિલ હો યા સખ્ત હુજૂમ (ભીળ) મેં કિસી નુકસાન કે પહુંચને કા કવી અંદેશા (સખ્ત ખતરા) હો, જૈસે બાઝ મરતબા તવાફ, સઈ ઔર રમી કરતે હુવે ઐસી સૂરતે-હાલ પેશ આ જાતી હૈ તો ઐસી સૂરત મેં ઔરત કો ચેહરા ખુલા

રખને કી ગુંજાઇશ હે. લેકિન નામેહરમ મર્દોં પર લાઝિમ (ઝરૂરી) હે કે વો અપની નઝરેં નીચી રખેં, કસ્દન (જાન બૂઝ કર) ઉસકે ચેહરે કી તરફ ન દેખેં. (ફતવા)

એક ગલત-ફેહમી (નાસમઝી)

યહાં ખવાતીન (ઔરતોં) કી એક ગલત-ફેહમી દૂર કરના ઝરૂરી હે ઔર વ યે હે કે આમ તૌર પર ખવાતીન એહરામ મેં સર પર સુફેદ રૂમાલ બાંધના ઝરૂરી સમઝતી હૈં ઔર વો ઇસી કો એહરામ સમઝતી હૈં. યે સહીહ નહીં હે કયુંકે ખવાતીન કા એહરામ ચેહરે મેં હે, સર એહરામ મેં દાખિલ હી નહીં. અલ્બત્તા અગર ખવાતીન અપને સર કો નામેહરમ મર્દોં કે સામને ખુલને સે બચાને કે લિયે યા અપને સર કે બાલોં કો ટૂટને સે મેહફૂઝ રખને કે લિયે સર પર રૂમાલ બાંધ લેં તો જાઇઝ હે. લેકિન પેશાની (માથે) સે ઊપર બાંધેં ઔર ઇસકો એહરામ કા જુઝવ (હિસ્સા) યા ઝરૂરી ન સમઝેં.

અગર કોઇ ખાતૂન સર પર સુફેદ રૂમાલ

બિલ્કુલ ન બાંધે ઔર ઉસ તરીકે સે એહરામ બાંધે જો ઊપર લિખા ગયા હૈ તો ઉસકા એહરામ બિલ્કુલ સહીહ હૈ, ઔર નિહાયત કાફી હૈ.

બાઝ ખવાતીન (કુછ ઔરતેં) સુફેદ રૂમાલ સર પર બાંધને મેં યે સંગીન (સખ્ત) ગલતી કર જાતી હૈં કે વુઝૂ કે વક્ત ભી સર સે રૂમાલ ખોલ કર સર પર મસહ નહીં કરતીં, બલ્કે રૂમાલ હી પર મસહ કર લેતી હૈં. ઐસી ખવાતીન કા વુઝૂ નહીં હોતા. ઔર જબ વુઝૂ નહીં હોતા તો નમાઝ ભી નહીં હોતી, કયુંકે વુઝૂ કે વક્ત રૂમાલ ખોલ કર કમ અઝ કમ ચૌથાઈ (૧/૪) સર પર મસહ કરના ફર્ઝ હૈ. લિહાઝા વુઝૂ કે વક્ત ખાસ તૌર પર યે સુફેદ રૂમાલ સર સે ખોલ કર સર પર ઝરૂર મસહ કરેં.

એહરામ કી મમ્નૂઅ બાતેં

જબ ખવાતીન ઉમરહ કા એહરામ બાંધ લેં તો ઉનકે લિયે એહરામ કી હાલત મેં મુન્દર્જએ ઝૈલ (નીચે લિખી ગઈ) ચીઝેં મમ્નૂઅ (મના કી ગઈ) હો જાતી હૈં. ઉનકે કરને સે ગુનાહ ભી હોતા હૈ ઔર

જુર્માના (ડંડ) ભી વાજિબ હોતા હૈ. ચુનાંચે ઉનકા ઈરતિકાબ કરને સે બાઝ (કુછ) સૂરતોં મેં દમ યાની કુર્બાની વાજિબ હોતી હૈ ઔર બાઝ સૂરતોં મેં સદકા વાજિબ હોતા હૈ, બાઝ સૂરતોં મેં સિર્ફ ગુનાહ હોતા હૈ. અગર કિસી ખાતૂન સે ઐસી કોઈ ગલતી હો જાએ તો ઉસકા હુક્મ મુઅ્તબર (ભરોસે કે) ઉલમાએ કિરામ સે દરયાફ્ત (માલૂમ) કરલેં યા મુઅ્તબર કિતાબોં મેં દેખ લેં. યાદ રહે કે ઇન ઉમૂર કા ઈરતિકાબ (કામોં કા હોના) ગુનાહ તો હૈ હી, ઈસસે ઈન્સાન કા હજ વ ઉમરહ ભી નાકિસ (ખરાબ) હો જાતા હૈ. ઈસલિયે ઉનસે બચને કા ખાસ એહતિમામ કરના ચાહિયે.

- એહરામ કી હાલત મેં ખવાતીન (ઔરતોં) કો ચેહરે સે કપળા લગાના ઔર ચેહરા ઢાંપના મના હૈ. લિહાઝા અપના ચેહરા કિસી વક્ત ભી કપળે સે ન ઢાંકેં, સોતે જાગતે હર વક્ત ઉસકો ખુલા રખેં
- કપળોં યા બદન કો કિસી કિસ્મ કી ખુશ્બૂ લગાના, સર યા જિસ્મ પર ખુશ્બૂદાર તેલ

લગાના યા ખાલિસ (અસ્લી) ઝૈતૂન યા તિલ કા તેલ લગાના મના હૈ. અલ્બત્તા ઈન તેલોં કે સિવા બગૈર ખુશ્બૂ કે દીગર (દૂસરે) તેલ લગાના જાઈઝ હૈ.

- ખુશ્બૂદાર સાબુન ઈસ્તેમાલ કરના, ખુશ્બૂદાર તંબાકૂ વગૈરા ખાના મના હૈ.

(અહકામે હજ વ મુઅલ્લિમુલ હુજ્જાજ)

- એહરામ કી હાલત મેં હર કિસ્મ કે ગુનાહોં સે ખાસ તૌર પર બચના. જૈસે ગીબત કરના, ચુગલી (કિસી કી પીઠ પીછે બુરાઈ) કરના, ફુઝૂલ (બેકાર) બાતેં કરના, બે-ફાઈદા કામ કરના, કિસી પર ઝૂટા ઈલ્ઝામ લગાના, કિસી કો રુસ્વા ઔર ઝલીલ (બે-ઈઝ્ઝત) કરના, બેજા (ગલત) મઝાક કરના, જલના, હસદ કરના (કિસી સે જલના), બે-પર્દગી ઈખ્તિયાર કરના (અપનાના). યે સબ બાતેં બગૈર એહરામ કે ભી નાજાઈઝ હૈં ઔર એહરામ કી હાલત મેં ખાસ તૌર પર મના હૈં.

- ખવાતીન કા અપને શૌહર યા મેહરમ મર્દો (બાપ, ભાઈ, બેટા વગૈરા) કે સાથ યા દીગર રફીકે-સફર ખવાતીન (સફર કી દૂસરી સાથી ઔરતોં) કે સાથ લળાઈ ઝગળા કરના, યા બેજા (ગલત) ગુસ્સા કરના બળા ગુનાહ હૈ. ઈસસે બતૌરે-ખાસ બચના ચાહિયે. અકસર ખવાતીન ઈસ ગુનાહ મેં મુબ્તિલા હો જાતી હૈં.
- અપને સર યા જિસ્મ યા અપને કપળે કી જૂં મારના યા જૂં મારને કે લિયે કપળા ધૂપ મેં ડાલના યા જૂં મારને કે લિયે કપળે કો ધોના મના હૈ.
- સર ઔર જિસ્મ કે કિસી હિસ્સે સે બાલ કાટના યા કટવાના ઔર નાખુન કતરના મના હૈ.
- ઝઅફરાન, કુસુમ (એક ફૂલ જિસસે કપળે લાલ રંગ મેં રંગે જાતે હૈં) ઔર કિસી ખુશ્બૂદાર ચીઝ મેં રંગા હુવા કપળા પહેનના મના હૈ. હાં અગર ધુલા હુવા હો ઔર ખૂશ્બૂ ન આતી હો તો પહેનના જાઈઝ હૈ.
- શૌહર સે હમબિસ્તરી કી બાતેં કરના યા શેહવત

(સેક્સ) સે બોસો કિનાર કરના (ચૂમના) ઔર શેહવત સે છૂના મના હૈ.

મકરૂહ બાતેં

દર્જે ઝૈલ (નીચે લિખી) બાતોં સે ખવાતીન કો એહરામ કી હાલત મેં બચના ચાહિયે. લેકિન અગર ઇનમેં સે કિસી ચીઝ કા ઇરતિકાબ (અમલ, જુર્મ) હો જાએ તો કોઇ જઝા વાજિબ નહીં.

- લૌંગ, ઈલાયચી ઔર ખુશ્બૂદાર તંબાકૂ ડાલ કર પાન ખાના મકરૂહ હૈ, લેકિન સાદા પાન ખાના જાઇઝ હૈ.
- જિસ્મ સે મૈલ દૂર કરના ઔર જિસ્મ કો બગૈર ખુશ્બૂ કે સાબુન સે ધોના મના હૈ.
- સર મેં કંઘી કરના.
- અગર બાલ ટૂટને યા ઉખળને કા ખતરા હો તો સર ખુજાના ભી મકરૂહ હૈ. હાં ઈસ તરહ આહિસ્તા (ધીરે) ખુજલાના કે બાલ ઔર જૂં ન ગિરે, જાઇઝ હૈ.
- ખુશ્બૂ મેં બસાએ હુવે કપળે પહેનના, ખુશ્બૂદાર

મેવે ઔર ખુશ્બૂદાર ઘાસ સૂંઘના ઔર છૂના મકરૂહ હૈ ઔર ખુશ્બૂ કો છૂના ઔર સૂંઘના ભી મકરૂહ હૈ. અલ્બત્તા અગર બિલા ઈરાદા નાક મેં ખુશ્બૂ આ જાએ તો કોઈ હરજ નહીં.

- ખુશ્બૂદાર ખાના બગૈર પકા હુવા મકરૂહ હૈ ઔર પકા હુવા ખુશ્બૂદાર ખાના મકરૂહ નહીં, ઈસકો ખાના જાઈઝ હૈ.
- ઔંધી (ઉલ્ટી) હોકર મુંહ કે બલ લેટ કર તકિયા પર પેશાની (માથા) રખના મકરૂહ હૈ. અલ્બત્તા સર યા રુખસારો (ગાલ) તકિયા પર રખના મકરૂહ નહીં જાઈઝ હૈ.
- તૌલિયે સે યા કપળે સે મુંહ પોંછના મના હૈ. અલ્બત્તા ટિશૂ પેપર સે ચેહરે કા પસીના વગૈરા પોંછના જાઈઝ હૈ. ઔર કઅબે કે પર્દે કે નીચે ઈસ તરહ ખળી હોના કે પર્દા મુંહ કો લગે, મકરૂહ હૈ. ઔર અગર ચેહરે કો ન લગે તો જાઈઝ હૈ.

જાઈઝ બાતેં

એહરામ કી હાલત મેં દર્જે ઝૈલ ઉમૂર (નીચે

લિખી બાતેં) બિલા કરાહત જાઈઝ હૈં.

- ઠંડક હાસિલ કરને કે લિયે ઔર ગુબાર (ધૂલ) દૂર કરને કે લિયે ખાલિસ (સિર્ફ) પાની સે ઠંડા હો યા ગરમ, ગુસ્લ કરના (નહાના) જાઈઝ હૈ. લેકિન મૈલ દૂર ન કરેં.
- અંગૂઠી પહેનના, છત્રી ઈસ્તેમાલ કરના, આઈના દેખના, મિસ્વાક કરના, દાન્ત ઉખાળના, ટૂટે હુવે નાખુન કાટના દુરુસ્ત હૈ.
- દસ્તાને (હાથ કા મોઝા) પહેનના જાઈઝ હૈ મગર ન પહેનના ઔલા (બેહતર) હૈ. ઈસી તરહ ઝેવરાત પહેનના જાઈઝ હૈ મગર ન પહેનના અચ્છા હૈ. (ઉમ્દહ)
- બિલા ખુશ્બૂ કા સુરમા લગાના, ઝખ્મી ઉઝવ (હિસ્સે) પર પટ્ટી બાંધના.
- સર યા રુખસાર (ગાલ) તકિયા પર રખના, અપને યા દૂસરે કા હાથ મુંહ યા નાક પર રખના.
- બાલ્ટી યા તસ્લા (તાંબે યા પીતલ કી પ્લેટ) યા મેઝ વગૈરા સર પર ઉઠાના.

- ઝખ્મ યા વરમ (સૂજન) પર બગૈર ખુશ્બૂ વાલા તેલ લગાના.
- મૂઝી (તકલીફ પહુંચાને વાલે) જાનવરોં કો મારના ચાહે વો હરમ હી મેં હોં, જૈસે સાંપ, બિચ્છૂ, મખ્ખી, મચ્છર, ભિળ ઔર ખટમલ વગૈરા.
- સોડા ઔર કોઇ પાની કી બૌતલ યા શરબત જિસમેં ખુશ્બૂ મિલી હુઈ ન હો, પીના જાઇઝ હૈ. ઔર જિસ બૌતલ મેં ખુશ્બૂ મિલી હુઈ હો, અગરચે બરાએ- નામ (બહોત હી કમ) હો તો ઉસકો ઈસ્તેમાલ ન કરેં, વરના સદકા વાજિબ હોગા.

મુફીદ મશ્વરા

બાઝ ખવાતીન (કુછ ઔરતોં) કો હજ યા ઉમરહ કા એહરામ બાંધને કે વક્ત યા ઈનકો અદા કરને કે દૌરાન માહવારી (મહીને કા ખૂન) આ જાતી હૈ જિસકી વજહ સે હજ વ ઉમરહ અદા કરને મેં રુકાવટ પૈદા હો જાતી હૈ. ઔર બાઝ મરતબા

કયામ (ઠહેરને) કી મુદ્દત ખત્મ હોને યા મુખ્તસર હોને કી વજહ સે સખ્ત દુશ્વારી લાહિક હો જાતી (મુશકિલ પેશ આતી) હૈ. ઈસલિયે જિન ખવાતીન કો હજ યા ઉમરહ અદા કરને કે દૌરાન માહવારી આને કા અંદેશા (ફિક્ર) હો ઉનકે લિયે યે મશ્વરા હૈ કે વો કિસી લેડી ડૉકટર સે અપને મિઝાજ વ સિહત કે મુતાબિક આરઝી (વક્તી) તૌર પર માહવારી રોકને વાલી દવા તજવીઝ કરા લેં (પૂછ લેં) ઔર ઈસ્તેમાલ કર સકતી હૈં તાકે હજ વ ઉમરહ કે અરકાન (હિસ્સે, આમાલ) અદા કરને મેં કોઈ ઉલ્ઝન પેશ ન આએ. શરઈ (દીની) લિહાઝ સે ઐસી દવાએં ઈસ્તેમાલ કરને કી ગુંજાઈશ હૈ.

લેકિન અગર ફિર માહવારી આ જાએ યા કોઈ ખાતૂન (ઔરત) ઐસી દવાએં ઈસ્તેમાલ ન કરે ઔર માહવારી શુરૂ હો જાએ તો ઉસકે લિયે ઉમરહ કા એહરામ હોને કી સૂરત મેં યે હુક્મ હૈ કે વો મક્કા મુકર્રમા પહુંચ જાએ ઔર ઘર હી મેં રહે ઔર માહવારી (મહીને કે ખૂન) સે પાક હોને કા

ઈન્તિઝાર કરે. જબ માહવારી સે પાક હો તો મસ્જિદે-હરામ મેં જા કર ઉમરહ અદા કરે. ક્યુંકે ઈસ હાલત મેં હરમ શરીફ મેં દાખિલ હોના જાઈઝ નહીં હે. અલ્બત્તા હરમ શરીફ કે દરવાઝોં કે બાહર સે યા જહાં સઈ કી જાતી હે વહાં સે ખાનએ-કઅબા કી ઝિયારત કરના (દેખના), ઝિક્રો તસ્બીહ ઔર દુઆ કરના જાઈઝ હે, ક્યુંકે યે હિસ્સે ફિલ્હાલ હરમ શરીફ મેં દાખિલ નહીં હેં.

બાલ ટૂટને કા મસ્અલા

એહરામ બાંધને કે બાદ તકરીબન હર હાજી મર્દો ઔરત કો બાલ ટૂટને કા મસ્અલા પેશ આતા હે. ઈસલિયે યે મસ્અલા ખાસ તૌર પર યાદ રખના ચાહિયે. યહાં ઈસકી કદ્રે (થોડી) તફસીલ લિખી જા રહી હે.

ખુદ બખુદ બાલ ટૂટના

અગર સર યા ડાળ્હી યા જિસ્મ કે કિસી ભી હિસ્સે કે બાલ ખુદ હી ટૂટેં ઔર ગિરેં તો કુછ ભી વાજિબ નહીં. (ઉમ્દતુલ મનાસિક)

વુઝૂ સે બાલ ગિરના

- એહરામ કી હાલત મેં વુઝૂ વ ગુસ્લ (નહાના) એહતિયાત સે કરેં. જિસ્મ કો ઝિયાદા ન રગળેં, સર ઔર ડાળ્હી કો ઝિયાદા ન મલેં, ખિલાલ ભી ન કરેં તાકે બાલ ન ટૂટેં. તાહમ (ફિર ભી) અગર વુઝૂ યા ગુસ્લ કી વજહ સે સર યા ડાળ્હી કે બાલ ટૂટ જાએં તો એક યા દો બાલ ટૂટને મેં કુછ વાજિબ નહીં.
- અગર તીન બાલ ગિરેં તો એક મુઠ્ઠી ગંદુમ (ગેહૂં) યા ઉસકી કીમત સદકા કરના વાજિબ હૈ.
- અગર તીન બાલ સે ઝિયાદા ઔર ચૌથાઈ સર યા ચૌથાઈ ડાળ્હી સે કમ કમ બાલ ગિરેં તો પૌને દો કિલો ગંદુમ (ગેહૂં) યા ઉસકી કીમત સદકા કરના વાજિબ હૈ. (ગુન્યહ)
- અગર ચૌથાઈ સર યા ડાળ્હી કે યા પૂરે સર યા પૂરી ડાળ્હી કે બાલ ટૂટ જાએં યા કાટ લિયે જાએં તો દમ (કુર્બાની) વાજિબ હોગા. (ઉમ્દહ)

ખુજાને સે બાલ ટૂટના

- અગર સર યા ડાળ્હી કો ખુજાને યા વૈસે હી જાન બૂઝ કર એક દો બાલ યા તીન બાલ તોળેં તો હર બાલ કે બદલે રોટી કા એક ટુકળા યા ઉસકી કીમત સદકા કરના વાજિબ હે.
- અગર તીન સે ઝિયાદા ઔર ચૌથાઈ સર યા ડાળ્હી કે બાલોં સે કમ કમ ટૂટેં તો પૌને દો કિલો ગંદુમ (ગેહૂં) યા ઉસકી કીમત સદકા કરના વાજિબ હે.
- અગર ચૌથાઈ સર યા ડાળ્હી કે બાલ તોળ લિયે યા કતર લિયે યા મૂંડ લિયે તો દમ વાજિબ હે. (ઉમ્દહ)

ખુશ્બૂદાર સાબુન

એહરામ કી હાલત મેં ખુશ્બૂદાર સાબુન ઈસ્તેમાલ કરના મના હે, અગર કિસી ને ઈસ્તેમાલ કર લિયા તો ઈસકી જઝા મેં યે તફસીલ હે કે :

- અગર ખુશ્બૂદાર સાબુન જિસ્મ કે અંદર ખુશ્બૂ મેહકાને કી ગરઝ સે ઈસ્તેમાલ કિયા, ખ્વાહ પૂરે બદન પર ઈસ્તેમાલ કિયા યા કિસી એક બળે

ઉઝ્વ (હિસ્સે) પર, જૈસે સર યા ચેહરે પર યા કિસી બળે ઉઝ્વ કે થોળે હિસ્સે પર યા કિસી છોટે ઉઝ્વ પર જૈસે નાક યા કાન પર તો દમ (કુર્બાની) વાજિબ હૈ.

- અગર ખુશ્બૂદાર સાબુન જિસ્મ મેં ખુશ્બૂ મેહકાને કી નિય્યત સે ઈસ્તેમાલ નહીં કિયા બલ્કે જિસ્મ સે યા જિસ્મ કે કિસી ઉઝ્વ (હિસ્સે) સે મૈલ કુચૈલ દૂર કરને કે લિયે ઈસ્તેમાલ કિયા તો સદકએ-ફિત્ર (પૌને દો કિલો ગેહૂં કી કીમત) કે બરાબર સદકા વાજિબ હૈ. અલ્બત્તા બગૈર ખુશ્બૂ કા સાબુન એહરામ કી હાલત મેં ઈસ્તેમાલ કરના જાઈઝ હૈ. લેકિન એહરામ કી હાલત મેં જિસ્મ કા મૈલ કુચૈલ દૂર કરને કે લિયે ઐસા સાબુન ભી ઈસ્તેમાલ ન કરના ચાહિયે, કયુંકે એહરામ કી હાલત મેં જિસ્મ કા મૈલ કુચૈલ દૂર કરના મના હૈ. (મઅ્ખઝા ફતાવએ દારુલ ઉલૂમ કરાચી, જિલ્દ ૬૬, સફ્હા ૭૫)

હજરે-અસ્વદ કી ખુશ્બૂ

હજરે-અસ્વદ ઔર રુકને-યમાની પર

અકસર ખુશ્બૂ લગી હુઈ હોતી હૈ. ઈસલિયે જો ખવાતીન વ હઝરાત એહરામ કી હાલત મેં હોં વો હજરે-અસ્વદ કો ન હાથ લગાએ ઔર ન ઉસકા બોસા લેં (ચૂમેં), બલ્કે ઈસ્તિલામ કા ઈશારા કરને પર ઈકતિફા કરેં (કાફી સમઝેં). ઈસી તરહ રુકને-યમાની પર ભી હાથ ન લગાએં, બગૈર હાથ લગાએ ગુઝર જાએં.

અગર કિસી ને એહરામ કી હાલત મેં હજરે-અસ્વદ કા બોસા લિયા (ચૂમા) યા રુકને-યમાની પર હાથ લગાયા જિસકી વજહ સે મુંહ યા હાથ પર ખુશ્બૂ લગ ગઈ તો ઝિયાદા ખુશ્બૂ લગને મેં દમ (કુર્બાની) વાજિબ હૈ ઔર મામૂલી ખુશ્બૂ લગને મેં સદકએ-ફિત્ર (યાની પૌને દો કિલો ગંદુમ (ગેહૂં) યા ઉસકી કીમત કે બરાબર) સદકા કરના વાજિબ હૈ. (ગુન્યહ)

એહરામ મેં ટિશૂ-પેપર કા ઇસ્તેમાલ

એહરામ કી હાલત મેં નાક યા મુંહ સાફ કરને યા ચેહરે કા પસીના સાફ કરને કે લિયે ટિશૂ-પેપર ઈસ્તેમાલ કરને કી ગુંજાઈશ હૈ. ઈસકી વજહ સે

કોઈ દમ વગૈરા વાજિબ નહીં હોગા.

(મઅ્ખઝા ફતાવએ દારુલ ઉલૂમ કરાચી)

દૌરાને-સફર ક્યા અમલ કરેં ?

દૌરાને-સફર ઝિયાદા સે ઝિયાદા મગર આહિસ્તા (ધીમી) આવાઝ સે લબ્બૈક ઔર દુરૂદ પઢતી રહેં. ઔર જબ ભી લબ્બૈક પઢેં તીન બાર પઢેં ઔર નમાઝ વાલા દુરૂદ શરીફ પઢેં ઔર જો દુઆ ઝહન મેં આએ માંગ લેં. કોઈ ખાસ દુઆ મુકર્રર ઔર લાઝમી (ઝરૂરી) નહીં હૈ.

દૌરાને-સફર બિલા ઝરૂરત અખબારાત વ રસાઈલ, ફુઝૂલ વ લાયાની ગુફતગૂ (બેકાર બાતોં) ઔર કામોં સે બચેં. હક તઆલા કી તરફ મુતવજ્જે રહેં ઔર ઝિક્રો દુઆ મેં લગી રહેં.

મક્કા મુઅઝ્ઝમા પહુંચના

જબ મક્કા મુઅઝ્ઝમા પહુંચ જાએં તો જાએ-કયામ (ઠહેરને કી જગહ) પર સામાન વગૈરા રખ કર અગર આરામ કી ઝરૂરત હો, આરામ કરેં વરના વુઝૂ યા ગુસ્લ કરકે (નહા કર) ઉમરહ કરને

કે લિયે મસ્જિદે-હરામ કી તરફ ચલેં. અલ્બત્તા અગર માહવારી (મહીને કા ખૂન) આ રી હ તો અભી જાએ-કયામ હી પર રહેં, મસ્જિદે હરામ મેં ન આએં. માહવારી સે ફારિગ હોકર ઉમરહ અદા કરેં. કયુંકે માહવારી કી હાલત મેં હરમ-શરીફ મેં દાખિલ હોના જાઇઝ નહીં હે. અલ્બત્તા હરમ-શરીફ કે દરવાઝોં કે બાહર સે યા જહાં સઈ કી જાતી હે વહાં સે ખાનએ- કઅબા કી ઝિયારત કરના જાઇઝ હે ઔર વહાં બેઠ કર દુઆ કરના ઔર ઝિક્રો તસ્બીહ કરના દુરુસ્ત હે.

મસ્જિદે-હરામ મેં દાખ્લા

- અગર બાબુસ્સલામ માલૂમ હો તો મસ્જિદે-હરામ મેં ઉસ દરવાઝે સે જાના બેહતર હે વરના હર દરવાઝે સે જાના જાઇઝ હે.
- જબ આપ મસ્જિદે-હરામ મેં દાખિલ હોને લગેં તો દિલ સે પૂરે આદાબ કે સાથ બિસ્મિલ્લાહ પઢ઼ કર દાયાં (સીધા) પાંવ દરવાઝે કે અંદર રખેં ઔર યે દુઆ પઢ઼ેં:

اَللّٰهُمَّ اغْفِرْلِیْ ذُنُوْبِیْ وَافْتَحْ لِیْ اَبْوَابَ رَحْمَتِکَ

અલ્લાહુમ્મગ્ફિર લી ઝુનૂબી વફ્તહ લી અબ્વા-બ રહ્મતિક.

તરજુમા: અય અલ્લાહ મેરે ગુનાહ બખ્શ દે ઔર મેરે લિયે અપની રેહમત કે દરવાઝે ખોલ દે.

- જિસ વક્ત ખાનએ-કઅબા પર પેહલી નઝર પળે તો રાસ્તે સે હટ કર એક તરફ ખળી હો જાએં ઔર તીન મરતબા યે પળ્હેં:

اَللّٰهُ اَکْبَرُ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ.

અલ્લાહુ અક્બરુ લા ઇલા-હ ઇલ્લલ્લાહ

ઔર દુરૂદ પળ્હ કર ખૂબ ગિળગિળા કર જો દિલ મેં આએ વો દુઆ માંગેં કયુંકે યે દુઆ કુબૂલ હોને કા ખાસ વક્ત હૈ. ઔર યે દુઆ ભી માંગેં:

"અય અલ્લાહ મૈં આપકી રઝામંદી ઔર જન્નત કા સવાલ કરતી હૂં, મુઝે જન્નત દે દીજિયે. ઔર આપકી નારાઝગી ઔર દોઝખ (જહન્નમ) સે પનાહ માંગતી હૂં,

મુઝે દોઝખ સે બચા લીજિયે. યા ઈલાહલ આલમીન ! સરકારે દો આલમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ ને ખાનએ-કઅબા પર નઝર પળતે વક્ત જિતની દુઆએં માંગી હૈં યા બતલાઈ હૈં વો સબ મેરી તરફ સે ભી કુબૂલ ફરમા લીજિયે. (આમીન)

અય અલ્લાહ મુઝે મેરી દુઆ કુબૂલ હોને વાલા બના દીજિયે. (આમીન)"

ઉમરહ અદા કરને કા તરીકા

અબ આપકો ઉમરહ અદા કરના હૈ. લિહાઝા મસ્જિદ મેં દાખિલ હોને કે બાદ તહિય્યતુલ-મસ્જિદ કે નફિલ ન પળ્હેં. ઈસ મસ્જિદ કા તહિય્યા તવાફ હૈ, ઈસલિયે દુઆ માંગને કે બાદ તવાફ કરેં. હાં અગર હુજૂમ (ભીળ) કી વજહ સે યા કિસી ઔર વજહ સે તવાફ ન કરના હો ઔર મકરૂહ વક્ત ભી ન હો તો તવાફ કે બજાએ તહિય્યતુલ-મસ્જિદ પળ્હેં. ઔર ઉમરહ કા તવાફ

શુરૂ કરને પર તલ્બિયા (લબ્બૈક) પળ્હના મૌકૂફ (બંદ) કરદેં. (મુઅલ્લિમુલ હુજ્જાજ)

તવાફ કા તરીકા

તવાફ કા તરીકા યે હૈ કે આપ હજરે-અસ્વદ કી તરફ ચલેં ઔર મર્દોં સે હટ કર હજરે-અસ્વદ કે સામને ઈસ તરહ ખળી હોં કે સારા હજરે-અસ્વદ આપકે દાહને (સીધી) તરફ હો જાએ. ફિર યહાં કિબ્લા-રૂ (કઅબે કી તરફ મુંહ કરકે) ખળી હોકર તવાફ કી નિય્યત કરેં ઔર નિય્યત કરતે હુવે હાથ ન ઉઠાએં. નિય્યત યે હૈ કે :

"અય અલ્લાહ ! મૈં આપકી રઝા કે લિયે ઉમરહ કે તવાફ કી નિય્યત કરતી હૂં, આપ ઈસકો કુબૂલ ફરમા લીજિયે ઔર મેરે લિયે અસાન ફરમા દીજિયે."

- નિય્યત કરને કે બાદ કિબ્લા-રૂ હી દાઈં (સીધી) તરફ ખિસક કર હજરે-અસ્વદ કે બિલ્કુલ સામને આ જાએં ઔર દોનોં હાથ અપને કાંધોં તક ઈસ તરહ ઉઠાએં જૈસા કે નમાઝ કે વક્ત ઉઠાતે હૈં,

ઔર દોનોં હાથોં કી હથેલિયોં કા રુખ હજરે-અસ્વદ કી તરફ કરેં, ઔર ઝબાન સે કહેં:

بِسمِ اللّٰہِ اَللّٰہُ اَکْبَرُ وَلِلّٰہِ الْحَمْدُ.

બિસ્મિલ્લાહિ અલ્લાહુ અક્બરુ વલિલ્લાહિલ હમ્દ

ફિર દોનોં હાથ ગિરા દેં. ઉસકે બાદ :

- હજરે-અસ્વદ કે ઈસ્તિલામ કા ઈશારા કરેં. કયુંકે ઈસ્તિલામ કે લિયે મર્દોં મેં ઘુસના ખવાતીન (ઔરતોં) કો મના હે ઔર આમ તૌર પર ઈસકે બગૈર ઈસ્તિલામ મુમકિન નહીં. ઔર ઈશારા કા તરીકા યે હે કે દોનોં હાથ હજરે-અસ્વદ કી તરફ ઉઠા કર હથેલિયાં ઈસ તરહ ફૈલા દેં ગોયા વો હજરે-અસ્વદ પર રખી હેં, ઔર ઝબાન સે કહેં :

بِسمِ اللّٰہِ اَللّٰہُ اَکْبَرُ وَلِلّٰہِ الْحَمْدُ.

બિસ્મિલ્લાહિ અલ્લાહુ અક્બરુ વલિલ્લાહિલ હમ્દ

ઔર હથેલિયાં ચૂમ લેં. ઔર અગર મર્દોં કા હુજૂમ (ભીળ) ન હો તો બજાએ ઈસ તરહ ઈશારા કરને કે આપ ખુદ હજરે-અસ્વદ પર જા કર ઔર

ઉસ પર દોનોં હાથ રખ કર દોનોં હાથોં કે દરમિયાન (બીચ) હજરે-અસ્વદ કો આહિસ્તા સે બોસા દેં (ધીરે સે ચૂમેં), વરના ઈશારા કરના ભી કાફી હૈ.

ઔર ફિર દાઈં (સીધી) તરફ જિધર કો ચલના હૈ મુળ જાએં ઔર ખાનએ-કઅબા કે દરવાઝે કી તરફ ચલેં. ઔર અપની ચાલ કે મુતાબિક ચલેં, મર્દોં કી તરહ અકળ કર તેઝ તેઝ ન ચલેં. ઔર જહાં તક હો સકે મર્દોં સે હટ કર તવાફ કરેં.

- તવાફ કરતે હુવે સીધી ચલેં, નિગાહ (નઝર) સામને રખેં, દાએં બાએં (ઈધર ઉધર) ન દેખેં. ઔર ખાનએ-કઅબા કી તરફ સીના ઔર પુશ્ત (પીઠ) હરગિઝ ન હોને દેં. ઔર ઝબાન સે યે પળ્હેં :

سُبْحَانَ اللّٰهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ وَلَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاللّٰهُ اَكْبَرُ

સુબ્હાનલ્લાહિ વલ્હમ્દુ લિલ્લાહિ વલા ઇલા-હ ઇલ્લલ્લાહુ વલ્લાહુ અક્બર.

ઔર જો દિલ ચાહે અપની ઝબાન મેં બગૈર

હાથ ઉઠાએ ચલતે ચલતે દુઆ કરતી રહેં. તવાફ મેં કોઇ દુઆ ઝરૂરી ઔર લાઝમી નહીં હૈ, જો દુઆ શુરૂ મેં હર મકામ કે લિયે લિખી ગઇ હૈ વો માંગ લેં વરના મઝકૂરા (ઊપર લિખા હુવા) કલિમા પઢતી રહેં. ઔર ઝરૂરી યે કલિમા ભી નહીં હૈ બલ્કે મુસ્તહબ હૈ.

• આગે ગોલ કદે-આદમ (આદમી કે કદ કે બરાબર) દીવાર આએગી. ઉસકો "હતીમ" કેહતે હૈં. ઉસકે બાદ ખાનએ-કઅબા કી પીઠ વાલી દીવાર આએગી. ઉસકે બાદ જબ ખાનએ-કઅબા કા તીસરા કોના આ જાએ જિસકો "રુકને-યમાની" કેહતે હૈં, અગર ઉસ પર ખુશ્બૂ મલી હુંઇ ન હો તો ઉસ પર દોનોં હાથ ફેર દેં યા એક હાથ ફેર દેં. અગર ખુશ્બૂ લગી હુઇ હો યા મર્દોં કા હુજૂમ (ભીળ) હો તો બગૈર ઇશારે કે યૂં હી ગુઝર જાએં ઔર ગુઝરતે હુવે યે દુઆ કરેં :

اَللّٰهُمَّ اِنِّىْ اَسْئَلُكَ الْعَفْوَ وَالْعَافِيَةَ فِى الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ

અલ્લાહુમ-મ ઇન્ની અસ્અલુકલ અફ્-વ વલ

આફિ-ય-ત ફિદ્ દુન્યા વલ આખિરહ.

તરજુમાઃ અય અલ્લાહ મૈં આપસે દુનિયા વ આખિરત મેં મુઆફી ઔર આફિયત (સલામતી, અમન) માંગતી હૂં.

- ફિર ઉસકે બાદ આગે હજરે-અસ્વદ કી તરફ ચલેં ઔર યે દુઆ કરેં :

رَبَّنَا اٰتِنَا فِى الدُّنْيَا حَسَنَةً وَّفِى الْاٰخِرَةِ حَسَنَةً وَّقِنَا

عَذَابَ النَّارِ.

રબ્બના આતિના ફિદ દુન્યા હ-સ-નતંવ વફિલ આખિ-રતિ હ-સ-નતંવ વકિના અઝાબન્નાર.

તરજુમાઃ અય હમારે રબ હમેં દુનિયા વ આખિરત કી ભલાઈ અતા ફરમા ઔર હમેં જહન્નમ કે અઝાબ સે બચા.

- ફિર હજરે-અસ્વદ કે સામને પહુંચેં તો ફિર હજરે- અસ્વદ કી તરફ હથેલિયોં કા રુખ કરેં ઔર કહેં :

بِسْمِ اللّٰهِ اَللّٰهُ اَكْبَرُ وَلِلّٰهِ الْحَمْدُ.

બિસ્મિલ્લાહિ અલ્લાહુ અક્બરુ વલિલ્લાહિલ હમ્દ

ઔર હથેલિયોં કો બોસા દેં (ચૂમેં). ઈસકો ઈસ્તિલામ કા ઈશારા કેહતે હૈં. યે એક ચક્કર હુવા. ઈસકે બાદ બાકી ચક્કર બિલ્કુલ ઈસી તરહ કરેં.

- સાત ચક્કર પૂરે કરકે હજરે-અસ્વદ ઔર ખાનએ-કઅબા કે દરવાઝે કે દરમિયાન (બીચ) જો દીવાર હૈ ઉસકો "મુલ્તઝમ" કેહતે હૈં, ઉસસે ચિમટ કર દુઆ કરેં. યે દુઆ કુબૂલ હોને કી ખાસ જગહ હૈ. અલબત્તા અગર યહાં ખુશ્બૂ લગી હુઈ હો જૈસા કે અકસર લગી હુઈ હોતી હૈ યા મર્દોં કા હુજૂમ (ભીળ) હો તો ફિર ઈસસે કુછ દૂર ખળી હોકર દુઆ કરેં. યે ભી મુમકિન ન હો તો દુઆ છોળ દેં. યહાં સે હટ કર "મકામે-ઈબ્રાહીમ" કે પાસ આએં ઔર મર્દોં સે દૂર ઈસ તરહ ખળી હોં કે આપકે ઔર ખાનએ-કઅબા કે દરમિયાન (બીચ) મકામે- ઈબ્રાહીમ આ જાએ ઔર વહાં દો રકઅત વાજિબે- તવાફ અદા કરલેં. અગર યહાં ભી મર્દોં કા હુજૂમ હો તો હરમ-શરીફ મેં

કિસી ઔર જગહ અદા કરેં. જાન બૂઝ કર મર્દોં મેં ન ઘુસેં. ઔર અગર મકરૂહ વક્ત હો તો ઉસકો ગુઝરને દેં ઉસકે બાદ યે વાજિબ નમાઝ પઢેં. લીજિયે તવાફ ખત્મ હુવા.

નમાઝે વાજિબે તવાફ પઢને કે બાદ દુઆ કરકે આબે-ઝમઝમ કે કુંવેં પર જાએં (અબ કુંવેં તક જાને કા રાસ્તા બંદ હૈ ઔર બૈતુલ્લાહ કે દરવાઝે કે સામને ઝમઝમ કે પાની કે નલ્કે લગે હુવે હૈં) વહાં પાની પી કર ઔર કુછ અપને ઊપર છિળક કર કિબ્લા-રુખ હોકર (કઅબા કી તરફ મુંહ કરકે) દુઆ કરલેં. ઉસકે બાદ હજરે-અસ્વદ કે સામને આકર ઉસકા ઈસ્તિલામ કરેં યા ઈસકા ઈશારા કરેં.

ખવાતીન કે મસાઇલે-તવાફ

(ઔરતોં કે તવાફ કે મસ્અલે)

- હૈઝ વ નિફાસ (મહીને કા યા બચ્ચા પૈદા હોને કા ખૂન આને) કી હાલત મેં ખવાતીન તવાફ નહીં કર સકતીં ઔર ઐસી હાલત મેં મસ્જિદ મેં દાખિલ હોના ભી જાઇઝ નહીં.

- ખવાતીન તવાફ મેં ન "ઇઝતિબાઅ" કરેં ઔર ન "રમલ" કરેં. યે દોનોં અમલ સિર્ફ મર્દોં કે લિયે હૈં.
- ખવાતીન (ઔરતોં) કો રાત મેં તવાફ કરના મુસ્તહબ હૈ ઔર દિન મેં ભી જાઇઝ હૈ.
- ખવાતીન કો જહાં તક હો સકે મર્દોં સે હટ કર તવાફ કરના ચાહિયે. અઝખુદ (ખુદ સે) મર્દોં મેં ઘુસના ઔર ધક્કમ ધક્કા કરના હરામ હૈ. અલ્બત્તા અગર કિસી ઝરૂરત કી વજહ સે હુજૂમ (ભીળ) મેં તવાફ કરને કી ઝરૂરત પેશ આએ મસલન તવાફે-ઝિયારત કરના હૈ યા કોઇ દૂસરા વાજિબ તવાફ કરના હૈ, અગર હુજૂમ ખત્મ હોને કા ઇન્તિઝાર કરેં તો હૈઝ (મહીને કા ખૂન) આને કા અંદેશા (ફિક્ર) હૈ યા કહીં ઝરૂરી જાના હૈ યા કયામ (ઠહેરને) કી મુદત કમ હૈ તો ઐસી સૂરત મેં હત્તલ-ઇમકાન (જહાં તક મુમકિન હો) મર્દોં સે બચતે હુવે મતાફ કે કિનારે કિનારે તવાફ કર લેના ચાહિયે યા હરમ-શરીફ કી છત પર કર લેં.

(મુઅલ્લિમુલ હુજ્જાજ બતસર્રુફ)

• મતાફ મેં મર્દોં કા હુજૂમ હો તો ઔરતેં હજરે-અસ્વદ પર જા કર "ઈસ્તિલામ" કરને કી કોશિશ ન કરેં, દૂર સે ઈશારા કરને પર ઈકતિફા કરેં (કાફી સમઝેં). ઈસી તરહ રુકને-યમાની કો ભી હાથ ન લગાએં.

• મકામે-ઈબ્રાહીમ પર મર્દોં કા હુજૂમ (ભીળ) હો તો ખવાતીન વહાં ભી દુગાનએ-તવાફ (તવાફ કી નમાઝ) પળ્હને કી કોશિશ ન કરેં, બલ્કે હરમ મેં કિસી ઔર જગહ પળ્હ લેં. (હયાતુલ કુલૂબ)

સઈ કા તરીકા

• ઈસ્તિલામ કરને કે બાદ સફા કી તરફ ચલેં ઔર સફા કે ઊપર ઈતના ચળ્હેં કે ખાનએ-કઅબા નઝર આએ. ફિર કિબ્લા-રુખ (કઅબે કી તરફ મુંહ કરકે) ખળી હોકર સઈ કી નિય્યત કરેં :

"અય અલ્લાહ મૈં આપકી રઝા કે લિયે સફા વ મરવા કે દરમિયાન (બીચ) સઈ કી નિય્યત કરતી હૂં, આપ ઈસે કુબૂલ કર લીજિયે ઔર મેરે લિયે આસાન કર

દીજિયે." (હયાત)

ફિર તીન મરતબા "**અલ્લાહુ અક્બર**" તીન મરતબા "**લા ઇલા-હ ઇલ્લલ્લાહ**" ઔર એક મરતબા કલિમએ તૌહીદ (ચૌથા કલિમા)

لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهٗ لَا شَرِيْكَ لَهٗ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَيُمِيْتُ وَهُوَ حَيٌّ لَّا يَمُوْتُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ.

લા ઇલા-હ ઇલ્લલ્લાહુ વહ્દહૂ લા શરી-ક લહૂ લહુલ મુલ્કુ વ લહુલ હમ્દુ યુહયી વ યુમીતુ વહુ-વ હય્યુલ લા યમૂતુ બિ-યદિહિલ ખયરુ વહુ-વ અલા કુલ્લિ શય્ઇન કદીર

પળહેં. ફિર દુરૂદ શરીફ પળહ કર દુઆ કરેં.

• વહાં સે ઉતર કર "મરવા" કી તરફ ચલેં. જબ "સબ્ઝ સુતૂનોં" (હરે કૉલમોં, ખમ્બોં) કે કરીબ (પાસ) પહુંચેં તો વહાં મર્દ હઝરાત કી તરહ દૌળ કર ન ચલેં બલ્કે અપની આદત કે મુતાબિક ચલેં ઔર યે દુઆ કરેં :

رَبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ وَاَنْتَ الْاَعَزُّ الْاَكْرَمُ.

રબ્બિગફિર વર્હમ અન-ત અઅઝ્ઝુલ અક્રમ

તરજુમાઃ અય હમારે રબ (પાલને વાલે) હમારી મગફિરત ફરમા ઔર હમ પર રહમ ફરમા, આપ બળે હી ઈઝઝત વાલે ઔર કરમ વાલે હૈં.

- ફિર મરવા પર પહુંચ કર વહી ઝિક્ર ઔર દુઆ કરેં જો સફા પર કી હૈં. યે એક ચક્કર હુવા, ઈસ તરહ છે (૬) ચક્કર ઔર કરને હૈં. યહાં સે સફા પર જાએં, દો ચક્કર હો જાએંગે. આખિર સાત ચક્કર મરવા પર ખત્મ હોંગે. હર ચક્કર મેં સબ્ઝ સુતૂનોં (હરે કૉલમોં) કે દરમિયાન (બીચ મેં) ખવાતીન (ઔરતેં) નહીં દૌળેંગી.
- ફિર આખિર મેં મરવા પર જા કર દુઆ કરેં ઔર ઉસી જગહ યા ઘર આ કર ખવાતીન અપની ચોટી કે આખિર મેં સે ઉંગલી કે એક પોરે સે કુછ ઝાઈદ (ઝિયાદા) બાલ કતર દેં. વાઝેહ રહે કે સર કે બાલ કતરને સે પેહલે નાખુન વગૈરા હરગિઝ ન કાટેં. લીજિયે! ઉમરહ પૂરા હો ગયા.

અબ આપ ચેહરે સે કપળા લગા સકતી હેં ઔર ઢાંપ સકતી હેં, ખુશ્બૂ લગા સકતી હેં. અબ એહરામ કી તમામ પાબંદિયાં ખત્મ હો ગઈ હેં.

ઉસકે બાદ ખવાતીન શુક્રાને કે દો નફિલ આમ નફલોં કી તરહ પળ્હેં બશર્ત યે કે મકરૂહ વક્ત ન હો. ઔર યે નફિલ મુસ્તહબ હેં.

- અગર કિસી ખાતૂન કો ઉમરહ કા તવાફ કરને કે બાદ અચાનક માહવારી (મહીને કા ખૂન) આ જાએ તો ઉસકો સઈ કરના જાઇઝ હે. વો તરીકએ-બાલા (ઊપર લિખે તરીકે) કે મુતાબિક સઈ કરકે ઔર સર કે બાલ કતરવા કર અપના ઉમરહ મુકમ્મલ કર સકતી હે. કયુંકે સઈ કી જગહ હરમ-શરીફ મેં દાખિલ નહીં હે, ઉસસે અલગ હે. ઔર સઈ માહવારી કી હાલત મેં ભી અદા હો જાતી હે. અલ્બત્તા સઈ કે બાદ શુક્રાને કે દો નફિલ છોળ દેં કયુંકે વો ઝરૂરી નહીં હેં, ઔર માહવારી કી હાલત મેં ઉન્હેં પળ્હના જાઇઝ ભી નહીં હે.

(મઅ્ખઝા હયાત)

ખવાતીન કે મસાઇલે કસરો સઈ

- ખવાતીન દો સબ્ઝ સુતૂનોં કે દરમિયાન (હરે કૉલમોં કે બીચ) ઝપટ કર ન ચલેં બલ્કે અપની મામૂલી રફતાર સે ચલેં.
- ખવાતીન દૌરાને-સઈ હત્તલ-ઈમકાન (સઈ કે બીચ જહાં તક મુમકિન હો) મર્દોં સે બચ કર ચલેં, જાન બૂઝ કર મર્દોં મેં દાખિલ ન હોં. ઔર સફા મરવા પર દુઆએં ભી મર્દોં સે હટ કર કરેં વરના છોળ દેં.
- ખવાતીન કો સર કે બાલ મુંડાના હરામ હૈ.
- ખવાતીન કો કમ અઝ કમ ચૌથાઈ (૧/૪) સર કે બાલ બકદ્ર એક ઉંગલ કતરવાને વાજિબ હૈં. ઔર તમામ સર કે બાલ બકદ્ર એક ઉંગલ કતરવાના સુન્નત હૈં. જિસકા તરીકા યે હૈ કે સારી ચોટી પકળ કર યા દાએં બાએં (ઉલ્ટે સીધે) ઔર પીછે કી જાનિબ સે સર કે બાલોં કી તીન લટેં બના કર ઉંગલી કે એક પોરે કી લંબાઈ કે બરાબર ખુદ તરાશ (કાટ) લેં યા કિસી દૂસરે સે તરશવા લેં.

લેકિન કિસી નામેહરમ મર્દ સે ન કટવાએં કે યે હરામ હૈ.

ચૂંકે બાલ છોટે બળે હોતે હૈં ઈસલિયે ઉંગલી કે એક પોરે કી લંબાઈ સે કુછ ઝિયાદા બાલ કાટેં તાકે સબ બાલ આ જાએં. અગર ચૌથાઈ સર કે બાલ ઉંગલી કે એક પોરે કે બરાબર કટ ગએ તબ ભી એહરામ સે નિકલને કે લિયે કાફી હૈ.

(મુઅલ્લિમુલ હુજ્જાજ બતસર્રુફ)

દૂસરોં કી તરફ સે તવાફ યા ઉમરહ કરના

આપને ઉમરહ કરને ઔર તવાફ કરને કા તરીકા પળ્હ લિયા. અગર આપ ઝિંદા યા મર્હૂમ વાલિદૈન (માં બાપ) યા કિસી સહેલી કી તરફ સે સિર્ફ તવાફ કરના ચાહેં યા ઉમરહ કરના ચાહેં તો ઉનકી તરફ સે નિય્યત કરકે તરીકએ-મઝકૂરા (બતાએ ગએ તરીકે) કે મુતાબિક ઉમરહ યા તવાફ કરલેં. ઉમરહ કા એહરામ મસ્જિદે-આઇશા સે બાંધ કર આએં (મક્કા મુકર્રમા સે બાહર તીન મીલ

કે ફાસ્લે પર એક જગહ હે જહાં એક મસ્જિદ હે જિસકો મસ્જિદે-આઈશા કેહતે હૈં, યહાં સે ઉમરહ કા એહરામ બાંધતે હૈં) ઔર ઉમરહ કરેં. નિય્યત ઈસ તરહ કરેં :

"અય અલ્લાહ ! યે ઉમરહ યા યે તવાફ મૈં અપને વાલિદ યા વાલિદા (બાપ યા માં) યા શૌહર કી તરફ સે કરને કી નિય્યત કરતી હૂં, ઉનકી તરફ સે આપ ઈસકો કુબૂલ ફરમા લેં ઔર મેરે લિયે આસાન ફરમા દેં."

ઔર યે ભી હો સકતા હે કે ઉમરહ યા તવાફ અપની તરફ સે કરકે ઉસકા સવાબ કિસી દૂસરે કો પહુંચા દેં. ઈસમેં યે ભી ઈખ્તિયાર હે કે ચાહે એક શખ્સ કો સવાબ પહુંચાએં યા કઈ લોગોં કો સવાબ પહુંચાએં, ઔર ખ્વાહ પૂરી ઉમ્મત કો સવાબ પહુંચાએં, સબ ઈખ્તિયાર હે ઔર સબ દુરુસ્ત (સહી) હે. પેહલી સૂરત મેં જિસ શખ્સ કી તરફ સે નિય્યત કરકે એહરામ બાંધા હે બસ ઉસી કો સવાબ

મિલેગા. ઔર દૂસરી સૂરત મેં એક ઉમરહ યા તવાફ કરકે એક સે ઝિયાદા અફરાદ (લોગોં) કો ભી સવાબ પહુંચાયા જા સકતા હૈ.

મુતઅદ્દદ (કઇ) ઉમરહ કરના

ઉમરહ કા કોઇ વક્ત મુકર્રર નહીં. સાલ મેં સિર્ફ પાંચ દિન જિનમેં હજ હોતા હૈ યાની ૯ ઝિલ્હજ્જા સે લેકર ૧૩ ઝિલ્હજ્જા તક ઉમરહ કરના મકરૂહે-તહરીમી હૈ યાની નાજાઇઝ હૈ. ઈન પાંચ દિનોં કે અલાવા સાલ ભર મેં જબ ચાહેં ઉમરહ કર સકતી હૈં. લિહાઝા રમઝાનુલ-મુબારક કે બાદ ૯ ઝિલ્હજ્જા સે પેહલે પેહલે જબ ચાહેં ઔર જિતને ચાહેં ખવાતીન (ઔરતેં) ઉમરહ કર સકતી હૈં. ઔર હજ કે બાદ ભી ઉમરે કર સકતી હૈં. જો લોગ હજ સે પેહલે ઉમરહ કરને સે મના કરતે હૈં ઉનકા મના કરના દુરુસ્ત નહીં હૈ. (મુલાહઝા હો (દેખેં) હાશિયએ મનાસિક મુલ્લા અલી કારી રહમતુલ્લાહિ અલૈહ, સફહા ૧૯૩)

ઔર તવાફ ભી જિતને બઆસાની

(આસાની સે) કર સકેં કરેં! યે ઝિંદગી કા બેહતરીન મૌકા હૈ, ઈસકો ગનીમત સમઝ કર જિતના હો સકે ઝિક્રો તિલાવત, નમાઝ વ રોઝે ઔર દીગર (દૂસરે) નેક કામોં મેં લગાએં. ઔર ફુઝૂલ કામોં સે બચેં, ઔર ખાસ તૌર પર ગુનાહોં સે બચેં.

તવાફ કી કસરત

(ઝિયાદા સે ઝિયાદા તવાફ કરના)

કસરત સે ઉમરહ કરના મકરૂહ નહીં, બલ્કે મુસ્તહબ હૈ. લેકિન બજાએ ઉમરહ કે તવાફ ઝિયાદા કરના અફઝલ હૈ.

(મુઅલ્લિમુલ હુજ્જાજ બતસર્રુફ)

લિહાઝા ખવાતીન કો તવાફ ઝિયાદા કરને ચાહિયેં. ઔર વો ભી અપની હિમ્મત ઔર તાકત કે મુતાબિક, કયુંકે હક તઆલા બહોત કરીમ હૈં, વો કમઝોરોં કે થોળે અમલ કો ભી કુબૂલ ફરમા કર બહોત કુછ અજરો સવાબ અતા ફરમા દેતે હૈં, બશર્તે યે કે વો અમલ મહઝ (સિર્ફ) ઉસકી ખુશ્નૂદી (ખુશી, રઝા) કે લિયે હો.

હરમ-શરીફ કી જમાઅત ઔર ખવાતીન

ખવાતીન (ઔરતોં) કો હજ વગૈરા કે મૌકે પર ઘર મેં નમાઝ પઢને સે મસ્જિદે-હરામ ઔર મસ્જિદે-નબવી કી જમાઅત કા સવાબ મિલ જાતા હૈ. ઉનકે લિયે ઘર હી મેં નમાઝ પઢના અફઝલ હૈ.

(મઅ્ખઝા બદાઈઅ, સફહા ૧૧૩)

લિહાઝા નમાઝે બા-જમાઅત અદા કરને (જમાઅત કે સાથ નમાઝ પઢને) કી નિય્યત સે ઉન્હેં હરમ-શરીફ મેં ન આના ચાહિયે. અલબત્તા ખાનએ-કઅબા કી ઝિયારત કરને યા તવાફ કરને યા ઉમરહ કરને કી નિય્યત સે હરમ-શરીફ મેં આ સકતી હૈં. ઈસી તરહ મસ્જિદે-નબવી મેં રૌઝએ-અકદસ (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ કે મઝાર) પર સલામ પેશ કરને કી નિય્યત સે આ સકતી હૈં. અગર ઈન મકાસિદ (મકસદોં) કે લિયે ખવાતીન હરમ-શરીફ મેં યા મસ્જિદે-નબવી મેં તશરીફ લાએં ઔર જમાઅત કા વક્ત હો જાએ

ઔર વો જમાઅત મેં શામિલ હોકર (મિલ કર) નમાઝ પઢ઼ લેં તો ઉનકી નમાઝ હો જાએગી. લેકિન અફઝલ ઘર મેં નમાઝ પઢ઼ના હૈ.

મુખ્તસર મઅમૂલાત બરાએ મક્કા-મુકર્રમા

યહાં હર નેકી કા સવાબ એક લાખ કે બરાબર હૈ. ઈસલિયે દર્જે ઝૈલ (નીચે લિખે) નેકી કે કામ કરેં ઔર હર નેક અમલ પર એક લાખ કા સવાબ પાએં.

- નફિલ તવાફ કસરત સે (બહોત ઝિયાદા) કરના, ઔર કભી કભી નફિલ ઉમરહ ભી કરતી રહેં.
- "**અસ્તગફિરુલ્લાહ**" ઔર દુરૂદ શરીફ કી ઝિયાદા સે ઝિયાદા તસ્બીહાત પઢ઼ના.
- "**સુબ્હાનલ્લાહ**", "**અલ્હમ્દુ લિલ્લાહ**", "**અલ્લાહુ અક્બર**", "**લા ઇલા-હ ઇલ્લલ્લાહ**" ઔર "**સુબ્હાનલ્લાહિ વ બિહમ્દિહી સુબ્હાનલ્લાહિલ અઝીમ**" કી તસ્બીહાત પઢ઼ના ઔર તીસરે કલિમે કી

તસ્બીહ પળ્હના. અગર હો સકે તો હર નમાઝ કે બાદ ઈન સબ કી એક એક તસ્બીહ ૧૦૦ દાને વાલી પળ્હ લિયા કરેં, કે યે તસ્બીહાત બળે અજરો સવાબ કા બાઈસ (ઝરયા) હૈં. યહાં હર તસ્બીહ પર એક લાખ તસ્બીહ કા સવાબ હૈ, ઘર જા કર યે સવાબ કહાં મિલેગા?

- ચલતે ફિરતે, ઉઠતે બૈઠતે ઔર લેટે હુવે "**લા ઇલા-હ ઇલ્લલ્લાહ**" કસરત સે (બહોત ઝિયાદા) પળ્હતી રેહના. યે કલિમા બહોત મુબારક હૈ ઔર બહોત ઝિયાદા કુર્બે-ખુદાવંદી કા બાઈસ (અલ્લાહ કી નઝદીકી પાની કા ઝરયા) હૈ.
- કુર્આને કરીમ કી તિલાવત કરના, અગર હો સકે તો એક કલામે-પાક ખત્મ કરના. ઔર "મુનાજાતે મકબૂલ" (દુઆ કી કિતાબ) કી અરબી યા ઉર્દૂ કી એક એક મંઝિલ રોઝાના પળ્હના.
- ઈશરાક, ચાશ્ત, અવ્વાબીન, તહજ્જુદ,

કયામુલ્લૈલ, સુનને ઝવાલ, તહિય્યતુલ-મસ્જિદ, તહિય્યતુલ- વુઝૂ, સલાતુત્તૌબા ઔર સલાતુત્તસ્બીહ કા એહતિમામ (પાબંદી) કરના.

- ઝિયાદા સે ઝિયાદા વક્ત મસ્જિદે-હરામ મેં ગુઝારેં, લેકિન યાદે ઈલાહી મેં મશ્ગૂલ (લગે) રહેં. ઔર હરમ-શરીફ મેં આતે વક્ત એઅતિકાફ કી નિય્યત કરના ઔર દુનિયા કી બાતોં સે પરહેઝ કરના (બચના).
- સદકા ખૈરાત કરતી રેહના ઔર એક દૂસરે કી ખિદમત બજા લાના (પૂરી કરના). ઔર દૂસરોં સે જો તકાલીફ પહુંચેં ઉન્હેં બર્દાશ્ત કરતે રેહના ઔર હર હાલ મેં અલ્લાહ તઆલા કી રઝા કી તાલિબ રેહના (અલ્લાહ કી ખુશી ચાહના).
- યહાં હર નેકી કા સવાબ એક લાખ કે બરાબર હૈ ઔર ગુનાહ કા વબાલ ભી બહોત સખ્ત હૈ. ઈસલિયે ફિસ્કો ફુજૂર (ગુનાહ), ગંદી બાતેં, લળાઈ ઝગળા, ગીબત (કિસી કી પીઠ પીછે બુરાઈ), ફુઝૂલ બાતોં ઔર ફુઝૂલ મજલિસોં સે

ઈજતિનાબ કરેં (બચેં). ઔર વહાં કે એહતિરામ (અદબ, બળાઈ) કે ખિલાફ કોઈ બાત ન કરેં.

- મક્કા મુકર્રમા કે લોગોં કી બુરાઈ ન કરેં, ઉનકી સખ્તી અલ્લાહ તઆલા કે લિયે બર્દાશ્ત કરેં ઔર અપની બુરાઈયોં પર નઝર રખેં ઔર ઉનકી ખૂબિયોં કો યાદ રખેં.
- ખવાતીન બિલા-ઝરૂરત બાઝારોં મેં ન ઘૂમેં ઔર અપના કીમતી વક્ત ઝાએઅ (બરબાદ) ન કરેં. ઝરૂરત કે તહત જાના પળે તો મુકમ્મલ પર્દે કે સાથ જાએં ઔર જલ્દ વાપસ આને કી ફિક્ર કરેં.

યહાં દુઆએં કુબૂલ હોતી હૈં

મક્કા મુઅઝઝમા મેં યૂં તો હર જગહ દુઆ કુબૂલ હોતી હૈ મગર મુન્દર્જએ ઝૈલ મકામાત (નીચે લિખી હુઈ જગહોં) પર દુઆ ઝિયાદા કુબૂલ હોતી હૈ. ઈસલિયે ઉન મકામાત પર દુઆ માંગને કા ખાસ ખયાલ રખેં. લેકિન ન તો અઝખુદ (ખુદ સે) મર્દોં કે હુજૂમ (ભીળ) મેં દાખિલ હોં ઔર ન કિસી દૂસરે કો તકલીફ દેં.

- ખાનએ-કઅબા પર પેહલી નઝર પળતે વક્ત.
- તવાફ કરતે હુવે.
- "હુજરે-અસ્વદ" કે સામને ઔર "મુલ્તઝમ" પર.
- "હતીમ" મેં, "રુકને યમાની" પર ઔર "મકામે-ઈબ્રાહીમ" કે પાસ.
- "ઝમઝમ" કે કુંવેં પર.
- "સફા" પર, દરમિયાન (બીચ) મેં જહાં મર્દ દૌળતે હૈં, ઔર "મરવા" પર.
- "મિના" મેં, "મસ્જિદે-ખૈફ" મેં જહાં ૭૦ અંબિયા અલૈહિમુસ્સલામ મદફૂન (દફનાએ ગએ) હૈં.
- "મુઝદલિફા" મેં, "મસ્જિદે મશઅરુલ-હરામ" કે પાસ.

ચંદ ઝિયારાત (કુછ જગહેં દેખના)

મક્કા મુઅઝ્ઝમા મેં બહોત-સે મકામાત (જગહેં) ઐસે હૈં જિનસે આંહઝરત સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ કી સીરત (કિરદાર) કે અહમ

વાકિઆત વાબસ્તા (જુળે) હૈં. ઉન મકામાત કી ઝિયારત હજ વ ઉમરહ કા હિસ્સા તો નહીં હૈ લેકિન વહાં જાકર સીરત કે વો વાકિઆત યાદ કરને સે ઈમાન તાઝા હોતા હૈ. ઈસલિયે અગર મક્કા મુકર્રમા મેં રેહતે હુવે બઆસાની મૌકા મિલે ઔર હિમ્મત વ તાકત ભી હો તો ઉન મકામાત પર જાના ઔર ઝિયારત કરના અચ્છા હૈ. ઔર ઉન મકામાત પર અલ્લાહ તઆલા કી રહમત સે કુબૂલિયતે-દુઆ (દુઆ કુબૂલ હોને) કી ભી ઉમ્મીદ હૈ, લેકિન ઝરૂરી હરગિઝ નહીં હૈ. અગર કોઈ ખાતૂન (ઔરત) બિલ્કુલ ન જાએ તો ઉસકે હજ યા ઉમરહ મેં કુછ ખલલ નહીં આતા. બલ્કે ઝિયાદા ફિક્ર હરમ-શરીફ કી હાઝરી કી હોની ચાહિયે, કયુંકે અસલ ઝિયારતગાહ (દેખને, જાને કી જગહ) વહી હૈ.

- **ગારે સૌર:** જહાં હિજરત કે વક્ત રસૂલે કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ તીન દિન કયામ-પઝીર હુવે (ઠેહરે) થે.
- **ગારે હિરા:** જહાં કુર્આને કરીમ કી પેહલી આયત

ઉતરી થી.

- **મસ્જિદુલ જિન્નઃ** જહાં આંહઝરત સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ ને જિન્નાત કો તબ્લીગ ફરમાઈ થી.
- **મસ્જિદુર્રાયહઃ** જહાં હુઝૂરે અકરમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ ને ફત્હે-મક્કા (મક્કા જીતને) કે દિન ઝંડા ગાળા થા.
- **મસ્જિદે બિલાલઃ** યે જબલે અબૂ કુબૈસ કે ઊપર હૈ. વહાં એક કૌલ કે મુતાબિક ચાંદ કે દો ટુકળે કરને કા મો'જિઝા (નબિયોં કા ઐસા કામ જો દૂસરે ન કર સકેં) હુવા થા.
- **મૌલદુન્નબીઃ** મુહલ્લા મૌલદુન્નબી મેં હુઝૂરે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ કે પૈદા હોને કી જગહ હૈ.
- **બૈતે ખદીજા રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હાઃ** જહાં હુઝૂરે અકરમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ ને કાફી વક્ત ગુઝારા.
- **જન્નતુલ મઅલાઃ** મક્કા મુકર્રમા કા કબ્રસ્તાન.

હજ કા તરીકા

હજ કે પાંચ દિન ઔર
આદાબ વ અહકામ (ઉસૂલ ઔર હુક્મ)

૮ ઝિલ્હજ્જા - હજ કા પેહલા દિન

હજ કા એહરામ

૮ ઝિલ્હજ્જા સે ૧૨ ઝિલ્હજ્જા કે અય્યામ (દિન) હજ કે દિન કેહલાતે હૈં. યહી દિન ઈસ સારે સફર કા હાસિલ હૈં ઔર ઈન્હી દિનોં મેં ઈસ્લામ કા અહમ રુક્ન (હિસ્સા) "હજ" અદા હોતા હૈ. ૭ ઝિલ્હજ્જા કો મગરિબ કે બાદ ૮ ઝિલ્હજ્જા કી રાત શુરૂ હો જાએગી, રાત હી કો મિના કે લિયે જાને કી સબ તૈયારી મુકમ્મલ કરલેં ઔર યે કામ કરેં :

- અગર આપકા એહરામ પેહલે સે બંધા હુવા હૈ, મસલન હજ્જે-કિરાન યા હજ્જે-ઈફરાદ કા એહરામ બાંધા હુવા હૈ તો વહી કાફી હૈ. ઔર અગર આપ હજ્જે-તમત્તુઅ કર રહી હૈં જિસમેં આપને ઉમરહ કરકે એહરામ ખોલ દિયા થા યા આપ મક્કા મુકર્રમા કી રેહની વાલી હૈં તો આપ સિર્ફ હજ કા એહરામ બાંધેંગી.
- જબ એહરામ કા ઈરાદા હો તો સુન્નત કે

મુતાબિક ગુસ્લ કરલેં (નહા લેં) ખ્વાહ માહવારી (ચાહે મહીને કા ખૂન) આ રહી હો, કયુંકે યે નહાના સફાઈ કે વાસ્તે હૈ. (ઉમ્દહ) ઔર નાખુન કતર લેં, બગલ ઔર ઝેરે-નાફ (શર્મગાહ કે પાસ કે) બાલ સાફ કરકે સાફ હો જાએં. અગર કોઈ ગુસ્લ ન કરના ચાહે તો વુઝૂ કરના ભી કાફી હૈ.

- મકરૂહ વક્ત ન હો ઔર હૈઝ વ નિફાસ (મહીને યા બચ્ચા પૈદા હોને કા ખૂન આને) કી હાલત ભી ન હો તો ખવાતીન એહરામ બાંધને કી નિય્યત સે ઘર મેં દો રકઅત નફિલ અદા કરેં ઔર ઘર હી મેં હજ કા એહરામ બાંધ લેં. ઔર અગર મકરૂહ વક્ત હો યા માહવારી આ રહી હો તો નફિલ ન પઢેં, સિર્ફ વુઝૂ યા ગુસ્લ કરકે (નહા કર) એહરામ બાંધ લેં.

એહરામ કા તરીકા

અગર હજ્જે-ફર્ઝ હૈ તો બવક્તે એહરામ હજ્જે- ફર્ઝ કી નિય્યત કરેં. નફિલ હૈ તો હજ્જે-નફિલ કી નિય્યત કરેં. અગર કિસી દૂસરે કી તરફ સે હજ

કરના હૈ તો ઉસકા નામ લેં કે મૈં ફુલાં ઈબ્ને ફુલાં યા અપને વાલિદ યા વાલિદા (બાપ યા માં) યા શૌહર કી તરફસે હજ કા એહરામ બાંધતી હૂં. નિય્યત કે અલ્ફાઝ યે હૈં:

"અય અલ્લાહ ! મૈં આપકી રઝા કે લિયે હજ કી નિય્યત કરતી હૂં, આપ ઈસકો કુબૂલ કર લીજિયે ઔર મેરે લિયે આસાન કર દીજિયે. (આમીન)"

ફિર ફૌરન હી હજ કે એહરામ કી નિય્યત સે તીન મરતબા આહિસ્તા (ધીમી) આવાઝ કે સાથ "લબ્બૈક" કહેં ઔર હજ કે આસાન હોને કી દુઆ કરેં. બસ એહરામ બંધ ગયા. એહરામ કી પાબંદિયાં ઉમરહ કે બયાન મેં ગુઝર ચુકી હૈં, ઉન્હેં દોબારા તાઝા કરલેં ઔર અચ્છી તરહ ઝહન-નશીન (યાદ) કરલેં તાકે ગલતી ન હોને પાએ.

મિના કો રવાનગી (નિકલના)

અબ આપ હજ કા એહરામ બાંધે હુવે મક્કા મુઅઝઝમા સે મિના કો ચલેં. રાસ્તે મેં ઉતરતે

ચળ્હતે, સુબ્હો શામ, નમાઝોં કે બાદ, હાજિયોં સે મુલાકાત કે વક્ત આહિસ્તા (ધીમી) આવાઝ સે લબ્બૈક કહેં. ઔર એક મરતબા દુરૂદ શરીફ પળ્હેં. ઔર યે દુઆ માંગના મુસ્તહબ હૈ :

اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَسْئَلُکَ رِضَاکَ وَالْجَنَّةَ وَاَعُوْذُبِکَ

مِنْ سَخَطِکَ وَالنَّارِ.

અલ્લાહુમ-મ ઇન્ની અસ્અલુ-ક રિઝા-ક વલ જન્ન-ત વ અઊઝુ બિ-ક મિન સ-ખતિ-ક વન્નાર

તરજુમાઃ અય અલ્લાહ ! મૈં આપકી રઝા ઔર જન્નત માંગતી હૂં ઔર આપકી નારાઝગી ઔર દોઝખ (જહન્નમ) સે પનાહ માંગતી હૂં.

ઔર દીગર (દૂસરે) અઝકાર "સુબ્હાનલ્લાહ, અલ્હમ્દુ લિલ્લાહ, અલ્લાહુ અક્બર, લા ઈલા-હ ઈલ્લલ્લાહ" યા જો ઝિક્ર તબીઅત મેં આએ પળ્હેં. યે પાંચ દિન ઝિક્રે ઈલાહી, દુઆ ઔર ઈબાદત હી કે હૈં, લિહાઝા યે સબ કામ કરતી રહેં. દુનિયા કી ફુઝૂલ બાતોં સે બચેં, ગીબત (કિસી કી પીઠ પીછે બુરાઈ) બિલ્કુલ ન કરેં, લળાઈ

ઝગળા ન કરેં, ન ખાવિંદ (શૌહર) સે ઔર ન કિસી દૂસરે સે, ઈસ ગુનાહ સે બેહદ બચેં. સબ્રો તહમ્મુલ સે સબ કુછ બર્દાશ્ત કરલેં તાકે હજ સહીહ અદા હો જાએ.

મસ્અલાઃ મિના મેં પાંચ નમાઝેં, ઝુહર, અસર, મગરિબ, ઈશા ઔર ૯ ઝિલ્હજ્જા કી ફજર કી નમાઝ અદા કરના મસ્નૂન હૈ ઔર રાત કો મિના મેં રેહના સુન્નત હૈ. અગર ખવાતીન (ઔરતેં) રાત મેં મક્કા મુકર્રમા રહેં યા સીધી મક્કા મુકર્રમા સે અરફાત પહુંચ ગઈ તો મકરૂહ હૈ. ઐસા કરને સે બચના ચાહિયે. (અહકામુલ હજ બતસર્રુફ)

મુઝદલિફા મેં કયામ (ઠહેરના)

આજ કલ હાજિયોં કી કસરત (ઝિયાદતી) કી વજહ સે ખૈમે (તમ્બૂ) મુઝદલિફા કી હુદૂદ (હદોં) મેં ભી લગાએ જાતે હૈં ઔર કાફી હુજ્જાજ (હાજી) બજાએ મિના કે મુઝદલિફા મેં કયામ કરતે (ઠહેરતે) હૈં. તો મજબૂરી મેં ઈસકી ગુંજાઈશ હૈ, ગો યે સુન્નત કે ખિલાફ હૈ લેકિન ઈસમેં કોઈ જઝા

વાજિબ નહીં. ઔર અગર કોઈ મઝકૂરા (બતાઈ ગઈ) પાંચ નમાઝેં મિના કી હુદૂદ (હદોં) મેં અદા કર સકે તો અચ્છા હૈ વરના મુઝદલિફા હી મેં યે નમાઝેં અદા કર લેં. (ફતવા)

૯ ઝિલ્હજ્જા - હજ કા દૂસરા દિન

અરફાત કો રવાનગી

(અરફાત કે લિયે નિકલના)

- ફજર કી નમાઝ મિના મેં પળ્હેં. તકબીરે-તશરીક (અલ્લાહુ અક્બર, અલ્લાહુ અક્બરુ લા ઈલા-હ ઈલ્લલ્લાહુ વલ્લાહુ અક્બર, અલ્લાહુ અક્બરુ વલિલ્લાહિલ હમ્દ) કહેં ઔર આહિસ્તા (ધીમી આવાઝ) સે "લબ્બૈક" કહેં ઔર નાશ્તે વગૈરા સે ફારિગ હોકર અરફાત જાને કી તૈયારી કરેં. ઔર આહિસ્તા આવાઝ સે લબ્બૈક કેહતી હુઈ ઝવાલ સે પેહલે અરફાત પહુંચ જાએં. વુઝૂ કરલેં, ગુસ્લ કર લેના (નહાના) અફઝલ હૈ બશર્તે યે કે પર્દે કે સાથ નહાને કા ઈન્તિઝામ હો.

- વુકૂફે-અરફાત (અરફાત મેં ઠહેરને) કા વક્ત ઝવાલ કે બાદ સે સુબ્હે સાદિક તક હૈ. લિહાઝા ખાને વગૈરા સે જલ્દ ફારિગ હો લેં ઔર ઝવાલ હોતે હી વુકૂફ શુરૂ કરદેં. યાદ રહે કે યે બહોત હી ખાસ જગહ ઔર ખાસ વક્ત હૈ. ઈસસે બેહતર વક્ત ઝિંદગી મેં નહીં મિલેગા, ઈસકા એક લમ્હા ભી ઝાએઅ (બરબાદ) ન હોને દેં. ગરમી હો યા સરદી સબ બર્દાશ્ત કર જાએં ઔર શામ તક દુઆ વ ઈસ્તિગફાર કરને, ઈલ્હાહ વ ઝારી (રોને ધોને) ઔર ગિળગિળાને મેં ગુઝારેં. ઔર ગુરૂબે આફતાબ (સૂરજ ડૂબને) સે પેહલે મૈદાને અરફાત સે ન નિકલેં વરના દમ (કુર્બાની) વાજિબ હો જાંએગા. (ગુન્યહ)
- ઝુહર કી નમાઝ અપને ખેમે (તમ્બૂ) મેં ઝુહર કે વક્ત મેં અદા કરેં.
- ઝુહર કી નમાઝ કે બાદ જો તબીઅત ચાહે ઝિક્રો તિલાવત ઔર દુઆ કરેં. યહાં કે લિયે કોઈ ખાસ ઝિક્ર મુકર્રર નહીં હૈ કે ઉસકે બગૈર હજ મેં ફર્ક

આએ. અગર હો સકે તો યે અમલ કરલેં :

(૧) પેહલે તીન યા પાંચ યા સાત મરતબા **"અલ્હમ્દુ લિલ્લાહ"** કહેં, ફિર નમાઝ વાલા દુરૂદ શરીફ પળ્હેં. ફિર ખૂબ ગિળગિળા કર અપને તમામ ગુનાહોં સે તૌબા કરેં. ફિર ૧૧ મરતબા દિલ સે યે ઈસ્તિગફાર કરેં :

اَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ الَّذِىْ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ الْحَىُّ الْقَيُّوْمُ

وَاَتُوْبُ اِلَيْهِ.

અસ્તગફિરુલ્લાહલ્લઝી લા ઇલા-હ ઇલ્લા હુવલ હય્યુલ કય્યૂમુ વ અતૂબુ ઇલયહ.

(૨) ફિર તીન મરતબા **"લબ્બૈક"** કહેં ઔર નમાઝ વાલા દુરૂદ શરીફ ૧૦૦ મરતબા પળ્હેં ઔર ઉસકે આખિર મેં કભી કભી **"વ અલયના મ-અહુમ"** મિલા લિયા કરેં.

(૩) ફિર ૧૦૦ મરતબા

لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهٗ لَا شَرِيْكَ لَهٗ لَهُ الْمُلْكُ

وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ.

"લા ઇલા-હ ઇલ્લલ્લાહુ વહ્દહૂ લા શરી-ક લહૂ લહુલ મુલ્કુ વ લહુલ હમ્દુ વહુ-વ અલા કુલ્લિ શય્ઇન કદીર" પઢ્હેં.

(૪) ફિર ૧૦૦ મરતબા **"કુલ હુવલ્લાહુ અહદ"** કી સૂરત પઢ્હેં ઔર દરમિયાન મેં આહિસ્તા (બીચ મેં ધીમી) આવાઝ સે **"લબ્બૈક"** કેહતી રહેં, ઔર કુછ કુછ વકફે (ટાઈમ) સે જો દિલ મેં આએ દુઆ કરતી રહેં યા "મુનાજાતે મકબૂલ" (દુઆ કી કિતાબ) કા ઉર્દૂ તરજુમા સમઝ સમઝ કર માંગતી રહેં. ("દુઆએ અરફ઼ાત" અલગ રિસાલે કી શકલ મેં લિખી ગઈ હે, અગર વો મિલ જાએ તો ઉસકે મુતાબિક દુઆએં માંગ લેં. યે રિસાલા મક્તબએ દારુલ ઉલૂમ કરાચી ૧૪ ઔર દીગર દીની કુતુબખાનોં સે મિલ સકતા હે.)

ઔર યે સારા વક્ત પૂરી તવજ્જુહ ઔર ધ્યાન સે યાદે-ઈલાહી (અલ્લાહ કો યાદ કરને) મેં ઔર અપને ઔર જુમલા મુતઅલ્લિકીન (તઅલ્લુક

વાલોં) કે લિયે દુઆએં માંગને મેં ગુઝારેં. અગર નાચીઝ (કિતાબ લિખને વાલે) કો ભી અપની દુઆઓં મેં શામિલ કરલેં તો એહસાન હોગા.

(૫) ઔર યે દુઆ યહાં ઔર આઇન્દા (બાદ મેં) હર જગહ માંગ લિયા કરેં કે :

"અય અલ્લાહ ! યહાં પર આજ તક જિતની દુઆએં આપકે અંબિયાએ કિરામ અલૈહિમુસ્સલામ ને ઔર સરકારે દો આલમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ ઔર આપકે મકબૂલ બંદોં ને માંગી યા બતલાઇ હૈં ઔર વો મેરે હક મેં મુનાસિબ ભી હૈં, કુબૂલ ફરમા લીજિયે. (આમીન)"

ઇસી તરહ ગુરૂબે-આફતાબ (સૂરજ ડૂબને) તક ખુશૂઅ વ ખુઝૂઅ (આજિઝી) કે સાથ દુઆ મેં લગી રહેં. દુનિયા કી ઔર ગુનાહ કી બાતોં સે ખાસ તૌર પર બચેં ઔર કિસી સે લળાઇ ઝગળા ન કરેં. ઔર ગુરૂબે-આફ્તાબ સે પેહલે મૈદાને અરફાત સે બાહર ન નિકલેં. અગર નિકલ ગઈ ઔર હુદૂદે

અરફાત (અરફાત કી હદોં) કે અંદર વાપસ ન આઈં તો દમ (કુર્બાની) વાજિબ હો જાએગા. (ગુન્યહ)

(૬) હો સકે તો કુછ દેર કિબ્લા કી તરફ રુખ (કઅબે કી તરફ મુંહ) કરકે ખળી હોકર ખુશૂઅ ઔર ખુઝૂઅ (આજિઝી) કે સાથ "લબ્બૈક" કહેં ઔર જો દિલ ચાહે દુઆ માંગેં, જબ થક જાએં તો બૈઠ જાએં. તાહમ (ફિર ભી) ખળે હોકર યે વુકૂફ કરના (ઠહેરના) અફઝલ હૈ, હો જાએ તો અચ્છા હૈ વરના ઝરૂરી નહીં હૈ.

ખવાતીન કે ચંદ મસાઇલ

(ઔરતોં કે કુછ મસ્અલે)

- વુકૂફે-અરફાત (અરફાત મેં ઠહેરને) કે લિયે ખવાતીન કા હૈઝ વ નિફાસ (ઔરતોં કા મહીને યા બચ્ચા પૈદા હોને કે બાદ કા ખૂન) ઔર જનાબત (હમબિસ્તરી) સે પાક હોના શર્ત નહીં હૈ. ઈસ હાલત મેં ભી વુકૂફ (ઠહેરના) સહીહ હો જાતા હૈ.
- અકસર ખવાતીન મૈદાને-અરફાત મેં પર્દા નહીં

કરતીં, યે હરામ ઔર સખ્ત ગુનાહ હૈ. યે મકામ અપને ગુનાહોં કો બખ્શવાને કા હૈ, ન કે દાનિસ્તા (જાન બૂઝ કર) ગુનાહ કરકે હક તઆલા કે ગઝબ (ગુસ્સે) કો દઅવત દેના. ઈસલિયે શરઈ (શરીઅત કે મુતાબિક) પર્દે કા એહતિમામ (પાબંદી) કરેં.

- બાઝ ખવાતીન (કુછ ઔરતેં) બે-પર્દા હોતે હુવે નામેહરમ મર્દોં કી ઈજતિમાઈ દુઆ મેં ઉનકે સાથ મખ્લૂત હો (મિલ) જાતી હૈં, યે ભી બિલ્કુલ જાઈઝ નહીં. નામેહરમ મર્દોં સે જુદા (અલગ) રહેં ઔર શરઈ (શરીઅત કે મુતાબિક) પર્દા કરેં.

મુઝદલિફા કો રવાનગી (નિકલના)

જબ અરફાત કે મૈદાન મેં આફતાબ ગુરૂબ હો (સૂરજ ડૂબ) જાએ તો યહાં મગરિબ કી નામઝ ન પઢ્હેં, બગૈર નમાઝ પઢ્હે અરફાત સે મુઝદલિફા રવાના હો (નિકલ) જાએં. ઔર રાસ્તે મેં ઝિક્રુલ્લાહ, દુરૂદ શરીફ ઔર લબ્બૈક પઢ્હતી રહેં. ઔર ફિર મુઝદલિફા મેં પહુંચ કર યે કામ કરેં :

- મગરિબ ઔર ઈશા દોનોં નમાઝેં મિલા કર ઈશા કે વક્ત મેં અદા કરેં. તરીકા યે હૈ કે જબ ઈશા કા વક્ત હો જાએ તો પેહલે મગરિબ કે તીન ફર્ઝ અદા કરેં. સલામ ફેર કર તકબીરે-તશરીક કહેં ઔર લબ્બૈક કહેં. ઉસકે બાદ મગરિબ કી સુન્નતેં ન પળ્હેં બલ્કે ફૌરન ઈશા કે ફર્ઝ અદા કરેં. મુસાફિર હોં તો દો રકઅત ઔર મુકીમ (વહાં કે રેહને વાલે) હોં તો ચાર ફર્ઝ અદા કરેં. ઉસકે બાદ મગરિબ કી દો સુન્નત, ફિર ઈશા કી દો સુન્નત ઔર તીન વિત્ર પળ્હેં. નફિલ પળ્હને યા ન પળ્હને કા ઈખ્તિયાર હૈ. મગર મગરિબ ઔર ઈશા કે ફર્ઝોં કે દરમિયાન (બીચ) સુન્નત ઔર નફિલ ન પળ્હેં, ક્યુંકે યે દોનોં ફર્ઝ મિલા કર પળ્હને વાજિબ હૈં, ખ્વાહ બા-જમાઅત (ચાહે જમાઅત કે સાથ) પળ્હેં યા અલાહિદા (અલગ).
- ઉસકે બાદ ખૂબ હક તઆલા કા ઝિક્ર કરેં, તલ્બિયા (લબ્બૈક) પળ્હેં, તિલાવત કરેં, દુરૂદ શરીફ પળ્હેં, તૌબા વ ઈસ્તિગફાર કરેં ઔર ખૂબ

કસરત સે (બહોત ઝિયાદા) દુઆએં માંગેં. યે રાત બહોત મુબારક રાત હૈ. બાઝ કે નઝદીક શબે-કદ્ર સે ભી અફઝલ હૈ. ઔર કુછ દેર આરામ ભી કરલેં કે હદીસ સે સાબિત હૈ.

મુઝદલિફા સે રાત હી કો ફી આદમી (એક આદમી કે હિસાબ સે) ૭૦ કંકરિયાં છોટે યા બળે ચને કે બરાબર ચુન લેં તાકે મિના મેં મારને કે કામ આએં. ઔર યે અમલ જાઈઝ હૈ. (ગુન્યહ)

ઔર યહાં સે સિર્ફ સાત કંકરિયાં "જમ્રતુલ અકબહ" કી રમી કે લિયે લે જાના મુસ્તહબ હૈ.

(અહકામે હજ)

• જબ ફજર હો જાએ તો અંધેરે મેં ફજર કે ફર્ઝ ઔર સુન્નત અદા કરેં. ફજર કે બાદ યહાં કા વુકૂફ (ઠહેરના) જો વાજિબ હૈ, શુરૂ હોતા હૈ. અગર કોઈ શખ્સ ફજર કે બાદ એક લમ્હા ભી યહાં ઠહર જાએ તો વુકૂફ અદા હો જાતા હૈ. લિહાઝા ખવાતીન યે વુકૂફ અદા કરેં ઔર ફિર મિના તશરીફ લે જાએં.

ખવાતીન કે લિયે સહૂલત

- વુકૂફે મુઝદલિફા (મુઝદલિફા મેં ઠહેરના) વાજિબ હૈ, લેકિન અગર ખવાતીન બીમારી યા કમઝોરી યા લોગોં કે હુજૂમ કી કસરત (ઝિયાદા ભીળ હોને) સે સખ્ત તકલીફ પહુંચને કી બિના પર મુઝદલિફા મેં ન ઠેહરેં, રાત હી કો મુઝદલિફા સે મિના ચલી જાએં તો કુછ હરજ નહીં, જાઇઝ હૈ. ઔર એૈસા કરને સે ઉન પર કોઇ દમ (કુર્બાની) વાજિબ નહીં હોગા. ઔર અગર બિલા કિસી ઉઝર (શરઈ વજહ) કે યે વુકૂફ છોળ દિયા તો દમ વાજિબ હોગા. (હયાત વ ગુન્યહ)
- મુઝદલિફા મેં રાત ગુઝારને કે લિયે ઔર વુકૂફે-મુઝદલિફા અદા કરને કે લિયે હૈઝ વ નિફાસ ઔર જનાબત (મહીને કા ખૂન ઔર બચ્ચે કે પૈદા હોને કા ખૂન ઔર હમબિસ્તરી) સે પાક હોના શર્ત નહીં હૈ. ઈસ હાલત મેં ભી યે વુકૂફ અદા હો જાતા હૈ. (હયાત)

મિના વાપસી

આફતાબ (સૂરજ) નિકલને મેં જબ ઝરા-સી દેર રેહ જાએ તો મુઝદલિફા સે મિના ચલેં. બસ કે મુસાફિર તો બસ કે તાબેઅ (હવાલે) હૈં મગર ઈતના ખયાલ રખેં કે સુબ્હે-સાદિક હોને દેં. ઈસસે પેહલે મુઝદલિફા સે ન ચલેં તાકે વુકૂફે-મુઝદલિફા (મુઝદલિફા મેં ઠહેરના) અદા હો જાએ. હાં અગર ખવાતીન (ઔરતેં) બીમારી વગૈરા કે ઉઝર (વજહ) સે સુબ્હે-સાદિક હોને સે પેહલે પેહલે મુઝદલિફા સે મિના કો ચલી જાએં તો ઉન પર દમ (કુર્બાની) વાજિબ ન હોગા. અલબત્તા મર્દ હઝરાત પર ઈસ વુકૂફ કે તર્ક (છૂટને) સે દમ વાજિબ હોગા. લિહાઝા વો ખવાતીન કી મજબૂરી સે અપના વાજિબ તર્ક ન કરેં (ન છોળેં). બહરહાલ મિના પહુંચને પર આપકા કયામ (ઠહેરના) કમ અઝ કમ તીન દિન યહીં રહેગા. સિર્ફ તવાફે-ઝિયારત કે લિયે એક રોઝ મક્કા મુકર્રમા જાના હોગા. જિસકી તફસીલ આ રહી હૈ.

૧૦ ઝિલ્હજ્જા - હજ કા તીસરા દિન

આજ કા દિન બળા મસરૂફ દિન હૈ. ઈસ દિન ખવાતીન કો બહોત સારે કામ કરને હૈં જિન્હેં તરતીબ સે યહાં લિખા જાતા હૈ. આરામ કે સાથ પૂરી તવજ્જુહ સે ઉન્હેં અંજામ દેં.

જમ્રએ-અકબા (બળે શૈતાન) કી રમી

જબ આપ મિના પહુંચ જાએં તો સબસે પેહલે જમ્રતુલ-અકબા કો સાત કંકરિયાં મારેં. ઔર કંકરિયાં મારને કા તરીકા યે હૈ કે જમ્રતુલ-અકબા સે કમ અઝ કમ પાંચ હાથ કે ફાસ્લે પર ખળી હોં, ઈસસે ઝિયાદા ફાસ્લા હો તો ભી કુછ હરજ નહીં. ફિર આહિસ્તા (ધીમી) આવાઝ સે "**બિસ્મિલ્લાહિ અલ્લાહુ અક્બર**" કેહ કર દાહને (સીધે) હાથ સે જમરે કે સુતૂનોં (કૉલમોં) કી જળ પર ફેંક દેં. કુછ ઊપર ભી લગ જાએ તો કુછ હરજ નહીં, તાહમ (ફિર ભી) ઉસકે ઈહાતે (એરિયે) મેં કંકરી ગિરના ઝરૂરી હૈ. ઈસ તરહ હર કંકરી કે સાથ આહિસ્તા

(ધીમી) આવાઝ સે "**બિસ્મિલ્લાહિ અલ્લાહુ અક્બર**" કેહતી રહેં. ઈસ તરહ અલગ અલગ સાત કંકરિયાં ફેંકેં. અગર યે દુઆ યાદ હો તો પળ્હ લેં, વરના ઝરૂરી નહીં હૈ.

رَغْمًا لِّلشَّيْطٰنِ وَرِضًى لِّلرَّحْمٰنِ. اَللّٰهُمَّ اجْعَلْهُ حَجًّا مَّبْرُوْرًا وَّسَعْيًا مَّشْكُوْرًا وَّذَنْبًا مَّغْفُوْرًا.

રગ્મલ લિશ્શય્તાનિ વ રિઝલ લિર્ રહમાન. અલ્લાહુમ્મજ્અલ્હુ હજ્જમ મબરૂરંવ વ સઅ્યમ મશ્કૂરંવ વ ઝમ્બમ મગફૂરા.

તરજુમાઃ યે કંકરી શૈતાન કો ઝલીલ કરને ઔર ખુદાએ પાક કો રાઝી કરને કે લિયે મારતી હૂં. અય અલ્લાહ ! મેરે હજ કો કુબૂલ ફરમા, મેરી કોશિશ કો મકબૂલ બના ઔર ગુનાહોં કો મુઆફ ફરમા.

જમ્રતુલ-અકબા કો કંકરી મારતે હી "લબ્બૈક" કેહના બંદ કરદેં. ઔર આજ કી તારીખ મેં કંકરી મારને કે બાદ દુઆ કે લિયે ઠહેરના સુન્નત

નહીં હૈ. રમી કે બાદ અપની કયામગાહ (ઠહેરને કી જગહ) પર ચલી જાએં.

આને વાલે દિનોં કી કંકરિયાં મારને કા તરીકા ભી યહી હૈ જો લિખા ગયા, લિહાઝા ઈસકો યાદ રખ્ખેં.

રમી કે ઔકાત

- આજ કી કંકરી મારને કા મસ્નૂન વક્ત તુલૂએ-આફતાબ સે ઝવાલે આફતાબ તક હૈ.
- ઔર ઝવાલે આફતાબ સે ગુરૂબે આફતાબ તક રમી કા વક્ત બિલાકરાહત જાઈઝ હૈ.
- ઔર ગુરૂબે આફતાબ સે સુબ્સે સાદિક તક રમી કા વક્ત મકરૂહ હૈ. મગર ખવાતીન કે લિયે મકરૂહ નહીં. (ઝુબ્દહ બતસર્રુફ)
- ઔર નીઝ ૧૦ તારીખ મેં સુબ્હે સાદિક સે તુલૂએ આફતાબ તક કા વક્ત ભી જાઈઝ હૈ. ઔર ઈસ વક્ત મેં કંકરી મારના ભી બિલા-શુબહ (બેશક) જાઈઝ હૈ.

ચૂંકે આજ કલ હુજૂમ (ભીળ) બહોત

ઝિયાદા હોતા હૈ ઔર હુજૂમ કે અંદર રમી કરને મેં જાન જાને યા સખ્ત તકલીફ પહુંચને કા કવી અંદેશા (ખતરા) હોતા હૈ. ઈસલિયે ખવાતીન ગુરૂબે-આફતાબ (સૂરજ ડૂબને) સે તકરીબન એક ઘંટા પેહલે કંકરી મારને કે લિયે જાએં, ઉમૂમન (આમ તૌર પર) ઈસ વક્ત હુજૂમ નિકલ જાતા હૈ. ફિર અગર હુજૂમ ઝિયાદા ન હો તો ઉસી વક્ત કંકરી માર લેં. ઔર અગર ઈસ વક્ત ભી હુજૂમ ઝિયાદા હો તો કુછ દેર ઈન્તિઝાર કરલેં. મગરિબ કી નમાઝ પઢ લેં ઔર કંકરી માર લેં. યા રાત કે કિસી હિસ્સે મેં કંકરી માર લેં ક્યુંકે રાત મેં ખવાતીન કે લિયે કંકરી મારના મકરૂહ નહીં હૈ.

બહરહાલ કંકરી મારને કે યે ચાર ઔકાત હૈં. ઈનમેં સે જિસ વક્ત મેં સહૂલત હો, કંકરી માર લેની ચાહિયે. અવ્વલ વક્ત હી મેં કંકરી મારને કી ફિક્ર કરના ખ્વાહ જાન ચલી જાએ, મુનાસિબ નહીં. હક તઆલા કી અતા-કર્દહ (દી હુઈ) સહૂલત ઔર રુખ્સત (છૂટ) પર ભી ખુશ-દિલી સે અમલ કરના ચાહિયે.

ખવાતીન ખુદ રમી કરેં

આજ કલ અકસર ખવાતીન (બહોત-સી ઔરતેં) ખુદ જા કર રમી નહીં કરતીં, ઉનકે મેહરમ મર્દ ઉનકી તરફ સે કંકરિયાં માર આતે હૈં. જબકે બગૈર ઉઝરે-શરઈ (શરઈ વજહ કે બગૈર) કિસી દૂસરે કે ઝરયે રમી કરાના જાઇઝ નહીં હૈ, ઈસસે દમ (કુર્બાની) વાજિબ હો જાતા હૈ. ઈસલિયે ખવાતીન યે ગલતી ન કરેં, ઔર બિલા ઉઝરે શરઈ અપના વાજિબ તર્ક કરકે (છોળ કર) ગુનાહગાર ન હોં. હાં ઉઝરે- શરઈ મેં કિસી દૂસરે કો હુક્મ દેકર ઔર અપના નાઈબ બના કર રમી કરાના જાઈઝ હૈ. ઔર ઉઝરે- શરઈ યે હૈ કે :

(૧) ખવાતીન ઈસ કદર બીમાર યા કમઝોર હોં જિસકી વજહ સે વો ખળે હોકર નમાઝ ન પળ્હ સકતી હોં.

(૨) યા જમરાત તક સવારી પર સવાર હોકર જાને મેં ભી સખ્ત તકલીફ યા મર્ઝ બળ્હ જાને કા અંદેશા (ખતરા) હો.

(૩) યા પૈદલ ચલને પર કુદરત (તાકત) ન હો ઔર સવારી મિલતી ન હો. તો ઐસી ખવાતીન શરઈ લિહાઝ સે મઅઝૂર હૈં, વો કિસી દૂસરે શખ્સ કો ખ્વાહ વો મર્દ હો યા ઔરત ઔર મર્દ ખ્વાહ મેહરમ હો યા નામેહરમ, ઉસકો હુક્મ દેકર ઔર અપના નાઈબ બના કર ઉસકે ઝરયે રમી કરા સકતી હૈં.

- ખવાતીન કો દોબારા તાકીદ કી જાતી હૈ કે વો મઝકૂરા (બતાએ ગએ) મસ્અલે કો અચ્છી તરહ યાદ રખ્ખેં ઔર ઈસકે મુતાબિક અમલ કરેં. બહોત-સે મર્દ શરઈ-ઉઝર કે બગૈર ખવાતીન કી કંકરિયાં ઉનકી ઈજાઝત સે ખુદ માર આતે હૈં. યે જાઈઝ નહીં, ઈસ તરહ ખવાતીન કી રમી અદા નહીં હોતી ઔર ઉન પર દમ વાજિબ હો જાતા હૈ.
- ઈસી તરહ જો ખવાતીન ખુદ જા કર કંકરિયાં મારને સે મઅઝૂર હોં તો ઉનકા કિસી દૂસરે સે અપની રમી કરાને કે મુઅ્તબર (ભરોસે વાલા) હોને કે લિયે ઝરૂરી હૈ કે વો ખુદ કિસી દૂસરે કો

અપની કંકરિયાં મારને કા હુક્મ દેં. અગર ઉનકે હુક્મ કે બગૈર કિસી હમરાહી (સાથી) ને ઉનકી તરફ સે કંકરિયાં મારીં તો વો મુઅ્તબર ન હોંગી ઔર દમ (કુર્બાની) વાજિબ હો જાએગા.

(ઝુબ્દહ બતસર્રુફ)

તમામ દિનોં કી કંકરિયાં મારને કે લિયે હૈઝ વ નિફાસ ઔર જનાબત (મહીને કે ઔર બચ્ચા પૈદા હોને કે ખૂન ઔર હમબિસ્તરી કી નાપાકી) સે પાક હોના શર્ત નહીં હૈ. ઈસ હાલત મેં ભી રમી કરના જાઈઝ હૈ. (હયાત)

કુર્બાની

જમ્રતુલ-અકબા કો કંકરિયાં મારને કે બાદ કુર્બાની કરની હૈ. લેકિન પેહલે યે દેખ લેં કે આપને કૌનસા હજ કિયા હૈ. અગર આપને હજ્જે-તમત્તુઅ યા હજ્જે-કિરાન કિયા હૈ તો હજ કી કુર્બાની કરના વાજિબ હૈ. ઔર અગર હજ્જે-ઈફરાદ કિયા હૈ તો હજ કી કુર્બાની વાજિબ નહીં, મુસ્તહબ હૈ.

- કુર્બાની આજ ૧૦ તારીખ મેં કરના ઝરૂરી નહીં

હૈ. ઈસકે લિયે તીન દિન મુકર્રર હૈં ૧૦,૧૧,૧૨ ઝિલ્હજ્જા કે આફતાબ ગુરૂબ હોને (સૂરજ ડૂબને) તક રાત મેં ઔર દિન મેં ચાહેં કુર્બાની કર સકતે હૈં

• ઉમૂમન (આમ તૌર પર) ૧૧ તારીખ કો સુબહ કે વક્ત કુર્બાની કરના બહોત આસાન હોતા હૈ, લિહાઝા ઈસ આસાની પર અમલ કિયા જા સકતા હૈ. બિલા-ઝરૂરત અપને આપકો મશક્કત (તકલીફ) મેં ડાલને કી ઝરૂરત નહીં.

લેકિન જિન ખવાતીન (ઔરતોં) પર હજ કી કુર્બાની વાજિબ હૈ વો સર કે બાલ ઔર નાખુન વગૈરા કુર્બાની કે બાદ હી કતર સકેંગી. અગર ઉન્હોંને કુર્બાની સે પેહલે સર કે બાલ કતર લિયે તો ઉન પર દમ વાજિબ હો જાએગા, ઈસલિયે વો એહતિયાત સે કામ લેં. હાં અગર હજ્જે-ઈફરાદ કરને વાલી ખાતૂન કુર્બાની સે પેહલે સર કે બાલ ઔર નાખુન વગૈરા કતર લે તો ઉસ પર દમ વાજિબ ન હોગા. ક્યુંકે ઉસ પર હજ કી કુર્બાની મુસ્તહબ હૈ, વાજિબ નહીં હૈ.

- ખવાતીન કુર્બાની કરના જાનતી હોં તો ખુદ અપને હાથ સે કુર્બાની કરના અફઝલ હૈ. વરના અપને કિસી કાબિલે-એઅતિમાદ (ભરોસેમંદ) શખ્સ કે ઝરયે કુર્બાની કરવાના ભી જાઈઝ હૈ. ઈસલિયે ખવાતીન ખુદ કુર્બાની કરેં યા કિસી કાબિલ-એઅતિમાદ શખ્સ કે ઝરયે કરાએં. લેકિન બેંક વગૈરા કે ઝરયે કુર્બાની કરાને સે ઈજતિનાબ કરેં (બચેં). ઔર કુર્બાની હૈઝ વ નિફાસ ઔર જનાબત (મહીને કે ઔર બચ્ચા પૈદા હોને ખૂન ઔર હમબિસ્તરી કી નાપાકી) કી હાલત મેં કરના ઔર કરાના સબ દુરુસ્ત હૈ.
- કુર્બાની કા જાનવર અચ્છી તરહ દેખ ભાલ કર સહીહ સાલિમ (પૂરા), બે-ઐબ ઔર પૂરી ઉમ્ર કા ખરીદના ચાહિયે તાકે કુર્બાની સહીહ અદા હો. (મુલખ્ખસ મુઅલ્લિમુલ હુજ્જાજ)

જો ખવાતીન મુસાફિર હોં ઉન પર બકરઈદ કી માલ વાલી કુર્બાની વાજિબ નહીં. ઔર જો ખવાતીન મુકીમ (વહાં રેહને વાલી ઔરતેં) હોં

ઔર સાહિબે-નિસાબ હોં ઉન પર બક્રઈદ કી માલ વાલી કુર્બાની ભી વાજિબ હૈ. ફિર ઉન્હેં ઈખ્તિયાર હૈ ખ્વાહ વો યે કુર્બાની મિના મેં કર લેં યા અપને વતન મેં કરા લેં. લેકિન માલ વાલી કુર્બાની હજ વાલી કુર્બાની સે અલગ વાજિબ હૈ.

(મુઅલ્લિમુલ હુજ્જાજ બતસર્રુફે કસીર)

હજ કી કુર્બાની મક્કા મુકર્રમા મેં

હજ કી કુર્બાની મિના મેં કરના સુન્નત હૈ. (હયાત) લેકિન અગર કુર્બાની કી જગહ બહોત દૂર હો યા કોઇ ઔર ઉઝર (શરઈ વજહ) હો જિસકી વજહ સે મક્કા મુકર્રમા મેં કુર્બાની કર લી જાએ તો ઇસકી ગુંજાઇશ હૈ.

કસર (બાલ કતરના)

ખવાતીન કુર્બાની સે ફારિગ હોકર તમામ સર કે બાલ ઉંગલી કે એક પોરે સે કુછ ઝિયાદા ખુદ કતર લેં યા કતરવા લેં. અગર ચૌથાઇ (૧/૪) સર કે બાલ ભી એક પોરે કે બરાબર કતર લિયે તો ભી એહરામ સે નિકલને કે લિયે કાફી હૈ. વાઝેહ રહે કે

સર કે બાલ કતરને સે પેહલે નાખુન કાટના યા જિસ્મ કે કિસી ઔર હિસ્સે કે બાલ તરાશના (કાટના) જાઈઝ નહીં. લેકિન ગલતી સે ઐસા કર લિયા તો જઝા વાજિબ હોગી. (મુઅલ્લિમુલ હુજ્જાજ)

- હૈઝ વ નિફાસ ઔર જનાબત કી હાલત મેં ભી સર કે બાલ કતરના યા કતરવાના જાઈઝ હૈ.
- સર કે બાલ કતરવાના આજ ઝરૂરી નહીં, ૧૨ ઝિલ્હજ્જા કે આફતાબ ગુરૂબ હોને (સૂરજ ડૂબને) તક યે કામ હો સકતા હૈ. લેકિન જબ તક ખવાતીન બાલ નહીં કતરવાએંગી એહરામ હી મેં રહેંગી, ખ્વાહ કિતની હી મુદત ગુઝર જાએ. ઔર જબ બાલ કતરવા લેંગી તો એહરામ કી પાબંદિયાં ખત્મ હો જાએંગી. ચેહરે કો ઢાંપના, કપળા લગાના, ખુશ્બૂ લગાના, નાખુન ઔર બાલ કાટના સબ હલાલ હો જાએગા. અલ્બત્તા ખાવિંદ સે સોહબત (શૌહર સે હમબિસ્તરી) કરના, બોસો-કિનાર કરના (ચૂમના) યે તવાફે ઝિયારત કરને તક હલાલ ન હોગા.

- ખવાતીંન કો હજ મેં સર કે બાલ કતરના યા કતરવાના મિના મેં સુન્નત હૈ, ઔર હરમ મેં હર જગહ જાઈઝ હૈ. અલ્બત્તા હુદૂદે-હરમ (હરમ કી હદોં) સે બાહર જા કર બાલ કતરવાએં તો દમ લાઝિમ (કુર્બાની વાજિબ) હો જાએગા.

ખવાતીન કો સર કે બાલ મુંડવાના હરામ હૈ. ઉન્હેં સિર્ફ સર કે બાલ કતરવાને કા હુક્મ હૈ, જિસ કી તફસીલ ઊપર ગુઝર ચુકી હૈ. (ઝુબ્દહ બતસર્રુફ)

અહમ હિદાયત

જમ્રતુલ-અકબા કો કંકરી મારના, ફિર કુર્બાની કરના, ફિર સર કે બાલ કતરના, યે તીનોં અમલ વાજિબ હૈં. ઔર જિસ તરતીબ સે ઈનકો લિખા ગયા હૈ ઈસી તરતીબ સે ઈનકો અદા કરના ભી વાજિબ હૈ. અગર ઈનમેં સે કોઈ અમલ છૂટ જાએ યા ઈનકી મઝકૂરા (બતાઈ ગઈ) તરતીબ બદલ જાએ તો આમ તૌર પર એક દમ (કુર્બાની) વાજિબ હોગા. ઔર બાઝ સૂરતોં મેં એક સે ઝિયાદા દમ ભી વાજિબ હોંગે. ઈસલિયે ખવાતીન ઈન

તીનોં અફઆલ (કામોં) કો તરતીબ સે અંજામ દેને કી ફિક્ર કરેં. અગર ગલતી હો જાએ તો મુઅ્તબર ઉલમા (ભરોસે કે આલિમોં) ઔર અહલે ફતવા સે રુજૂઅ કરેં (મુફતિયોં સે પૂછેં).

તવાફે-ઝિયારત

- આજ કી તારીખ યાની ૧૦ ઝિલ્હજ્જા કા સબસે અહમ કામ તવાફે-ઝિયારત હૈ. રમી, કુર્બાની ઔર સર કે બાલ કતરને કે બાદ તવાફે-ઝિયારત કરના સુન્નત હૈ. અગર તવાફે-ઝિયારત ઈનસે પેહલે કિયા જાએ તબ ભી ફર્ઝ અદા હો જાએગા.
- તવાફે-ઝિયારત કા વક્ત ૧૦ ઝિલ્હજ્જા સે ૧૨ ઝિલ્હજ્જા કે આફતાબ ગુરૂબ હોને (સૂરજ ડૂબને) તક હૈ. ઔર ઈન તીન તારીખોં મેં તીન દિન મેં, રાત કો યા દિન મેં જબ ચાહેં મક્કા મુઅઝ્ઝમા જા કર તવાફે-ઝિયારત કરલેં. ઉમૂમન પેહલે રોઝ (આમ તૌર પર પેહલે દિન) સખ્ત હુજૂમ (ભીળ) હોતા હૈ, દૂસરે યા તીસરે રોઝ ઝિયાદા હુજૂમ નહીં હોતા. ઈસલિયે દૂસરે યા તીસરે દિન યે

તવાફ કરના ચાહિયે. ઔર ઈસકે અદા કરને કા વહી તરીકા હૈ જો ઉમરહ કે બયાન મેં તવાફ કે તરીકે મેં લિખા ગયા હૈ, વહાં દેખ લેં.

- તવાફે-ઝિયારત કે બાદ મમ્નૂઆતે એહરામ (એહરામ કી હાલત મેં મના કી ગઈ ચીઝેં) સબ હલાલ હો જાતે હૈં ઔર શૌરત સે હમબિસ્તર હોના ઔર બોસો કિનાર(ચૂમના) સબ હલાલ હો જાતા હૈ
- રાત કો મિના વાપસ આ જાએં. દિન કો મક્કા મુઅઝ્ઝમા ઠહર જાએં તો મુઝાઈકા (પરવા) નહીં. અપની કયામગાહ (ઠહેરને કી જગહ) પર આ જાએં, કોઈ ચીઝ રખની હો યા લેની હો લે લેં.
- તવાફે-ઝિયારત કે લિયે ખ્વાહ એહરામ કી હાલત મેં આએં ઔર ખ્વાહ કુર્બાની ઔર સર કે બાલ કતરવા કર આએં, દોનોં તરહ ઈખ્તિયાર હૈ. અગર એહરામ કી હાલત મેં તવાફે-ઝિયારત કરેં તો ખવાતીન તવાફ મેં રમલ ઔર ઈઝતિબાઅ નહીં કરેંગી, યે કામ મર્દ હઝરાત કે સાથ ખાસ હૈં.

ખવાતીન કે ખાસ મસાઇલ

(ઔરતોં કે ખાસ મસ્અલે)

જિન ખવાતીન કો માહવારી (મહીને કા ખૂન) આ રહી હો યા વો નિફ઼ાસ (બચ્ચા પૈદા હોને કે બાદ ખૂન આને) કી હાલત મેં હોં તો વો તવાફ઼ે-ઝિયારત ઇસ હાલત મેં ન કરેં બલ્કે પાક હોને કા ઇન્તિઝાર કરેં, અગરચે ૧૨ ઝિલ્હજ્જા સે ભી ઊપર અય્યામ (દિન) નિકલ જાએં તબ ભી કોઇ હરજ નહીં. મઅઝૂરી હૈ, પાક હોકર, ગુસ્લ કરકે (નહા કર) તવાફ઼ ઔર સઈ કરેં ઔર બાદ મેં તવાફ઼ે-ઝિયારત કરને સે તવાફ઼ે- ઝિયારત અદા હો જાએગા ઔર કુછ વાજિબ ન હોગા

લેકિન જબ તક ખવાતીન હૈઝ વ નિફ઼ાસ (મહીને કે યા બચ્ચા પૈદા હોને કે ખૂન કી નાપાકી) સે પાક ન હોં તવાફ઼ે-ઝિયારત નહીં કર સકતીં, ઔર તવાફ઼ે-ઝિયારત કે બગૈર વતન વાપસ નહીં આ સકતીં. ઔર વાપસ આ ગઈ તબ ભી ઉમ્ર ભર યે ફ઼ર્ઝ લાઝિમ (ઝરૂરી) રહેગા, ઔર ફ઼િર દોબારા

હાઝિર હોકર તવાફે-ઝિયારત કરના હોગા. ઈસલિયે હૈઝ વ નિફ઼ાસ સે પાક હોને કા ઈન્તિઝાર લાઝમી(ઝરૂરી) હૈ.

- યાદ રહે કે તવાફે-ઝિયારત હજ કા રુક્ન ઔર ફર્ઝ હૈ. યે કિસી હાલ ન ફૌત (ખત્મ) હોતા હૈ ઔર ન ઈસકા બદલ દેકર અદા હો સકતા હૈ, બલ્કે આખિર ઉમ્ર તક ઈસકી અદાઈગી (અદા કરના) ફર્ઝ રહેગી. ઔર જબ તક ઈસકી અદાઈગી ન હોગી ખાવિંદ સે સોહબત (શૌહર સે હમબિસ્તરી) ઔર બોસો કિનાર (ચૂમના) હરામ રહેગા. (ગુન્યહ)
- અગર કોઈ ખાતૂન ૧૨ ઝિલ્હજ્જા કો હૈઝ સે ઐસે વક્ત પાક હુઈ કે ગુરૂબે આફતાબ (સૂરજ ડૂબને) મેં ઈતની દેર હૈ કે ગુસ્લ કરકે (નહા કર) મસ્જિદે-હરામ મેં જા કર પૂરા તવાફે-ઝિયારત યા સિર્ફ ચાર ચક્કર કર સકતી હૈ તો ફૌરન ઐસા કરલે. અગર ઉસને ઐસા ન કિયા તો દમ (કુર્બાની) વાજિબ હોગા. ઔર અગર ઈતના

વક્ત ન હો તો કુછ વાજિબ ન હોગા. અલબત્તા ઉસકે બાદ પેહલી ફુરસત મેં તવાફ કરલે.
(મુઅલ્લિમુલ હુજ્જાજ બતસર્રુફ)

અગર કોઈ ખાતૂન (ઔરત) અપની આદત યા આસાર વ અલામાત (નિશાનિયોં) સે જાનતી હૈ કે અન્કરીબ હૈઝ (જલ્દ હી મહીને કા ખૂન) શુરૂ હોને વાલા હૈ, ઔર હૈઝ આને મેં અભી ઈતના વક્ત હૈ કે પૂરા તવાફે-ઝિયારત યા ઉસકે ચાર ફેરે કર સકતી હૈ તો ફૌરન કરલે. અગર ઐસા ન કિયા ઔર હૈઝ આ ગયા ઔર અય્યામે-નહર (કુર્બાની કે દિન) ગુઝરને કે બાદ પાક હુઈ તો દમ વાજિબ હોગા. ઔર અગર ઈતના વક્ત ન હો કે ચાર ફેરે કર સકે તો દમ વાજિબ ન હોગા. (મુઅલ્લિમ બતસર્રુફ)

હજ કી સઈ

અગર ખવાતીન હજ કી સઈ પેહલે કર ચુકી હોં તો અબ ન કરેં વરના તવાફે-ઝિયારત સે ફારિગ હોકર હજ કી સઈ કરેં. ઔર સઈ મેં દો સબ્ઝ સુતૂનોં કે દરમિયાન (હરે રંગ કે કૉલમોં કે બીચ)

ખવાતીન ન દૌળેં બલ્કે અપની આદત કે મુતાબિક ચલતી રહેં. ઔર હજ કી સઈ કા વહી તરીકા હૈ જો ઉમરહ કે બયાન મેં લિખા ગયા હૈ, વહાં દેખ લેં.

૧૧ ઝિલ્હજ્જા - હજ કા ચોથા દિન

૧૧ તારીખ કો ઝવાલે આફતાબ કે બાદ તીનોં જમરાત પર સાત સાત કંકરિયાં મારની હૈં ઔર હર કંકરી મારતે વક્ત યે પળ્હેંગે :

بِسۡمِ اللّٰهِ اَللّٰهُ اَكۡبَرُ رِضًى لِّلرَّحۡمٰنِ رَغۡمًا لِّلشَّيۡطٰنِ

બિસ્મિલ્લાહિ અલ્લાહુ અક્બર.
રિઝલ લિર રહ્માનિ રગ્મલ લિશ્શય્તાન.

આજ કી કંકરિયાં મારને કા તરીકા યે હૈ કે પેહલે "જમ્રએ ઊલા" પર સાત કંકરિયાં ઊપર વાલે કલિમાત પળ્હ કર મારેં. ઉસકે બાદ ઝરા-સા આગે બળ્હ કર કિબ્લા-રુખ હોકર (કઅબે કી તરફ મુંહ કરકે) ઔર હાથ ઉઠા કર " **અલ્હમ્દુ લિલ્લાહ, સુબ્હાનલ્લાહ, અલ્લાહુ અક્બર**" ઔર દુરૂદ શરીફ પળ્હેં ઔર ફિર અપને લિયે, અઝીઝો

અકારિબ (રિશ્તેદારોં) ઔર સબ મુસલમાનોં કે લિયે ખૂબ દુઆ કરેં. ઉસકે બાદ "જમ્રએ વુસ્તા" પર સાત કંકરિયાં બિલ્કુલ ઉસી તરહ મારેં જૈસે "જમ્રએ ઊલા" પર મારી થીં ઔર ઉસી તરહ કિબ્લા-રુખ હોકર અલ્લાહ તઆલા કી હમ્દો સના (તારીફ) ઔર ઝિક્રો તસ્બીહ કે બાદ ખૂબ દુઆ કરેં

ઉસકે બાદ "જમ્રએ અકબા" પર તરીકએ-બાલા (ઊપર કે તરીકે) કે મુતાબિક સાત કંકરિયાં મારેં. લેકિન ઉસકી રમી કે બાદ ઠહર કર દુઆ વગૈરા કુછ ન કરેં, અપની કયામગાહ (રુકને કી જગહ) પર વાપસ આ જાએં. આજ સિર્ફ યહી કામ થા જો પૂરા હો ગયા. બાકી ઔકાત તિલાવત, ઝિક્રુલ્લાહ (અલ્લાહ કે ઝિક્ર) ઔર દુઆ મેં મશ્ગૂલ રખેં. ગફલતોં, ગુનાહોં ઔર ફુઝૂલ (બેકાર) કામોં ઔર બાતોં મેં ઝાએઅ (બરબાદ) ન કરેં. લળાઈ ઝગળા ઔર ગીબત વગૈરા સે ખાસ તૌર પર બચેં.

રમી કે ઔકાત

- આજ કી રમી કા મુસ્તહબ વક્ત ઝવાલ કે બાદ સે

ગુરૂબે આફતાબ તક હૈ.

ઔર ગુરૂબ કે બાદ સે બારહવીં (૧૨) તારીખ કી સુબહ તુલૂઅ હોને તક મકરૂહ વક્ત હૈ.

અવ્વલ વક્ત મેં કંકરી મારને વાલોં કા બહોત ઝિયાદા હુજૂમ (ભીળ) હોતા હૈ, ઔર બાઝ ઔકાત જાન કા ખતરા ભી હો જાતા હૈ. ઈસલિયે ગુરૂબ સે પેહલે પેહલે હુજૂમ કે છટને કા ઈન્તિઝાર કર સકતી હૈં. ઔર યે ભી દુરુસ્ત હૈ કે મુસ્તહબ વક્ત કે આખરી હિસ્સે મેં કંકરિયાં મારને જાએં. મસલન ગુરૂબે-આફતાબ સે એક દો ઘંટા પેહલે ચલેં, ઈસ વક્ત અકસર હુજૂમ નિકલ જાતા હૈ, ઈસ વક્ત રમી કરલેં. અગર ઈસ વક્ત ભી હુજૂમ હો ઔર કંકરી સહીહ મારના મુશકિલ હો તો મગરિબ કે બાદ યા ઈશા કે બાદ યા રાત કે કિસી ભી હિસ્સે મેં કંકરી માર લેં. ઉઝર (શરઈ વજહ) કી વજહ સે ખવાતીન કે હક મેં કરાહત ન હોગી ઔર વાજિબ અદા હો જાએગા.

મસ્અલા: વાઝેહ રહે કે ઝવાલ સે પેહલે રમી જાઇઝ નહીં કયુંકે ઝવાલ સે પેહલે રમી કા

વક્ત શુરૂ નહીં હોતા. અગર કિસી ને ગલતી સે ઈસ વક્ત રમી કરલી તો વો મુઅ્તબર ન હોગી ઔર વક્ત શુરૂ હોને પર દોબારા રમી કરની હોગી. વરના દમ વાજિબ હોગા ઔર કઝા કે વક્ત મેં રમી કી કઝા ભી વાજિબ હોગી. ઔર વક્તે કઝા ૧૩ ઝિલ્હજ્જા કે આફતાબ ગુરૂબ હોને (સૂરજ ડૂબને) તક હૈ. (મુઅલ્લિમ બતસર્રુફ)

લેકિન કઝા કરને સે દમ સાકિત ન હોગા (કુર્બાની મુઆફ ન હોગી), વો બહરહાલ અદા કરના હોગા. (ગુન્યહ)

૧૨ ઝિલ્હજ્જા - હજ કા પાંચવાં દિન

- આજ કા ખાસ કામ તીનોં જમરાત પર સાત સાત કંકરિયાં બિલ્કુલ ઉસી તરહ ઔર ઉન્હી ઔકાત મેં મારની હૈં જિસ તરહ ૧૧ ઝિલ્હજ્જા કો આપને મારી હૈં. સિર્ફ તારીખ કા ફર્ક હૈ ઔર કુછ નહીં હૈ.
- આજ કી રમી કરને કે બાદ આપકો ઈખ્તિયાર હૈ કે મિના મેં મઝીદ કયામ કરેં (ઠહરેં) યા મક્કા

મુકર્રમા આ જાએં. અગર મક્કા મુકર્રમા આને કા ઈરાદા હો તો ગુરૂબે-આફતાબ સે પેહલે પેહલે હુદૂદે મિના (મિના કી હદોં) સે નિકલ જાએં. અગર બારહવીં (૧૨) તારીખ કા આફતાબ (સૂરજ) મિના મેં ગુરૂબ હો (ડૂબ) ગયા તો અબ મિના સે નિકલના મકરૂહ હૈ. ઐસી સૂરત મેં આપકો ચાહિયે કે આજ કી રાત મિના મેં કયામ કરેં (રુકેં) ઔર ૧૩ તારીખ કી રમી કરકે મક્કા મુઅઝઝમા જાએં.

વાઝેહ હો કે ૧૨ તારીખ કો મિના મેં આફતાબ ગુરૂબ હોને (સૂરજ ડૂબને) કે બાદ મક્કા મુકર્રમા જાના કરાહત કે સાથ જાઈઝ હૈ. લેકિન અગર કોઈ ચલા ગયા તો દમ (કુર્બાની) વગૈરા વાજિબ ન હોગા. અલબત્તા અગર મિના મેં તેરહવીં (૧૩) તારીખ કી સુબહ હો ગઈ તો અબ ઉસ દિન કી રમી ભી વાજિબ હો ગઈ. અબ બગૈર રમી કિયે જાના જાઈઝ નહીં. અગર ઐસી સૂરત મેં બગૈર રમી કિયે કોઈ ખાતૂન (ઔરત) ગઈ તો ઉસ પર દમ

વાજિબ હો જાએગા.

૧૩ ઝિલ્હજ્જા કી રમી કા બિલ્કુલ વહી તરીકા હે જો ૧૧ ઔર ૧૨ તારીખ કા ઊપર લિખા ગયા હે, ઔર ઈસકે ભી વહી ઔકાત હૈં. અલબત્તા ઈસ તારીખ કી રમી સુબ્હે સાદિક સે લેકર ઝવાલ સે પેહલે કરના ભી કરાહત કે સાથ જાઈઝ હે.

(મુઅલ્લિમુલ હુજ્જાજ)

હજ પૂરા હુવા

અલ્હમ્દુ લિલ્લાહ આપકા હજ પૂરા હો ગયા. મિના સે વાપસી કે બાદ જિતને દિન મક્કા મુઅઝઝમા મેં કયામ (રુકના) હો ઉસકો ગનીમત સમઝના ચાહિયે ઔર જિતના હો સકે તવાફ, ઉમરે, નમાઝ, રોઝે, સદકા વ ખૈરાત ઔર ઝિક્રો તિલાવત ઔર દીગર (દૂસરે) નેક કામ કર લેને ચાહિયે. ફિર માલૂમ નહીં યે વક્ત મિલે યા ન મિલે, મૌત કા વક્ત હમકો માલૂમ નહીં.

એક દિન મરના હે આખિર મૌત હે
કર લે જો કરના હે આખિર મૌત હે

- બાઝ (કુછ) રિવાયાત સે માલૂમ હોતા હૈ કે હરમ કી હર નેકી એક લાખ કે બરાબર હૈ. લિહાઝા જો નેકી હો જાએ ગનીમત હૈ. એક કુર્આને-કરીમ ખત્મ કરેં તો એક લાખ કુર્આને-કરીમ ખત્મ કરને કા સવાબ મિલે.
- એક રિયાલ ખૈરાત કરેં તો એક લાખ રિયાલ ખૈરાત કરને કા સવાબ મિલે.
- એક મરતબા કલિમએ તય્યિબા પઢેં તો એક લાખ મરતબા કા સવાબ મિલે. ઉસમેં સે ૭૦,૦૦૦ કલિમા કિસી કો બખ્શ દેં તો ઉમ્મીદ હૈ કે ઉસકો દોઝખ સે નજાત(જહન્નમ સે છુટકારા) મિલ જાએ.
- **અસ્તગફિરુલ્લાહ, દુરૂદ શરીફ, સુબ્હાનલ્લાહ, અલ્હમ્દુ લિલ્લાહ, અલ્લાહુ અક્બર, લા ઇલા-હ ઇલ્લલ્લાહ ઔર સુબ્હાનલ્લાહિ વ બિહમ્દિહી સુબ્હાનલ્લાહિલ અઝીમ** એક બાર પઢેં તો એક લાખ મરતબા કા સવાબ મિલે.
- દો રકઅત નફિલ પઢેં તો દો લાખ રકઅત કા

સવાબ મિલે. ઈસલિયે ઈશરાક, ચાશ્ત, સુનને ઝવાલ, અવ્વાબીન, કયામુલ્લૈલ, તહજ્જુદ, તહિય્યતુલ વુઝૂ, તહિય્યતુલ મસ્જિદ ઔર આમ નવાફિલ કા એહતિમામ (પાબંદી) કરેં ઔર એક લાખ કા સવાબ હાસિલ કરેં.

- એક મરતબા સલાતુત્તસ્બીહ પઢને સે એક લાખ સલાતુત્તસ્બીહ કા સવાબ મિલે.
- એક રોઝા રખને સે એક લાખ રોઝોં કા સવાબ હાસિલ કરેં.
- એક મુહતાજ કો ખાના ખિલાએં તો જૈસે એક લાખ મુહતાજોં કો ખાના ખિલાયા.
- એક મરતબા **કુલ હુવલ્લાહુ અહદ** પઢને સે એક લાખ કા સવાબ મિલે.
- એક મરતબા ઉમરહ યા તવાફ કરને સે એક લાખ ઉમરહ યા તવાફ કા સવાબ મિલે.

લિહાઝા ખૂબ નેક કામ કરેં ઔર ઈન્તિહાઈ એહતિમામ (બહોત હી પાબંદી) સે ગુનાહોં સે બચેં. ઔર આઈન્દા (બાદ કી) ઝિંદગી અલ્લાહ

તઆલા કી ઈતાઅત (હુક્મ માનને) મેં ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ કી તાબેઅદારી ઔર આપકી સુન્નતોં પર અમલ કરને મેં ગુઝારને કા અહદ (વાદા) કરેં. ઔર ખૂબ ગિળગિળા કર દુઆ કરેં, વહી તૌફીક દેને વાલે હૈં. નીઝ અપને વાલિદૈન (માં બાપ), શૌહર, પીર વ મુર્શિદ ઔર અઝીઝો અકારિબ (રિશ્તેદારોં) કી તરફ સે ભી નેક કામ, તવાફ ઔર ઉમરે હસ્બે- ઈસ્તિતાઅત (તાકત કે મુતાબિક) કરેં. ફિર માલૂમ નહીં યે મૌકા નસીબ હો યા ન હો.

હજ સે વાપસી ઔર તવાફે-વદાઅ

હજ કે બાદ જબ મક્કા મુકર્રમા સે વતન વાપસ હોને કા ઈરાદા હો તો ફિર તવાફે-વદાઅ વાજિબ હૈ. ઈસ તવાફ કા તરીકા બિલ્કુલ વહી હૈ જો ઉમરહ કે તવાફ મેં લિખા ગયા હૈ, ઉસકે મુતાબિક તવાફ કરેં. યે હજ કા આખરી વાજિબ હૈ ઔર હજ કી તીન કિસ્મોં મેં સે હર કિસ્મ કા હજ કરને વાલોં પર વાજિબ હૈ. અલ્બત્તા જો ખવાતીન મક્કા

મુકર્રમા ઔર હુદૂદે મીકાત (એહરામ બાંધને કી હદોં) કે અંદર રેહને વાલી હોં ઉન પર યે તવાફ વાજિબ નહીં હૈ. તવાફ સે ફારિગ હોકર "મુલ્તઝમ" પર ખૂબ દુઆએં કરેં, આબે-ઝમઝમ પિયેં ઔર હસરત વ અફસોસ કરતી હુઇ ઉલ્ટે પાંવ વાપસ હોં. (મુઅલ્લિમુલ હુજ્જાજ)

હરમ સે બાહર આકર ખૂબ દુઆએં કરેં. ઔર યે દુઆ ભી કરલેં :

"યા ઈલાહલ આલમીન ! ઈસ મકામ પર આંહઝરત સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ ઔર સહાબએ કિરામ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુમ ને ઔર આપકે નેક બંદોં ને જો જો દુઆએં માંગી હૈં ઔર વો કુબૂલ કર લી ગઇ હૈં, મુઝકો ઉન દુઆઓં મેં શામિલ ફરમા (મિલા) લીજિયે. મેરી ઔલાદ, વાલિદૈન (માં બાપ) ઔર તમામ મુસલમાનોં કે હક મેં કુબૂલ કર લીજિયે. ઔર જિન જિન લોગોં ને મુઝે

દુઆઓં કે લિયે કહા થા ઉનકી સબ નેક મુરાદેં ભી પૂરી ફરમા દીજિયે. ઔર હજ વ ઉમરહ કી સઆદત (ખુશ-કિસ્મતી) સિહત વ આફિયત (અમન) કે સાથ બાર બાર ઇનાયત કીજિયે, ઔર મેરી ઇસ હાઝરી કો આખરી હાઝરી ન બનાઇયે. (આમીન)"

ખવાતીન કે ખાસ મસાઇલ

- જો ખાતૂન (ઔરત) હજ કે સબ અરકાન (કામ) વ વાજિબાત અદા કર ચુકી હો, સિર્ફ તવાફે-વદાઅ બાકી હો ઔર મેહરમ (બાપ, ભાઇ યા બેટા વગૈરા) ઔર દીગર રુફકા (દૂસરે સાથી) રવાના હોને (નિકલને) લગેં, ઉસ વક્ત અગર હૈઝ યા નિફાસ (મહીને કા યા બચ્ચા પૈદા હોને કા ખૂન) શુરૂ હો જાએ તો તવાફે-વદાઅ ઉસકે ઝિમ્મે વાજિબ નહીં રેહતા, સાકિત (ખત્મ) હો જાતા હૈ. ઉસકો ચાહિયે કે મસ્જિદ મેં દાખિલ ન હો બલ્કે હરમ- શરીફ કે દરવાઝે કે પાસ ખળી હોકર દુઆ

માંગ કર રુખ્સત હો જાએ. ખાતૂન (ઔરત) કે મેહરમ ઔર દીગર રુફકાએ સફર (સફર કે સાથિયોં) પર લાઝિમ (ઝરૂરી) નહીં હૈ કે વો ઉસકે પાક હોને તક ઠેહરેં. અપની સવાબદીદ (મસ્લિહત) કે મુતાબિક જબ ચાહેં રવાના હો જાએં ઔર યે ખાતૂન (ઔરત) ભી ઉનકે સાથ ચલી જાએ. (હયાત બતસર્રુફ)

ઔર ઈસ મજબૂરી સે તવાફે-વદાઅ છોળને સે ખાતૂન પર કુછ વાજિબ ન હોગા.

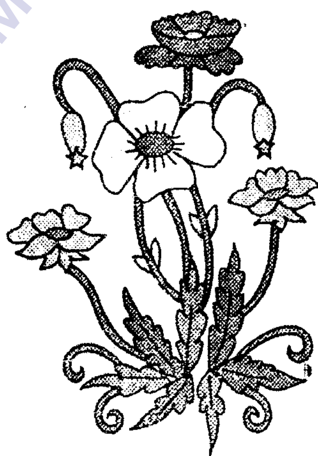
- જિસ ખાતૂન કો તવાફે-વદાઅ કે વક્ત હૈઝ યા નિફાસ જારી હો ઔર વો તવાફે-વદાઅ છોળ કર મક્કા મુકર્રમા સે રવાના હો, લેકિન મક્કા મુકર્રમા કી આબાદી સે બાહર નિકલને સે પેહલે પેહલે વો પાક હો જાએ તો ઉસકો લૌટ કર તવાફે-વદાઅ કરના વાજિબ હૈ. ઔર અગર આબાદી સે નિકલને કે બાદ પાક હુઈ તો લૌટ કર તવાફે-વદાઅ કરના વાજિબ નહીં. લેકિન અગર મીકાત (એહરામ બાંધને કી જગહ) સે ગુઝરને સે પેહલે

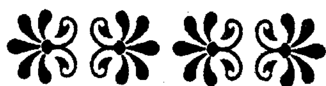
વાપસ મક્કા મુકર્રમા લૌટ આએગી તો ફિર તવાફે-વદાઅ કરના વાજિબ હોગા.

(મુઅલ્લિમ બતસર્રુફ)

- વાઝેહ હો કે તવાફે-વદાઅ કે લિયે નિય્યત ઝરૂરી નહીં. હાં મુસ્તકિલ નિય્યત સે તવાફે-વદાઅ કરના અફઝલ હૈ. ઈસલિયે કે અગર વાપસી સે પેહલે યા હૈઝ વ નિફાસ શુરૂ હોને સે પેહલે કોઇ નફિલ તવાફ કર લિયા તો વો ભી તવાફે-વદાઅ કે કાઈમ-મકામ (બરાબર) હો જાએગા.

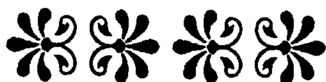
(મુઅલ્લિમ બતસર્રુફ)

મદીના મુનવ્વરા

દુરૂદો સલામ ઔર
દસ્તૂરુલ અમલ (કરને કા તરીકા)

અઝીમ સઆદત (બળી ખુશ-કિસ્મતી)

હજ કે બાદ સબસે અફઝલ ઔર સબસે બળી સઆદત (ખુશ-નસીબી) સય્યિદુલ અંબિયા, રહ્મતુલ લિલ આલમીન સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ કે રૌઝએ-અકદસ કી ઝિયારત (દેખના) હૈ. રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ કી મુહબ્બત વ અઝમત વો ચીઝ હૈ જિસકે બગૈર ઈમાન દુરુસ્ત નહીં રેહ સકતા. લિહાઝા દિયારે-મુકદસ મેં પહુંચને કે બાદ અબ રૌઝએ-અકદસ કે સામને ખુદ હાઝિર હોકર દુરૂદો સલામ પેશ કરને કી સઆદત ઔર ઈસ પર મિલને વાલે બેશુમાર સમરાત વ બરકાત હાસિલ કરેં જો દૂર સે દુરૂદો સલામ પળહને સે હાસિલ નહીં હોતે.

જિન ખવાતીન પર હજ ફર્ઝ હો ઉનકે લિયે પેહલે હજ કર લેના ઔર ઝિયારતે-મદીના કે લિયે બાદ મેં જાના બેહતર હૈ. ઔર જિન પર હજ ફર્ઝ ન હો ઉન્હેં ઈખ્તિયાર હૈ કે ખ્વાહ પેહલે મદીના મુનવ્વરા હાઝિર હોં ઔર બાદ મેં હજ કરેં યા હજ

પેહલે કરલેં ઔર મદીના મુનવ્વરા બાદ મેં હાઝિર હોં. (ઝુબ્દહ બતસર્રુફ)

(૧) જબ મદીના મુનવ્વરા કા સફર શુરૂ કરેં તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ કે રૌઝએ અકદસ કી ઝિયારત કી નિય્યત કરેં ઔર યૂં નિય્યત કરેં :

"અય અલ્લાહ ! મૈં સરકારે દો આલમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ કે મઝારે-મુબારક કી ઝિયારત કે લિયે મદીના મુનવ્વરા કા સફર કરતી હૂં. અય અલ્લાહ! ઈસે કુબૂલ ફરમા લીજિયે."

(ઉમ્દતુલ મનાસિક બતસર્રુફે કસીર)

(૨) મદીના મુનવ્વરા જાતે વક્ત એહરામ કી ઝરૂરત નહીં હૈ. અલ્બત્તા વાપસી પર અગર મક્કા મુકર્રમા આના હો તો એહરામ બાંધના હોગા. ઈસલિયે એહરામ કે લવાઝિમાત (ઝરૂરી ચીઝેં, સામાન) સાથ રખ્ખેં.

(૩) સફરે મદીના મેં સુન્નતોં પર અમલ

કરને કા બહોત હી ખયાલ રખ્ખેં. ઈસકે લિયે "અલયૂકુમ બિસુન્નતી" (કિતાબ કા નામ) બતૌરે ખાસ મુતાલઆ મેં રખેં (પળ્હેં).

(૪) ઈસ સફર મેં ઝૌક વ શૌક ઔર પૂરે ધ્યાન વ તવજ્જુહ સે ઝિયાદા સે ઝિયાદા દુરૂદે પાક પળ્હેં. નમાઝ વાલા દુરૂદ શરીફ સબસે અફઝલ હૈ.

(૫) જબ મદીના મુનવ્વરા કી આબાદી ઔર મકાનાત નઝર આએં તો અપને શૌકે-દીદ (દેખને કે શૌક) કો ઔર ઝિયાદા કરેં ઔર ખૂબ દુરૂદો સલામ પળ્હતી હુઈ મદીના મુનવ્વરા મેં દાખિલ હોં.

મસ્જિદે-નબવી મેં હાઝરી

(૧) મુઅલ્લિમ કે યહાં સામાન રખ કર ગુસ્લ કરલેં (નહા લેં) તો બેહતર હૈ, વરના વુઝૂ કરલેં. અચ્છા લિબાસ પેહનેં ઔર ખુશ્બૂ લગાએં, મગર ઐસી ખૂશ્બૂ લગાએં જો દૂસરોં તક ન પહુંચે. ઔર મસ્જિદે-નબવી કી તરફ અદબ વ એહતિરામ કે સાથ ચલેં. નફલી સદકા કરેં.

(૨) બાબે-જિબ્રઈલ (મસ્જિદે નબવી કા

એક દરવાઝા) માલૂમ હો તો પેહલી મરતબા ઉસસે દાખિલ હોના અફઝલ હૈ, યા બાબુસ્સલામ સે. વરના જિસ દરવાઝે સે દાખિલ હોં દુરુસ્ત હૈ. દાખિલ હોતે વક્ત યે કહેં :

اَللّٰھُمَّ افْتَحْ لِیْ اَبْوَابَ رَحْمَتِکَ. اَللّٰھُمَّ اغْفِرْلِیْ ذَنْبِیْ. اَلسَّلَامُ عَلٰی رَسُوْلِ اللّٰہِ.

અલ્લાહુમ્મફ્તહ લી અબ્વા-બ રહ્મતિક.
અલ્લાહુમ્મગફિર લી ઝમ્બી.
અસ્સલામુ અલા રસૂલિલ્લાહ.

ઔર દાયાં કદમ (સીધા પૈર) મસ્જિદ કે અંદર રખેં ઔર નફલી એઅતિકાફ કી નિય્યત કરને કો ગનીમત સમઝેં. (ગુન્યહ)

(૩) સીધી રિયાઝુલ-જન્નહ આ જાએં અગર બઆસાની આ સકેં, વરના જહાં જગહ મિલ જાએ ઔર મકરૂહ વક્ત ભી ન હો તો વહાં દો રકઅત તહિય્યતુલ-મસ્જિદ પઢ઼ેં.

(૪) ફિર મેહરાબુન્નબી કે પાસ આએં

અગર આસાની સે આ સકેં. યહાં હુઝૂરે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ કા મિમ્બરે-મુબારક થા. ઈસ જગહ શુક્રાને કી દો નફલેં પળ્હેં ઔર નફિલ પળ્હ કર અલ્લાહ તઆલા કા દિલ સે શુક્ર અદા કરેં કે ઉસને મહઝ (સિર્ફ) અપને ફઝલો કરમ સે યહાં તક પહુંચા દિયા. ઔર દુઆ કરેં કે મૈં અબ સલામ અર્ઝ કરને જા રહી હૂં, મેરા સલામ કુબૂલ હો જાએ.

રૌઝએ-અકદસ પર હાઝરી ઔર સલામ

(૧) અબ બળે અદબ વ એહતિરામ કે સાથ ઔર અપની નાલાઈકી ઔર રૂસિયાહી કે ઈસ્તિહઝાર (રુસ્વાઈ, ઝિલ્લત કે ધ્યાન) કે સાથ રૌઝએ-અકદસ કી તરફ ચલેં. જબ આપ જાલિયોં કે સામને જહાં જાલિયોં મેં ચાંદી કી તખ્તી લગી હુઈ હૈ, પહુંચ જાએં તો ઉસ જગહ બિલ્કુલ સામને જાલિયોં મેં તીન ગોલ સૂરાખ (છેદ, હોલ) નઝર આએંગે. પેહલે સૂરાખ પર આને કા મતલબ યે હૈ કે

ઈસ જગહ સે રસૂલે કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ કા ચેહરએ અન્વર સામને હૈ. (હયાત)

(૨) લિહાઝા જાલિયોં સે અંદાઝન તીન ચાર હાથ કે ફાસ્લે પર અદબ સે ખળી હો જાએં, હાથ સીધે કરલેં, નઝર નીચી કરલેં ઔર ધ્યાન નબીએ અકરમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ કી તરફ લગાએં. ઔર દરમિયાની (બીચ કી) આવાઝ સે અદબ કે સાથ રસૂલે કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ કી ખિદમત મેં સલામ અર્ઝ કરેં ઔર યૂં કહેં :

اَلسَّلَامُ عَلَیْکَ اَیُّھَا النَّبِیُّ وَرَحْمَۃُ اللّٰہِ وَبَرَکَاتُہٗ.

અસ્સલામુ અલય્-ક અય્યુહન્નબિય્યુ વ રહ્‌મતુલ્લાહિ વ બ-રકાતુહ.

ઔર યૂં સમઝેં કે મેરા સલામ રસૂલે ખુદા સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ ને સુન લિયા હૈ ઔર આપ સલામ કા જવાબ દેતે હૈં. લિહાઝા મેરે સલામ કા જવાબ ભી આપને ઈરશાદ ફરમાયા હૈ.

'આજ કલ ચૂંકે ખવાતીન (ઔરતોં) કો સામને કી જાલિયોં કી તરફ આને કી ઈજાઝત નહીં હૈ ઈસલિયે કદમૈન શરીફૈન (પૈરોં) કી તરફ સે યા કિસી ઔર તરફ સે સલામ પેશ કરદેં.

(૩) ઔર પૂરે અદબ વ એહતિરામ ઔર ધ્યાન કે સાથ જિસ કદર હો સકે દુરૂદો સલામ પળ્હેં. જૌનસા દુરૂદ શરીફ ચાહેં આપ પળ્હ સકતી હૈં, મગર હમારે અસ્લાફ (બુઝુર્ગો) ને રૌઝએ-અકદસ પર ઈસ તરહ દુરૂદો સલામ પળ્હને કો લિખ્ખા હૈ :

اَلصَّلٰوۃُ وَالسَّلَامُ عَلَیْکَ یَا رَسُوْلَ اللّٰہِ

اَلصَّلٰوۃُ وَالسَّلَامُ عَلَیْکَ یَا نَبِیَّ اللّٰہِ

اَلصَّلٰوۃُ وَالسَّلَامُ عَلَیْکَ یَا حَبِیْبَ اللّٰہِ

અસ્સલાતુ વસ્સલામુ અલય્-ક યા રસૂલલ્લાહ

અસ્સલાતુ વસ્સલામુ અલય્-ક યા નબિય્યલ્લાહ

અસ્સલાતુ વસ્સલામુ અલય્-ક યા હબીબલ્લાહ

આપ બાર બાર યહીં અલ્ફાઝ દુહરા સકતી હૈં. તાહમ (ફિર ભી) યે અલ્ફાઝ દિલ સે અદા કરેં ઔર પૂરી તરહ ધ્યાન હુઝૂરે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ કી તરફ રહે. ઔર નમાઝ મેં જો દુરૂદ શરીફ પળ્હા જાતા હૈ વો ભી પળ્હ સકતી હૈં.

(૪) ઉસકે બાદ દાઈં (સીધી) તરફ જાલિયોં મેં દૂસરા સૂરાખ હૈ, ઉસકે સામને ખળી હોકર હઝરત અબૂબકર સિદ્દીક રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ કી ખિદમત મેં ઈસ તરહ સલામ અર્ઝ કરેં :

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهٗ يَا سَيِّدَنَا

اَبَابَكْرِ نِالصِّدِّيْقِ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْكَ وَعَنَّا.

અસ્સલામુ અલય્કુમ વરહ્મતુલ્લાહિ વ બ-રકાતુહૂ યા સય્યિ-દના અબા-બક્રિનિસ સિદ્દીક રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્-ક વ અન્ના.

(૫) ઉસકે બાદ ફિર ઝરા દાઈં (સીધી) તરફ હટ કર તીસરે સૂરાખ કે સામને ખળી હોકર હઝરત ઉમર ફારૂક રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્હુ કો ઈસ

તરહ સલામ અર્ઝ કરેં :

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهٗ يَا اَمِيْرَ الْمُؤْمِنِيْنَ سَيِّدَنَا عُمَرَ ابْنَ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْكَ وَعَنَّا.

અસ્સલામુ અલય્કુમ વરહ્મતુલ્લાહિ વ બ-રકાતુહૂ યા અમીરલ મુઅ્મિની-લ સય્યિ-દના ઉમ્રબ્નલ ખત્તાબિ રદિયલ્લાહુ તઆલા અન્-ક વ અન્ના.

(૬) ઉસકે બાદ ફિર ઉલ્ટે હાથ કી તરફ ઉસી પેહલે સૂરાખ કે સામને આ જાએં જિસમેં રસૂલે ખુદા સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ હૈં ઔર (૩) મેં લિખે હુવે દુરૂદો સલામ યા નમાઝ વાલા દુરૂદ શરીફ ઝૌકો શૌક સે પઢેં. ઔર જિન લોગોં ને આપસે આંહઝરત સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ કી ખિદમત મેં સલામ અર્ઝ કરને કો કહા હૈ ઉનકા સલામ અપની ઝબાન મેં ઈસ તરહ પહુંચા દેં, મસલન "યા રસૂલલ્લાહ ! અબ્દુલ હકીમ ઔર

અબ્દુર્રઊફ ને આપકી ખિદમત મેં સલામ અર્ઝ કિયા હૈ, ઔર ઉનકા સલામ કુબૂલ ફરમા લેં ઔર વો આપસે શફાઅત (ગુનાહોં સે મુઆફી કી સિફારિશ) કે ઉમ્મીદવાર હૈં."

અગર નામ યાદ ન આએ તો ઈસ તરહ અર્ઝ કરેં:

"યા રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ ! બહોત-સે લોગોં ને આપકી ખિદમત મેં સલામ અર્ઝ કિયા હૈ, ઉન સબકા સલામ કુબૂલ ફરમા લીજિયે."

(૭) ફિર ઉસ જગહ સે હટ કર ઐસી જગહ ચલી જાએં કે આપકે કિબ્લા-રૂ હોને (કઅબે કી તરફ મુંહ કરને) મેં રૌઝએ-અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ કી તરફ પીઠ ન હો ઔર અલ્લાહ તઆલા સે ખૂબ રો રો કર અપને ઔર અપને વાલિદૈન (માં બાપ), અહલો અયાલ (ઘર વાલોં), મિલને જુલને વાલોં, દુઆ કરાને વાલોં ઔર તમામ મુસલમાનોં કે લિયે દુઆ કરેં. બસ ઈસી કો સલામ

કેહતે હૈં. જબ ભી સલામ અર્ઝ કરના હો તો ઈસી તરહ અર્ઝ કિયા કરેં.

(૮) જબ તક મદીના મુનવ્વરા મેં કયામ રહે (રુકના હો) કસરત સે (બહોત ઝિયાદા) રૌઝએ-અકદસ કે સામને હાઝિર હોકર સલામ અર્ઝ કિયા કરેં, ખુસૂસન પાંચોં નામઝોં કે બાદ. અગર કિસી વક્ત સામને હાઝરી કા મૌકા ન હો તો ફિર આપ મસ્જિદે- નબવી મેં કિસી ભી જગહ સે સલામ અર્ઝ કર સકતી હૈં, અગરચે ઈસકી વો ફઝીલત નહીં જો સામને હાઝિર હોકર અર્ઝ કરને મેં હૈ. (અહકામે હજ)

મસ્જિદે-નબવી સે બાહર ભી જબ કભી રૌઝએ-અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ કે સામને સે ગુઝરેં તો થોળી દેર ઠહર કર મુખ્તસર સલામ અર્ઝ કરકે આગે બળ્હેં. (અહકામે હજ)

(૯) અગર હુકૂમત કી તરફ સે મુનાનઅત (મનાઈ) ન હો તો રાત કે વક્ત સલામ અર્ઝ કિયા કરેં. લેકિન અગર હુકૂમત કી તરફ સે કોઈ ખાસ વક્ત મુકર્રર હો તો ઉસી વક્ત સલામ અર્ઝ કરને જાયા કરે.

ખવાતીન કે ખાસ મસાઇલ

- અગર કિસી ખાતૂન કો માહવારી (મહીને કા ખૂન) આ રહી હો યા વો નિફ઼ાસ (બચ્ચે પૈદા હોને પર ખૂન આને) કી હાલત મેં હો તો ઘર પર કયામ કરે (ઠેહરે), સલામ અર્ઝ કરને કે લિયે મસ્જિદે-નબવી મેં ન આએ. અલ્બત્તા મસ્જિદ કે બાહર બાબુસ્સલામ કે પાસ યા કિસી ઔર દરવાઝે કે પાસ ખળી હોકર સલામ અર્ઝ કરના ચાહે તો કર સકતી હૈ. ઔર જબ પાક હો જાએ તો રૌઝએ-મુબારક પર સલામ અર્ઝ કરને ચલી જાએ.
- મદીના મુનવ્વરા મેં ભી ખવાતીન કો ઘર હી મેં નમાઝ પળહના અફ઼ઝલ હૈ, કયુંકે ઉન્હેં ઘર મેં નમાઝ અદા કરને સે મસ્જિદે-નબવી કી જમાઅત કા સવાબ મિલ જાતા હૈ.

(મઅ્ખઝા બદાઇઅ,સફ઼ા ૧૧૩)

લેકિન અગર ખવાતીન મસ્જિદે-નબવી મેં સલામ અર્ઝ કરને આએં ઔર નમાઝ કા વક્ત આને પર મસ્જિદે-નબવી કી જમાઅત મેં શામિલ

હોકર (મિલ કર) નમાઝ અદા કરલેં તો ઉનકી નમાઝ હો જાએગી.

ચાલીસ નમાઝેં

મસ્જિદે-નબવી મેં ચાલીસ નમાઝેં અદા કરના ફર્ઝ યા વાજિબ નહીં હૈ, ઔર યે નમાઝેં અદા કરના હજ કા કોઇ હિસ્સા નહીં હૈ. અગર કોઇ શખ્સ યે ચાલીસ નમાઝેં મસ્જિદે-નબવી મેં અદા ન કર સકે તો ઉસ પર કોઇ ગુનાહ નહીં ઔર ઉસકે હજ વ ઉમરહ મેં કોઇ કમી નહીં. ફિર ખવાતીન કે લિયે મદીના મુનવ્વરા મેં ભી ઘર મેં નામઝેં પઢના અફઝલ હૈ. જિસકા હાસિલ યે હૈ કે ઉન્હેં ઘર મેં ચાલીસ નમાઝેં પઢને કા સવાબ ભી મિલ જાએગા. ઇસલિયે ખવાતીન મસ્જિદે-નબવી મેં ચાલીસ નમાઝેં અદા કરને કી ફિક્ર ન કરેં, અપને ઘરોં મેં નમાઝેં અદા કરેં. હાં કભી નમાઝ કે વક્ત મસ્જિદ મેં હોં ઔર મસ્જિદ કી જમાઅત મેં શામિલ હો (મિલ) જાએં, તો ઉનકી નમાઝ હો જાએગી.

ઔર અગર માહવારી કે ઉઝર કી બિના પર ખવાતીન (મહીને કે ખૂન કી વજહ સે ઔરતેં) ચાલીસ નમાઝેં ઘર મેં ભી પૂરી ન કર સકેં તો ભી કુછ મુઝાઇકા (પરવા) નહીં, બલ્કે ઈસ કુદરતી ઔર ગૈર-ઈખ્તિયારી મઅઝૂરી (ઐસી મજબૂરી જિસ પર કાબૂ નહીં) સે કવી ઉમ્મીદ હૈ કે અલ્લાહ તઆલા ખવાતીન કો મેહરૂમ નહીં ફરમાએંગે. ખવાતીન હર નમાઝ કે વક્ત વુઝૂ કરકે ઘર હી પર મુસલ્લા પર બૈઠ કર થોળા બહોત ઝિક્ર કર લિયા કરેં, યહી ઈન્શા અલ્લાહુ તઆલા કાફી હૈ. ઔર ઝરૂરી યે ભી નહીં.

મુખ્તસર દસ્તૂરુલ-અમલ

(કામ કા તરીકા)

જબ તક મદીના મુનવ્વરા મેં કયામ (રુકના) રહે ઈસકો બહોત હી ગનીમત જાનેં ઔર જહાં તક હો સકે અપને ઔકાત (વક્તોં) કો ઝિક્રો ઈબાદત મેં લગાને કી કોશિશ કરેં. ઈસ સિલસિલે મેં ઈન ઉમૂર (બાતોં) કા એહતિમામ (પાબંદી) બહોત મુફીદ

(ફાઈદા પહુંચાને વાલા) હૈ.

(૧) રૌઝએ-અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ પર હાઝિર હોકર કસરત સે (બહોત ઝિયાદા) સલામ પળ્હના.

(૨) કસરત સે દુરૂદ શરીફ પળ્હતી રેહના ઔર ઝિક્રો તિલાવત ઔર દીગર (દૂસરી) તસ્બીહાત કા એહતિમામ (પાબંદી) રખના.

(૩) રિયાઝુલ-જન્નહ મેં જિતના મૌકા મિલ સકે નવાફિલ ઔર દુઆએં કરતી રેહના. ઔર ખાસ ખાસ સુતૂનોં (કૉલમોં, ખમ્બોં) કે પાસ નફિલ નમાઝ ઔર દુઆ કી કસરત (ઝિયાદતી) કરના.

ઈશરાક, ચાશ્ત, અવ્વાબીન, તહજ્જુદ ઔર સલાતુત્તસ્બીહ પળ્હના.

(૪) કભી કભી હસ્બે-સહૂલત (સહૂલત કે મુતાબિક) મદીના મુનવ્વરા કી ઝિયારાત પર (દેખને) જાના. ઔર મુકમ્મલ પર્દે કે સાથ જન્નતુલ-બકીઅ ચલી જાના ઔર વહાં ઈસાલે સવાબ ઔર દુઆએ- મગફિરત (ગુનાહોં સે

મુઆફી કી દુઆ) કરના ઔર ઉનકે વસીલે (ઝરયે) સે અપને લિયે દુઆ માંગના.

(૫) હફતે (સનીચર) કે દિન અગર મૌકા મિલે તો બેહતર હૈ વરના જબ આસાની હો કુબા જાકર મસ્જિદે-કુબા મેં દો રકઅત નફિલ પઢ કર આના. ઈસમેં એક ઉમરહ કા સવાબ મિલતા હૈ.

અહલે-મદીના (મદીના વાલોં) ઔર મદીના મુનવ્વરા કી ચીઝોં કી બુરાઈ ન કરના. ખરીદો-ફરોખ્ત (લેને બેચને) મેં ભી મદીના વાલોં કી ઈમ્દાદ (મદદ) કી નિય્યત રખના, તાકે સવાબ મિલે

(૬) મદીના મુનવ્વરા મેં તમામ ગુનાહોં સે બેહદ બચેં. ખુસૂસન ફુઝૂલ બાતેં, ગીબત કરને, ચુગલી કરને ઔર લળાઈ ઝગળા કરને સે ખાસ તૌર પર બચેં.

મદીના મુનવ્વરા સે વાપસી

જબ મદીના મુનવ્વરા સે વાપસી કા ઈરાદા હો ઔર મકરૂહ વક્ત ભી ન હો ઔર ઔરતોં વાલી ખાસ મજબૂરી ભી ન હો તો મસ્જિદે-નબવી મેં દો

રકઅત નફિલ પઢેં ઔર ફિર રૌઝએ-અકદસ કે સામને અલ્વદાઇ (રુખ્સતી) સલામ અર્ઝ કરને જાએં. ઈસ સલામ કા ભી વહી તરીકા હૈ જો પેહલે લિખા ગયા હૈ. ઔર સલામ અર્ઝ કરતે વક્ત રોના આએ તો રો પળેં, ઔર ઈસ જુદાઈ પર આંસૂ બહાએં કે ખુદા જાને ફિર કબ ઈસ મુકદ્દસ દર કી હાઝરી નસીબ હોગી. ઔર ફિર દુઆ કરેં કે અલ્લાહ તઆલા હમારે સફર કો બેહદ આસાન ફરમાએ ઔર આફિયત વ સલામતી કે સાથ અપને અહલો અયાલ (ઘર વાલોં) મેં પહુંચા કર દોબારા હાઝરી નસીબ ફરમાએ ઔર ઈસ હાઝરી કો મેરી આખરી હાઝરી ન બનાએ, આમીન.

મદીના સે મક્કા યા જિદ્દા આના

મદીના મુનવ્વરા સે વાપસી પર અગર મક્કા મુકર્રમા જાને કા ઈરાદા હો તો ઝુલ્હુલૈફા જો મદીના વાલોં કી મીકાત (એહરામ બાંધને કી જગહ) હૈ વહાં સે એહરામ બાંધેં. અગર હજ કા ઝમાના કરીબ હૈ તો ઈખ્તિયાર હૈ, ખ્વાહ સિર્ફ હજ કા

એહરામ બાંધેં યા હજ વ ઉમરહ દોનોં કા એહરામ બાંધેં ઔર યા સિર્ફ ઉમરહ કા એહરામ બાંધેં. ઔર અગર હજ કા ઝમાના દૂર હૈ તો ફિર મદીના મુનવ્વરા સે સિર્ફ ઉમરહ કા એહરામ બાંધેં ઔર ફિર ઉમરહ કરકે એહરામ ખોલ દેં. હજ વ ઉમરહ કે એહરામ કા તરીકા ઔર હજ વ ઉમરહ કરને કા તરીકા શુરૂ મેં લિખા જા ચુકા હૈ, ઉસકે મુતાબિક અમલ કરેં.

એક મસ્અલા

અગર મદીના મુનવ્વરા સે મક્કા મુકર્રમા ઉમરહ કરકે જિદ્દા જાને કા ઈરાદા હો ઔર ઔરત કો હૈઝ યા નિફાસ જારી (મહીને યા બચ્ચા પૈદા હોને કા ખૂન શુરૂ) હો તો ઐસી ઔરત કો ભી મક્કા મુકર્રમા જાને કે લિયે કમ અઝ કમ ઉમરહ કા એહરામ બાંધના હોગા. ઔર ફિર હૈઝ વ નિફાસ સે પાક હોકર ઉમરહ અદા કરના હોગા. બગૈર એહરામ કે મક્કા મુકર્રમા જાના જાઇઝ ન હોગા, વરના દમ (કુર્બાની) વાજિબ હો જાએગા.ઈસલિયે

હૈઝ વાલી ઔરત મક્કા મુકર્રમા ન જાએ. યા ઉમરહ કા એહરામ બાંધ કર જાએ ઔર ફિર પાક હોકર ઔર ઉમરહ કરકે જિદ્દા જાએ.

ઔર અગર મદીના મુનવ્વરા સે વાપસી પર મક્કા મુકર્રમા જાને કા ઈરાદા નહીં હૈ બલ્કે જિદ્દા ઔર જિદ્દા સે અપને વતન વાપસ આને કા ઈરાદા હૈ તો કિસી એહરામ કી ઝરૂરત નહીં, સીધી જિદ્દા આએં ઔર ફિર વહાં સે વતન વાપસ આ જાએં.

વતન વાપસ આના

જબ અપના ગાંવ યા શહર કરીબ આ જાએ તો યે દુઆ પઢ્હેં :

آئِبُوْنَ تَائِبُوْنَ عَابِدُوْنَ لِرَبِّنَا حَامِدُوْنَ.

આઇબૂ-ન તાઇબૂ-ન આબિદૂ-ન લિરબ્બિના હામિદૂન.

ઘર વાલોં કો પેહલે હી અપને આને કી ઈત્તિલા (ખબર) કરદેં તાકે અચાનક ઘર ન પહુંચેં. જબ અપને ઘર મેં દાખિલ હોં તો યે દુઆ પઢ્હેં :

تَوْبًا تَوْبًا لِّرَبِّنَا اَوْبًا لَّا يُغَادِرُ عَلَيْنَا حَوْبًا.

તવ્બન તવ્બલ લિરબ્બિના અવ્બલ લા યુગાદિરુ અલય્ના હવ્બા.

ઔર તેહ-દિલ(દિલ કી ગેહરાઈ) સે ઈસ સફર કે બઆફિયત (સુકૂન સે) પૂરા હોને પર શુક્ર અદા કરેં. ઔર બાકી ઝિંદગી કો રબ્બે-કઅબા (અલ્લાહ) કી મરઝિયાત કે મુતાબિક ગુઝારને કી કોશિશ કરેં. લોગોં કે સામને ઈસ સફર કી ખૂબિયાં ઔર રાહતેં (આરામ) બયાન કરેં. ઈસ સફર કી તકલીફેં ઔર દુશ્વારિયાં બયાન કરને સે પરહેઝ કરેં (બચેં).

وَصَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَى النَّبِيِّ الْكَرِيْمِ مُحَمَّدٍ وَّاٰلِهٖ

وَاَصْحَابِهٖ اَجْمَعِيْنَ. آمين بِرَحْمَتِكَ يَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِيْنَ

બન્દા અબ્દુર્રઊફ સખરવી અફલ્લાહુ અન્હુ

૧૬/૨/૧૪૧૨ હિજરી

તવાફ઼ ઔર સઈ કે લિયે ખાસ દુઆએં

પેહલે ચક્કર મેં: "યા અલ્લાહ મુઝે અબ્દિયતે કામિલા (પૂરી બન્દગી) અતા ફ઼રમા."

દૂસરે ચક્કર મેં: "યા અલ્લાહ મુઝે અપની રઝા ઔર બખ્શિશ (ગુનાહોં સે મુઆફ઼ી) અતા ફ઼રમા.

તીસરે ચક્કર મેં: "યા અલ્લાહ મુઝે અપની બરકત વ રહમત અતા ફ઼રમા."

ચૌથે ચક્કર મેં: "યા અલ્લાહ મુઝે સિહત વ આફ઼િયત (સુકૂન) અતા ફ઼રમા."

પાંચવેં ચક્કર મેં: "યા અલ્લાહ મુઝે ઈફ઼્ફ઼ત (પાક-દામની) ઔર તકવા (પરહેઝગારી, અલ્લાહ સે ડ઼રના) અતા ફ઼રમા."

છટે ચક્કર મેં: "યા અલ્લાહ મુઝે અપના ફ઼ઝલે અઝીમ ઔર અજરે-અઝીમ (ભારી સવાબ) અતા ફ઼રમા."

સાતવેં ચક્કર મેં: "યા અલ્લાહ મુઝે જન્નતુલ- ફિરદૌસ અતા ફરમા ઔર દોઝખ સે નજાત (જહન્નમ સે છુટકારા) દેના." (આમીન)

મુલ્તઝમ ઔર મકામે-ઇબ્રાહીમ કે લિયે દુઆ

"યા અલ્લાહ ! મેરે કલ્બ (દિલ) મેં અપની મુહબ્બત ભરના ઔર મુઝે મુકમ્મલ ઈત્તિબાએ સુન્નત (સુન્નત પર પૂરી તરહ અમલ કરને) કી તૌફીક અતા ફરમાના ઔર મેરા ખાતિમા (મૌત) કામિલ (પૂરે) ઔર ખાલિસ ઈમાન પર ફરમાના." (આમીન)

સફરે-હજ કા ઝરૂરી સામાન

સફરે-હજ મેં ઉમૂમન દર્જે ઝૈલ અશ્યા (આમ તૌર પર નીચે લિખી ચીઝોં) કી આમ હુજ્જાજ (હાજિયોં) કો ઝરૂરત પેશ આતી હૈ. સહૂલત કે લિયે ઉનકી ફેહરિસ્ત દી જાતી હૈ.

- એક અદદ (નંગ) બેગ.
- ચાર જોળે મૌસમ કે મુતાબિક.
- તેલ, કંઘા, સુરમા, ચાકૂ.
- કૈંચી, નાખુન કટર, મિસ્વાક.
- ઈઝારબંદદાની ઔર બાલ સફા ક્રીમ.
- દો તૌલિયે, એક બળા એક છોટા.
- એક શીશા (આઇના), બ્રશ ઔર ટૂથપેસ્ટ.
- ચંદ ઝરૂરી બરતન ઔર ચમચે.
- દો બળી ચાદરેં ઔર પિન કા પત્તા.
- અપને લિહાઝ સે ઝરૂરી અદવિયા (દવાએં).
- એહરામ મેં નામેહરમ (જિનસે શાદી હો સકતી હૈ ઐસે) મર્દોં સે પર્દે કે લિયે હેટ (કૅપ) એક અદદ
- ચશ્મા કાર્ડ કી ફોટો કૉપી (ઝેરોક્ષ).
- બિસ્કિટ કે પેકેટ.
- નિમ્કો કી થૈલિયાં.
- છોટા કુર્આને કરીમ.
- "મુનાજાતે મકબૂલ" (કિતાબ કા નામ), "દુરૂદો સલામ કા હસીન મજમૂઆ" (કિતાબ કા નામ).

- હજ કી આસાન કિતાબોં કા સેટ.
- "અલયકુમ બિસુન્નતી" (કિતાબ કા નામ) અમલ કે લિયે.
- હલ્કી સી તસ્બીહ.
- શનાખ્તી કાર્ડ (આઇ.કાર્ડ) કી ફોટો કોપી (ઝેરોક્ષ).
- સૂઇ ધાગા.
- પાની કી બોતલ.
- બકદ્રે-ઝરૂરત (ઝરૂરત કે મુતાબિક) મિર્ચ મસાલહા
- એક ધૂપ કા ચશ્મા.
- હાથ કા પંખા,
- છત્રી.
- પ્લેટ, ચમચા, ગ્લાસ એક અદદ (એક નંગ).
- લીમૂ કા ચૂરન યા સુફૂફ (પાવડર).
- ખુશ્બૂ, ટીન પૅક કટર.

ઝરૂરી હિદાયાત

બાર બાર કે તજરુબે સે ચંદ (કુછ) બાતેં

ઝરૂરી માલૂમ હુઈ, યહાં ઉનકો ભી દર્જ કિયા(લિખા) જાતા હૈ:

- ટ્રેવેલ્ઝ ચેક કે નંબર અલગ કૉપી મેં લિખ લેં.
- ટ્રેવેલ્ઝ ચેક કા તફસીલી સર્ટિફિકેટ જુદા (અલગ) મેહફૂઝ રખ્ખેં.
- પાસ્પોર્ટ કા સફહા નંબર ૧૩, ૧૪ પાસ્પોર્ટ સે જુદા (અલગ) રખ્ખેં, ફોટો-કૉપી (ઝેરોક્ષ) કરાલેં તાહમ જુદા ન કરેં.
- ગરમી કી શિદ્દત મેં બિલા-ઝરૂરત ધૂપ મેં ન નિકલેં.
- જબ બ-ઝરૂરત નિકલેં તો ખૂબ પાની પી કર નિકલેં ઔર છત્રી યા તૌલિયા ઈસ્તેમાલ કરેં.
- ખવાતીન બગૈર મેહરમ કે તન્હા (અકેલી) ન નિકલેં. નીઝ મુઅલ્લિમ કા કાર્ડ ઝરૂર સાથ રખ્ખેં.
- ઝિયાદા નકદી (કૅશ) પાસ ન રખ્ખેં, તાહમ (ફિર ભી) કુછ ન કુછ પાસ રખ્ખેં.
- ખવાતીન મેં આને જાને કે લિયે રાસ્તે કી શનાખ્ત

(પેહચાન) કી કોઈ બળી અલામત ઝહન-નશીન (નિશાની યાદ) રખ્ખેં.

- હરમ મેં ખવાતીન વ હઝરાત (ઔરતેં ઔર મર્દ) અપને બૈઠને કી એક જગહ મુકર્રર કરલેં તાકે સબસે વહાં મુલાકાત આસાન હો.
- ખાના પકાને કે ઈન્તિઝામ મેં શિરકત ન કરેં. અકસર ઈસમેં નિઝાઅ (ઝગળા) હો જાતા હૈ.
- બાઝાર ખરીદારી કે લિયે કમ સે કમ જાએં. હરમ કી હાઝરી ઔર વહાં કી ઈબાદત કી ઝિયાદા ફિક્ર કરેં.
- હજ સે પેહલે મકામાતે-હજ (હજ કી જગહોં) કી ઝિયારત કરેં (દેખેં) તાકે હજ મેં આસાની રહે.
- હર એક કી ખિદમત કી નિય્યત કરકે જાએં ઔર કિસી સે ભી અપની ખિદમત કરાને યા કામ આને કી ઝર્રા બરાબર ભી ઉમ્મીદ ન રખ્ખેં, હત્તા કે ઔલાદ વ બીવી સે ભી. ઔર અપના કામ ખુદ કરેં, કોઈ દૂસરા કરદે તો ઉસકા એહસાન સમઝેં.

રોઝાના કે મઅમૂલાત

(૧) હર વક્ત ચલતે ફિરતે ઔર લેટે બૈઠે કસરત સે (બહોત ઝિયાદા) "**લા ઇલા-હ ઇલ્લલ્લાહ**" પઢના ઔર કભી કભી "**મુહમ્મદુર રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ)**" પઢ લિયા કરેં.

(૨) એક તસ્બીહ ઇસ્તિગફાર કી પઢના :

اَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ رَبِّیْ مِنْ کُلِّ ذَنْبٍ وَّاَتُوْبُ اِلَیْهِ.

અસ્તગફિરુલ્લા-હ રબ્બી મિન કુલ્લિ ઝમ્બિંવ વ અતૂબુ ઇલય્હ.

(૩) એક તસ્બીહ દુરૂદ શરીફ કી પઢના :

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰی مُحَمَّدٍ وَّآلِهٖ وَاَصْحَابِهٖ وَبَارِکْ وَسَلِّمْ

અલ્લાહુમ-મ સલ્લિ અલા મુહમ્મદિંવ વઆલિહી વઅસ્હાબિહી વબારિક વસલ્લિમ.

(૪) એક તસ્બીહ

سُبْحَانَ اللّٰهِ وَبِحَمْدِهٖ سُبْحَانَ اللّٰهِ الْعَظِیْمِ

"સુબ્હાનલ્લાહિ વ બિહમ્દિહી સુબ્હાનલ્લાહિલ અઝીમ" કી પળ્હના.

(૫) એક તસ્બીહ તીસરે કલિમે કી પળ્હના. યે તમામ તસ્બીહાત હો સકે તો સુબહ ઔર શામ પળ્હેં વરના સુબહ યા શામ પળ્હેં. ઔર ૧૦૦-૧૦૦ મરતબા પળ્હના મુશકિલ હો તો ૩૩-૩૩ મરતબા પળ્હ લિયા કરેં.

(૬) રોઝાના કલામે-પાક કી તિલાવત કરના, ખ્વાહ એક પારા યા આધા પારા યા એક પાવ પારા કરેં.

(૭) રોઝાના "મુનાજાતે મકબૂલ" કી એક મંઝિલ યા આધી મંઝિલ પળ્હના.

(૮) કમ અઝ કમ ઈશરાક વ ચાશ્ત કી દો દો રકઅત ઔર અવ્વાબીન કી છે (૬) રકઆત ઔર કયામુલ્લૈલ કી ચાર રકઆત પળ્હના. ઔર તહજ્જુદ કી કમ અઝ કમ દો રકઅત વરના ચાર યા આઠ રકઆત નફિલ પળ્હના. તહિય્યતુલ મસ્જિદ ઔર તહિય્યતુલ વુઝૂ કા ભી એહતિમામ રખના. ઔર રોઝાના એક મરતબા સૂરએ યાસીન પળ્હના